
OBSAH

Sdělení čtenářům	3
Dokument	
Usnesení představenstva České advokátní komory o základních úkolech české advokacie v období po prvním sněmu ČAK	4
Úvodník	
JUDr. Karel Čermák: Doctor duplex, asinus triplex	7
Příspěvky	
Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc.: Vady rekognice a jejich procesní důsledky	11
Doc. JUDr. Josef Fiala, CSc.: Realizace zástavního práva vůči zástavnímu dlužníkovi, který není obligačním (osobním) dlužníkem	25
Dr. Stanislav Ehlich: Předkupní právo – ideály a reality	30
JUDr. PhDr. Vladimír Brejcha: Několik poznámek k praxi advokátní praxe	37
JUDr. Roman Kozel: Výkon rozhodnutí dle o. s. ř. více způsoby současně	44
Anotace	
K. Květ: Advokacie	46
M. Grossová: Exekuce v současné právní praxi	47
E. Bakalář, M. a D. Novákovi: Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné	48
Šámal, P., Růžička, M., Novotný, F., Doucha, J.: Přípravné řízení trestní	49
Z judikatury	52
Z České advokátní komory	
1. Informace o schůzi představenstva ČAK, konané dne 9. 12. 1996	72
2. Stanovisko ČAK k označování absolventů vysokých škol v právních oborech	74
3. Výzva ke spolupráci advokátů na úseku legislativy	75
4. Prozatímní knihovní řád ČAK	76

Z kárné praxe	
Z kárné praxe ČAK	81
Z kárné praxe Pařížské advokátní komory	83
Sbírka útěchy	84
Názor	
Ještě k využití tzv. pachových konzerv v trestním řízení (JUDr. J. Pojezdny)	87
Personalia	
Ohlédnutí za dobrým člověkem a vynikajícím advokátem JUDr. J. Radimským (JUDr. Miloš Jodas)	89
Tisk o advokacii	91
Ze zahraničí	
Mgr. Ing. Martina Jankovská: Dobrozdání v americké advokátní praxi	97
Mezinárodní seminář „Právník a podnik“ v Paříži (JUDr. Pavel Svoboda)	99
Bulletin slovenské advokacie č. 5/1996	100
Informace z Rakouska	101
Z odborných časopisů	103
Informace	
1. squashový turnaj advokacie ČR	107
Obrazová připomínka 1. sněmu ČAK	108
Francouzský seminář v Praze	110
Seminář pořádaný John Marshal Law School v Praze	111
Stáž v Německu	112
Inzerce	113

SDĚLENÍ ČTENÁŘŮM

Usnesením představenstva ČAK z 2. 12. 1996 bylo nově upraveno vyhlásování stavovských předpisů. Usnesení sněmu a usnesení představenstva ČAK normativní povahy, která zavazují advokáty nebo advokátní koncipienty, nebudou již nadále publikována v Bulletinu advokacie, ale ve **Věstníku České advokátní komory**, který byl citovaným usnesením zřízen (viz č. 1/1996 Věstníku).

Je tedy třeba, aby advokáti a advokátní koncipienti pečlivě sledovali jednotlivé částky Věstníku ČAK, protože usnesení normativní povahy tam publikovaná jsou pro ně závazná a jejich porušení může mít nepříznivé důsledky, mimo jiné se též může jednat o kárné provinění.

V rubrice „Z České advokátní komory“ tedy nebudeme v našem časopise již usnesení orgánů advokacie normativní povahy publikovat. Budeme zde však i nadále otiskovat informace o činnosti jednotlivých orgánů Komory, zejména představenstva, i jiné informace, které se týkají Komory, nespádají však pod ty akty, které ve smyslu citovaného usnesení představenstva ČAK budou otiskovány ve Věstníku ČAK.

Bulletin advokacie tak od roku 1997 ztrácí povahu též stavovského věstníku a zůstává především odborným časopisem, zaměřeným na právní praxi, zejména na právní služby poskytované advokací. Věříme, že i za Vaší aktivní autorské spolupráce se nám podaří dosavadní úroveň časopisu nejen udržet, ale i soustavně zlepšovat.

Redakce

Bulletin advokacie jako jediný odborný časopis přináší pravidelně informaci o obsahu periodik z oblasti práva a hlavních souvisejících oborů.

Dnes na stranách 103 – 106.

Usnesení představenstva České advokátní komory o základních úkolech české advokacie v období po prvním sněmu ČAK

I.

Významným aktuálním úkolem sjednocené České advokátní komory, která je podle zákona č. 85/1996 Sb. samosprávnou stavovskou organizací advokacie, zůstává vytvoření podmínek pro její plné začlenění do struktur advokací Evropských společenství. To ovšem předpokládá nejen přizpůsobování jejich vnitřních stavovských předpisů, její organizace a praxe současným poměrům v Evropských společenstvích, ale z širšího pohledu i působení na zajištění odpovídající úrovně českého zákonodárství a jeho účinné aplikace z hlediska ochrany lidských a občanských práv. V neposlední řadě to znamená i postupné vytváření všeobecného mravního ovzduší úcty k objektivnímu právu a k orgánům, které je vytvářejí a aplikují, jakož i úcty k subjektivním právům každého jednotlivce ze strany jiných jednotlivců i ze strany státu. Takový proces je nezbytným předpokladem rozvoje právního státu. Česká advokátní komora chápe své poslání v úsilí přispívat k dosažení těchto cílů ve svém oboru.

II.

Z tohoto důvodu představenstvo ČAK,

- vycházejíc z platného zákona o advokacii, který integroval advokáty a komerční právníky do jednoho stavu advokáta,
- u vědomí skutečnosti, že současná Česká advokátní komora jako nástupce České advokátní komory a Komory komerčních právníků sdružuje jako korporace veřejného práva největší počet osob s právnickým vzděláním v České republice,
- majíc na zřeteli, že jsou vytvořeny předpoklady pro integraci zahraničních advokátů poskytujících právní služby na území České republiky,
- berouc v úvahu skutečnost, že byl přijat etický kodex upravující základní pravidla chování advokátů,
- vycházejíc z toho, že Česká advokátní komora má pro advokáty vytvářet soutěžní prostředí bez diskriminace, a zajišťovat rovný přístup k povolání,

- jsou si vědomo nutnosti dosavadního úsilí právnické obce o rozvoj právní kultury v České republice
- považuje za úkol zvolených orgánů České advokátní komory:

1) pro další budování právního státu v České republice

- všeobecně podporovat veřejně prospěšnou činnost advokátů,
- v rámci možností Komory a ve smyslu zákona o advokacii zajistit podmínky pro poskytování právních služeb potřebným osobám, které si takové služby nemohou obstarat samy,
- iniciovat přijetí právní úpravy, která by zajistila přístup k právu a rovnost před zákonem všem, kteří ze sociálních a zejména majetkových důvodů nemohou svá práva účinně prosadit nebo obhájit,
- podílet se v přiměřeném rozsahu na tvorbě právního řádu České republiky připomínkami, případně i jinak, a to za široké účasti jednotlivých advokátů,
- prosazovat v rámci svých možností rozšíření dostupnosti právního vzdělání

2) pro spolehlivé poskytování právních služeb advokátů klientské veřejnosti za předvídatelných podmínek

- dbát o dodržování pravidel profesionální etiky a pravidel,
- seznamovat advokáty s těmito pravidly formou setkání, diskusí, odpovědí na dotazy, publikací stavovské judikatury tuzemské i zahraniční a jinými vhodnými způsoby,
- spolupracovat s odbornou a jinou veřejností v oboru stavovské etiky

3) pro další rozvoj a podporu stavu

- chránit nezávislost advokacie i jednotlivého advokáta a zasazovat se o nápravu všude tam, kde by nezávislost advokáta byla neoprávněnými zásahy státních orgánů nebo i jednotlivců či jejich skupin porušována, omezoována nebo ohrožována,
- prosahovat okolnostem přiměřené a oprávněné hospodářské a jiné zájmy stavu a jeho příslušníků v legislativě i praxi,
- přispívat k odbornému růstu advokátů pravidelnou publikační činností, vybudováním všem advokátům přístupné právní knihovny v budově České advokátní komory, pořádáním seminářů a jiných vzdělávacích akcí,
- rozvíjet systém výchovy advokátních koncipientů s důrazem na etiku povolání a na rozšíření praktické seminární formy výuky,
- dbát ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti o náležitou úroveň advokátních zkoušek a o transparentní systém jejich zadání a hodnocení,
- umožnit hladkou integraci zahraničních advokátů do stavu při respektová-

ní zákona o advokacii za rovných podmínek pro výkon advokacie na území České republiky a bez jakýchkoliv nadbytečných omezení,

- informovat o činnosti advokacie a jejích orgánů pravidelně nejen advokáty, ale v přiměřeném rozsahu i širokou veřejnost,
- ve spolupráci s některou z institucí, zabývajících se dobročinností, zorganizovat mezi advokáty sbírku na humanitární účely

4) pro další výstavbu a fungování orgánů advokacie

- postarat se o náležitou odbornou kvalitu pracovníků kanceláře České advokátní komory jak při jejich přijímání, tak při jejich další odborné výchově,
- vytvořit z řad advokátů, případně jiných odborníků, organizované okruhy stálých spolupracovníků České advokátní komory na centrální, regionální i oborové úrovni a účinně jich využívat pro plnění všech úkolů

5) pro spolupráci s jinými státními, nestátními, tuzemskými i zahraničními orgány a organizacemi

- být v úzkém kontaktu s justičními orgány České republiky, zejména s Ministerstvem spravedlnosti, Nejvyšším soudem České republiky a Ústavním soudem České republiky, ve věcech týkajících se advokacie a poskytování právních služeb advokáty,
- udržovat přátelské vztahy s komorami jiných právnických povolání, zejména s Českou notářskou komorou,
- podle možností podporovat činnost právnických spolků, jakož i činnost právnických fakult na území České republiky,
- poskytovat přiměřenou součinnost organizacím pro ochranu lidských a občanských práv,
- přispívat ke spolupráci s mezinárodními organizacemi advokátů a zahraničními advokátními komorami; zejména se úzce podílet na spolupráci s Radou advokátních komor Evropských společenství (CCBE),
- ve vhodném rozsahu poskytovat hromadným sdělovacím prostředkům a veřejnosti informace o činnosti, stanoviscích a záměrech České advokátní komory.

III.

Představenstvo ČAK vyzývá všechny advokáty, aby v zájmu cti a důstojnosti advokátního stavu plnili horlivě a svědomitě své stavovské povinnosti a aby poskytovali orgánům České advokátní komory veškerou možnou podporu a pomoc při plnění výše uložených úkolů.

Praha, 14. ledna 1997

JUDr. Karel Čermák, v. r.
předseda České advokátní komory

Doctor duplex, asinus triplex

Když jsem byl mlád, býval jsem promovaným právníkem, což mi na rozdíl od přítele Ouborka, promovaného to dětského lékaře, nepřinášelo žádného zvláštního uspokojení. Ten si totiž po promoci v jakémsi pohraničním špitále hrdě vyvěsil na ordinaci ceduli Věna Ouborek, prděl, a trval na tom, aby jej matky jeho nezletilých pacientů zásadně oslovovaly soudruhu prděli, jak to podle něho odpovídalo poslání nové socialistické inteligence. Jeho happeningu učinil přítrž teprve zemitý okresní tajemník, který mu pro území bývalého okresu Šluknov odňal jeho řádně nabytý akademický titul, promoval jej na doktora veškeré medicíny, ve zkratce MUDra, a písemně mu nařídil, že se musí nechat oslovovat pane doktore, nechce-li skončit u PTP.

Inu, život šel dál, dítě bylo třeba jako kdykoliv dříve léčit na černý kašel a zjišťovat k nim otcovství, doktor nedoktor, tajemník netajemník; pouze kulackých procesů ubylo a nakonec i v té Praze, po vzoru zemitého tajemníka, zase znova někomu ruplo v bedně a Vénovi Ouborkovi i mně došly čerstvé diplomy s hvězdama, jako že vše odpuštěno a že teď jsme zase doopravdy on MUDr a já JUDr. Myslím si, že nám to bylo dost jedno, protože černých kašlů a paternitek tím nějak viditelně ani nepřibývalo, ani neubývalo a legrace taky ne. A tak nám to vydrželo až do těch magistrů a doktorů ničeho, takže dnes ani inteligent, jako zejména já, neví, zda zaměstnává lékárníka nebo právníka a dokonce i naše zkušené sekretářky již požadují od čerstvých koncipientů, aby jim poradili s homeopatiky a antikoncepcí. Nepochybuji o tom, že stejně tak naléhají na lékaře zdravotní sestry ve věcech rozvodů, alimentů a cenných papírů, neboť co bychom si povídali, magistr jako magistr a doktor jako doktor. Ale rozveselme se, konečně jsme na světové úrovni a máme em es sí a pí ejč dí jako na univerzitě v Hongkongu a v Singapuru. Zkrátka, asijsí tygři se vším všudy¹⁾

Úsměvná humoreska, řekli byste, to s těmi tituly, a těšili byste se už na příští vysokoškolský zákon, který nepochybně zavede mistry a doktory veškerých věd a umění, a nebudou to už nějaké tituly nebo hodnosti, nýbrž rovnou grády (po

¹⁾ Poznámka pod čarou: em es sí = MSc. = master of science = magistr, pí ejč dí = PhD = doctor of philosophy = doktor (obvyklé hodnosti na anglosaských univerzitách, přičemž „philosophy“ neznamená „filosofie“ v našem smyslu, takže my jsme si radši nechali doktora i magistra jen tak).

anglicku grades) a místo promocí bude možná svěcení na podjáhny a jáhny, přičemž místo biretů budou děkani nosit na hlavě mitry, jako biskupové a opati, a pedel dokonce tiáru, kdežto pro graduátory (neplést s gladiátory a terminátory: jde o nynější promotory) budou vyžadovány grády RsDr, získané na kterémkoliv VUMLu na východ od Labe a Vltavy, nebo alespoň maturita z dělnické přípravy v Poldi Steel. A natruc všelijakým Halíkům a Štampachům bude funkce děkanů doživotní, ba dědičná po meči i po přeslici, což přispěje vedle dalšího zkvalitnění studia i k příznivějšímu populačnímu vývoji a v oboru katolických teologických fakult též ke zrušení celibátu.

Tedy úsměvná humoreska, řekli byste, kdyby zde nebylo přísných strážců mravní čistoty našeho veřejného života, kteří, jak jsem se dočetl, nasvěcují a vyostřují jeho problémy, tedy našich čackých novinářů. Podle nich je mravnost našeho národa a stav věcí veřejných vůbec již na tak vysoce postmoderně relativistické úrovni, že už stačí nasvítit a vyostřit pár posledních padouchů, kteří skryti za falešnými tituly JUDr. neštítí se žádné hanebnosti, aby narušili mírové budování kapitalismu v naší krásné zemi. Takového kolegu Kalvodu, který se ke svým hanebnostem doznal pouze ze strachu, jak na něho dopadne tvrdá pěst předvoje všech našich tříd, mám dokonce v podezření, že se kryl nejen za falešný doktorát, ale i za falešné fousy, a takto přestrojen po nocích škodil našim družstevním farmářům kladením mandelinky bramborové do jejich poctivě za zpěvu country music rozoraných lánů. Navrhuji, aby na půdě parlamentu byla zřízena další komise pro zjišťování pravosti fousů všech poslanců a veřejných činitelů. Lžidoktoři a lživousáči jsou ti, kdož nesou plnou odpovědnost za nevalný pokles inflace, za slabý růst hrubého národního důchodu a za schodek obchodní bilance.

Řekl jsem to od plic, co? Přímo si mnu ruce, jak jsem to nasvítit, ba přímo vysvítit a naostřil. Jsem na sebe hrd. Nedostí však na tom; ani advokacie nemůže zůstat stranou mohutných společenských pohybů, a je tedy třeba spontánně zdola vytvářet akční výbory za její očistu ode všech doktorů, falešných doktorů, nedoktorů a fousáčů, kteří se snaží před námi skrýt svou pravou tvář nepřítele. V čele akčních výborů nechť stanou zocelení adékáři a nositelé hodnosti RsDr., samozřejmě s pozitivním lustračním osvědčením. Vysvěcujte, naostřujte. Pryč se lživou pseudointeligencí. Budování si nikým narušovat nedáme! To jsou ty pravé grády, ne? Sám už mám pěkný zálusť na pár protivných fousáčů ze svého blízkého okolí.

Nejvyšší čas, abych s těmi grády přestal, nebo mi ještě nějaká P. T. kolegyně nebo P. T. kolega uvěří, akční výbor založí a mne prvního z advokacie vyakční, a to jako zvlášť zvrhlého nefousáče, který nedostatkem vousu pouze lstivě kryje své skutečné smýšlení fousáče a svým podezřelým doktorským diplomem nedostatek jakéhokoliv vzdělání. P. T. kolega Kalvoda se tak vedle mne bude na-

konec zdát nevinnou obětí, svedenou na scesti nějakým agentem, spíše však agentkou, BIS. Povšimněte si zejména, jak přímo s předválečnou elegancí obcházím v dnešní obtížné době problém titulování. Takovým „P. T.“ (pleno titulo, plným titulem) prostě nemohu nic zkazit ani u generálního tajemníka OSN nebo nefalšovaného RsDr. Bilaka, natož u svých laskavých čtenářů.

Už na středověkých univerzitách usilovali učenci, chtějí poct, o akademické hodnosti, a to i vícenásobné; a výsledkem jejich snažení bylo to hezké přísloví, které jsme si dali do názvu dnešních úvah. Dvojnásobný doktor je trojnásobný osel. Usoudil bych, že oslovství je přímo úměrné počtu doktorátů, takže doctor simplex je pořád ještě asinus duplex, kdežto tam, kde žádný doktorát není, není ani důvodu pátrat po míře oslovství, jež i v tomto případě může být značná. To vše podle dalšího přísloví, že nula od nuly pojde, což není nic jiného než matematická poučka o tom, že každé číslo násobené nulou je nula. Považujeme-li akademické vzdělání za součinitele, jehož hodnota je od nuly odlišná, pak hodnota součinu je dána hodnotou druhého součinitele, jímž je osobnost, které se akademického vzdělání dostalo. Je-li tato osobnostní hodnota nulová, mění se i veškeré a jakékoliv hodnosti a tituly v nulu. Asinus triplex. A naopak. Vysoká osobnostní hodnota člověka dokáže znásobit i nepatrné vzdělanostní koeficienty, zejména pokud za ně považujeme jen ony cáry papíru, na něž kdosi kdysi připsal to či ono, jak to porůznu vždy pošetilá doba žádala a jak to neméně pošetilé publikum také porůznu buď přijímalo, nebo po tajemnicku zemitě odmítalo a stálo si na svém.

Pro falešné doktory práv mám tedy v rukávě útěchu filozofickou: právem se nemůže stát nic, co není v souladu se zdravým právním cítěním veřejnosti; a jestli vám někdo nebo všichni říkali doktore, cítili zdravě a správně, že jste doktor a ne nějaký prděl. Pro skutečné doktory práv, majitele to oněch podepsaných cářů nevyrovnané a často pochybné hodnoty, mám varování: součin s nulou a je z vás asinus quadruplex a ten váš papír vás zcela marně a falešně ujišťuje o tom, že jste nejchytřejší na světě. Pro všechny z nás mám povzbuzení: což právem není každý z nás, ať promováný právník, doktor práv, absolvent právnické fakulty, magistr, doktor ničeho, mistr, MSc., PhD., BA a cokoliv jiného chcete, advokát?

A úplně všeobecně se ptám: pronikne advokát místo doktora práv do zdravého právního cítění veřejnosti: A kdy? Za padesát, za sto let? Jaké jsou to hodnoty, ve jménu kterých o to chceme tak dlouhodobě usilovat? Ruku na srdce, páni zákonodárci a akademičtí funkcionáři: ješitnost a narcisismus trojnásobných oslů? Nemáme na práci nic důležitějšího? Mně nepovídejte nic o Evropských uniích a GATSu a už vůbec mlčte o neoklasickém ekonomickém liberalismu. Copak snad zmatek, který vládne, nepovede k těžkým poruchám na trhu právních služeb? Není spotřebitel klamán, či jak vy říkáte zaváděn, ve svých očekáváních

Úvodník

tím či oním ve skutečnosti rovnocenným akademickým titulem či označením? Nevím. Jako poctivá soutěž mi to v těch poměrech, v nichž žijeme, nepřipadá. K politickým důsledkům ve smyslu soutěžním a destabilizačním, k nimž už z té malichernosti došlo a patrně ještě dlouho bude docházet, se vyjádřit ani nemohu, ani nechci. Zde mi už zbývá jen stud.

Takže, milé kolegyně a vážení kolegové advokáti, pěkně jsme si zase probrali něco, po čem v době, kdy to budete číst, zase už neštěkne ani pes. A to bude nejspíš škoda.

Hlavně teď nevím, jak se podepsat. S titulem nebo bez titulu? Vzal to čert, snad mi už uvěříte, že ten kus papíru s JUDrem kdesi v šupletí mám, že tedy ne nápadně neklíčuji směrem ke Canosse a že s titulem i bez titulu jsem co dvojnásobný osel vždy stejně upřímně Váš

Karel Čermák
advokát

Prosinec 1996

Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc.

Praha

Vady rekognice a jejich procesní důsledky

I.

Jen zdánlivě se zdá být rekognice osob a věcí (§ 93 odst. 2 a § 103 tr. ř.) nikoli náročným úkonem trestního řízení. Zobecněné zkušenosti ukazují, že se stále vyskytuje řada vad při provádění tohoto důkazu, neboť orgány činné v trestním řízení nevěnují někdy náležitou pozornost přípravě úkonu, resp. nedoceňují specifika psychického procesu znovupoznání pro účely dokazování v trestním řízení.

Nedostatky se vyskytují již při přijímání oznámení o trestném činu (§ 158 odst. 1 tr. ř.), v němž má oznamovatel, zpravidla poškozený nebo jiný očitý svědek, mimo jiné, popsat hledanou osobu nebo věc. Pečlivost popisu je důležitá jak pro pátrání po hledaném objektu, tak pro ověření věrohodnosti výsledků následné rekognice. Zapomíná se však někdy na to, že oznámení o trestném činu (§ 158 odst. 1 tr. ř.) není důkazem v trestním řízení a orgány činné v tomto řízení z něj tedy nemohou vycházet při zjišťování skutečného stavu věci. Po zahájení trestního stíhání musí být tedy oznamovatel vyslechnut podle svého procesního postavení a ve své výpovědi uvést též popis hledaného objektu. Jinak je dokazování neúplné (srov. R 46/93). Jedině s popisem uvedeným v této výpovědi může orgán činný v trestním řízení porovnávat výsledky provedené rekognice, aby ověřil jejich věrohodnost.

Poučení ztotožňující osoby, ztotožňované osoby, přivzatých několika osob (figurantů) a osoby na věci nezúčastněné se zpravidla omezuje jen na citaci příslušných ustanovení trestního řádu a zapomíná se na stručnou instruktáž, jak se mají osoby při rekognici chovat, aby důkaz nebyl zmařen. Lze se podívat, že dosud žádná ztotožňovaná osoba, která si byla vědoma, že bude zřejmě nebo určitě při rekognici znovu poznána, se nepokusila zmařit důkaz tím, že se vědomě sama na počátku úkonu prozradila. Jak by asi byly hodnoceny výsledky rekognice, při níž by rekognovaná osoba, stojící ve skupině přivzatých osob, po vstupu ztotožňující osoby do místnosti konání úkonu náhle vystoupila z řady a zvolala: „Říkal jsem, že jsem nevinný, tak proč mám snášet toto divadlo!“ Sice může být v takovém případě uložena ztotožňované osobě pořádková pokuta, ale důkaz rekognicí je v podstatě zmařen. Snad i z toho důvodu je v některých

demokratických zemích dávána v souvislosti s vyšetřováním závažné kriminality přednost skryté rekognici.

V praxi jsou časté případy, kdy v rámci jednoho rekogničního úkonu je ztotožňována tatáž osoba více ztotožňujícími osobami. Jen zcela výjimečně se vyskytla rekognice, při níž byly provedeny znovupoznávací akty současně s více ztotožňujícími osobami. V takových případech se zapomíná na to, že výsledek znovupoznávacího aktu prvé ztotožňující osoby (zpravidla svědka) může sugestivně působit na další ztotožňující osoby a ovlivnit jejich výpověď v tom směru, že prohlásí, že též znovu poznávají určitou osobu, ačkoli by ji třeba samy ztotožnit nedokázaly.

Orgány činné v trestním řízení respektují trestněprocesní předpis, že ztotožňovaný objekt nesmí být ukázán samotný, nýbrž mezi několika jinými objekty téhož druhu. Při rekognici osob to bývá několik osob. Podle komentáře k trestnímu řádu a Instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány k postupu v trestním řízení (dále jen „Instrukce“) nejméně mezi 3 osobami, které se výrazně v obecných znacích (rasou, věkem, postavou, vlasy, vousy i oblečením) neodlišují od osoby ztotožňované. V praxi se vyskytly případy, kdy přivzaté osoby byly o 10 až 23 let starší než osoba rekognovaná. I když není rozhodující věk skutečný, nýbrž zdánlivý, lze mít vážné pochybnosti o regulérnosti takových rekognic. Zejména u mladistvých rekognovaných osob je třeba pečlivě dbát toho, aby věk přivzatých osob byl v rozmezí věku mladistvých nebo ve věku blízkém. Ztotožňovaná věc se ukazuje ve skupině věcí téhož druhu (podle komentáře trestního řádu a Instrukce nejméně mezi třemi věcmi). Představení rekognovaného objektu, ať osoby nebo věci, v takové skupině umožňuje jednoohnskové vnímání skupiny ztotožňující osobou a simultánní znovupoznání, které psychologie považuje za spolehlivější než znovupoznání sukcesivní (analytické), které se převážně praktikuje v anglosaských zemích. I u nás se sukcesivní znovupoznání vyskytuje, pokud je nezbytně nutné, např. při rekognici osoby podle hlasu nebo chůze, kdy představené osoby hovoří nebo se procházejí postupně jedna po druhé.

Náš trestní řád sice nepředepisuje, že při ztotožňování živých osob musí být ztotožňované osobě dána možnost vybrat si místo mezi přivzatými osobami, ale v komentáři trestního řádu se uvádí, že je to pro objektivnost rekognice žádoucí a Instrukce to ukládá v čl. 74, odst. 3. Tento postup je správný, neboť vylučuje či podstatně snižuje možnost pořízení falešného důkazu a ve vědomí ztotožňovaných osob se upevňuje přesvědčení, že důkazy jsou prováděny tak, aby byla zjištěna objektivní pravda. Vyšetřovatelé převážně respektují i kriminalistické doporučení, aby ukázání skupiny osob se dělo tak, že ztotožňující osoba je přiváděna na místo úkonu až po zformování skupiny osob. Poté, kdy ztotožňovaná osoba si zvolila místo ve skupině, nemá již nikdo z této místnosti vycházet a telefonovat, než vstoupí na výzvu ztotožňující osoba. Jsou-li osoby opatřeny štítky

s pořadovými čísly, pak musí být ztotožňované osobě umožněno zvolit si i pořadové číslo; jinak by volba místa ve skupině osob ztrácela smysl.

Protože se v praxi vyskytují různé nedostatky při získávání důkazu znovupoznáním osob, uvádím stručně správný algoritmus rekogničního úkonu:

- Ztotožňující osoba se vyslechne k popisu osoby, která má být ztotožňována, pokud se tak již nestalo dříve po zahájení trestního stíhání.

- Účastníci rekognice se poučí podle svého procesního postavení.

- Je-li více ztotožňujících osob, pečlivě se od sebe vzájemně izolují po celou dobu úkonu.

- Zformuje se skupina předem vybraných přivzatých osob a osoby ztotožňované, která si zvolí místo ve skupině.

- Pak se přivolá prvá ztotožňující osoba, kterou vyšetřovatel vyzve ke znovupoznacímu aktu. Tato výzva nesmí být sugestivní, nýbrž neutrální, např.: „Podívejte se, zda v této skupině osob je či není osoba, kterou..., a v případě, že zde je, ukažte na ni, řekněte, na kterém místě stojí a jaké má pořadové číslo!“

- Pokud ztotožňující osoba některou z osob znovu pozná a označí, musí být vyzvána, aby podrobně uvedla, podle jakých znaků či zvláštních znamení ji poznala.

- Průběh i výsledek znovupoznacího aktu se dokumentuje protokolárně a vzhledem k tomu, že jde o úkon neopakovatelný, doporučuje se i dokumentace fotografická, zvuková ap.

- Poté následují znovupoznací akty s dalšími ztotožňujícími osobami, je-li jich více.

Považuji za správné, že Instrukce požaduje, aby k rekognici byla přibírána i osoba na věci neúčastněná, neboť jde zpravidla o úkon neopakovatelný.

Provádí-li se více znovupoznacích aktů během téže rekognice, zpravidla se nemění místo ztotožňované osoby ve skupině osob, ani její štítek s pořadovým číslem. Domnívám se, že je to tak v pořádku, pokud jsou ovšem v průběhu rekognice jednotlivé ztotožňující osoby od sebe dobře izolovány. Z vyšetřovacích spisů o případech, v nichž došlo při znovupoznacích aktech ke změně místa a pořadového čísla ztotožňované osoby, jsem zjistil, že vyšetřovací spisy se stávají nepřehlednými, a to i tehdy, je-li provedena fotografická dokumentace.

V naší policejní praxi se občas vyskytuje opakování znovupoznacího aktu s toutéž ztotožňující osobou v rámci téže rekognice, a to bez uvedení jakýchkoli důvodů pro tento postup. Takovým důvodem by například mohlo být to, že osoba měla v souvislosti s trestným činem špatné podmínky pro vnímání pachatele, nebo ho při výslechu nedokázala dostatečně popsat, nebo před rekognicí projevila pochybnosti o možnosti jeho znovupoznání ap.

Například se vyskytl případ, kdy ztotožňující osoba při prvním znovupoznacímu aktu označila rekognovanou osobu, v opakovaném znovupoznacímu aktu, před nímž si ztotožňovaná osoba zvolila jiné místo, však označila osobu jinou,

přivzatou. To pochopitelně zpochybňuje věrohodnost výsledků prvního znovupoznávacího aktu. V jiných případech tomu bylo naopak: ztotožňující osoba nepoznala ztotožňovanou osobu v prvním aktu, ale označila ji v aktu opakovaném. Takové výsledky rekoznice nelze považovat za věrohodné důkazy.

Jako odstrašující příklad lze uvést tuto rekoznici:

Muž, který byl obviněn z trestného činu vydírání, byl rekoznován dvěma svědky. Každý z nich provedl odděleně tři znovupoznávací akty. Při prvním aktu oba svědci chybně označili přivzaté osoby (první svědek osobu č. 2, druhý svědek osobu č. 4). Při druhém aktu oba svědci označili shodně obviněného pod č. 1. Při třetím aktu oba svědci chybně označili přivzatou osobu č. 2. Při tomto rekozničním úkonu byly přivzaty tři osoby, což znamená, že svědci měli možnost výběru ze 4 osob, a to každý třikrát, tj. celkem 6 znovupoznávacích aktů. Nelze se divit, že tehdy, necháme-li nejisté svědky vícekrát vybírat či spíše hádat, mohou označit i obviněného, a to náhodně, bez opodstatněných důvodů. Policisté by se tedy neměli domnívat, že zejména opakovaným potvrzením těchto výsledků znovupoznání se prohlubuje či vyvrací jejich věrohodnost, neboť rozhodujícím kritériem jejich věrohodnosti je shoda znaků, které ztotožňující osoba dříve popsal, se znaky, podle kterých osobu znovu poznala. Nelze se tedy spokojit s tím, že v protokolu o rekoznici se někdy uvádí jen to, kterou osobu nebo věc ztotožňující osoba znovu poznala a označila, a nikoli též podle jakých znaků. Komentář k trestnímu řádu uvádí, že ztotožňující osoba by měla být opětovně vyslechnuta o tom, podle jakých znaků nebo zvláštností osobu nebo věc poznala.

Často se v praxi zapomíná na to, že v případech, kdy pozadí (např. světla, stíny, vzdálenosti v interiéru či exteriéru) mělo či mohlo mít vliv na původní vnímání hledaného objektu, je vhodné, někdy i nezbytné, aby rekoznice objektu byla provedena na původním místě vnímání a za shodných podmínek, tj. analogicky, jak se provádí většina vyšetřovacích pokusů.

Při přípravě rekoznice občas policisté zapomínají brát v úvahu všechna identifikační pole (vnější znaky; znaky hlasu a řeči; znaky chůze, gestikulace ap.), k níž byl ztotožňující osobou dán předem popis hledané osoby a podle nichž je ztotožňující osoba schopna rekoznovanou osobu znovu poznat. Zjistil jsem, že v některých případech by bývalo bylo vhodné provést odděleně nejdříve znovupoznávací akt podle hlasu a řeči tak, aby ztotožňující osoba rekoznovanou osobu neviděla, a pak podle vnějších znaků. Mohly být získány dva důkazy o ztotožnění, pokud byl pozitivní výsledek znovupoznání v obou identifikačních polích. Jindy ovšem může být vhodné provést znovupoznávání v obou identifikačních polích současně, zejména tehdy, je-li jazykový projev osoby doprovázen specifickou mimikou rtů, úst, očí, čela nebo i gestikulací, ap.

Účelnost a nezbytnost rekoznice je třeba zvažovat ad hoc a nelze ji zaměňovat s jinými vyšetřovacími úkony, zejména s prověrkou výpovědi na místě, vy-

šetřovacím pokusem a rekonstrukcí. K této záměně došlo někdy proto, že zmíněné jiné vyšetřovací úkony obsahují často prvek znovupoznání. O rekognici však jde jen tehdy, jedná-li se o ztotožnění objektu a je-li tento objekt ukázán mezi několika jinými objekty téhož druhu, i když nikoli současně, nýbrž postupně, není-li současné ukázání možné. To platí například pro rekognici nemovitých věcí, např. bytu nebo kanceláře, kde měl být předán úplatek, ap. Ukazuje-li obviněný jen místa a objekty, kam se vloupal a něco odcizil, jistě tato místa a objekty též znovu poznává, ale jde o typický případ проверки výpovědi na místě samém, která vedle prvků znovupoznání obsahuje prvky výslechu, ohledání aj.

Vyšetřovatelé v podstatě respektují to, že rekognice je velmi často úkonem neodkladným nebo neopakovatelným (§ 160 odst. 4 tr. ř.), resp. jak neodkladným, tak neopakovatelným, ale někdy se mylně domnívají, že neodkladnost a neopakovatelnost lze vztáhnout téměř na každou rekognici.

Neodkladným úkonem je rekognice například tehdy, kdy je zapotřebí rekovnat zadrženou podezřelou osobu nebo věc krátce po spáchání trestného činu (loupeže, znásilnění, krádeže ap.) samotným poškozeným nebo jiným očitým svědkem, tj. ještě před zahájením trestního stíhání. Tento úkon totiž z hlediska účelu trestního řízení nesnese odkladu, musí být neprodleně proveden, aby podezřelá osoba mohla být ihned propuštěna na svobodu, je-li výsledek úkonu negativní, nebo obviněna z trestného činu a vzata do vazby, je-li výsledek úkonu pozitivní. Je-li však k dispozici více ztotožňujících osob (poškozených, očitých svědků), je třeba omezit počet neodkladných znovupoznávacích aktů na nezbytné minimum, postačující k získání odůvodněného podezření pro sdělení obvinění a zahájení trestního stíhání. S ostatními svědky se provede rekognice po zahájení trestního stíhání, tj. rekognice obviněného.

Výše popsaná rekognice je i úkonem neopakovatelným, a to jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem.

Obecně je sice psychický proces znovupoznání opakovatelný, ovšem nikoli vždy pro účely dokazování v trestním řízení, neboť vedle již existující paměťové stopy hledaného objektu se při první rekognici vytváří i paměťová stopa představených objektů (tedy i ztotožňované osoby), která může sugestivně ovlivnit znovupoznávání při rekognici opakované, a to zejména vzhledem k tomu, že k opakované rekognici bývají – zejména po delší době – přibírány zcela jiné osoby, než které figurovaly u rekognice první. Proto také nejsou rekognice tohoto druhu, provedené v přípravném řízení, opakovány v řízení před soudem, ačkoli rekognice není de lege lata ničím jiným než formou výslechu.

Které rekognice jsou tedy opakovatelné? Pouze ty, při nichž zhlédnutí objektu při první rekognici nemůže negativně ovlivnit výsledky opakované rekognice. Jsou to např. rekognice živých osob, které ztratily paměť (amnésie) nebo se vydávají za osoby jiné, a jsou ztotožňovány blízkými příbuznými. Dále je to rekog-

nice mrtvých osob nezjištěné totožnosti, které byly zavražděny, spáchaly sebevraždu, zahynuly při dopravních (leteckých, železničních, silničních) nehodách či důlních neštěstích, byly zabity bleskem v exteriéru, náhle zemřely mimo domov a bez dokladu, ap. Vychází se totiž z předpokladu, že jejich blízcí příbuzní je dobře znají a jsou schopni je často ztotožnit nejen podle vnějších znaků zjevných, ale i skrytých pod oděvem. Může se stát, že při prvé rekognici nebyla provedena náležitá toaleta těla, zejména obličeje mrtvého (např. utonulého či zraněného) a ztotožňující osoba buď osobu nepoznala nebo se nemohla jednoznačně vyjádřit. Po úpravě zevnějšku mrtvého lze rekognici opakovat. Opakovanou rekognici lze připustit podle okolností případu i při ztotožňování odcizených a předem popsanych věcí poškozenou osobou. Nelze však opakovat rekognice osob a věcí, které ztotožňující osoba viděla nebo jinak vnímala (sluchem ap.) v souvislosti s pácháním trestného činu.

Nikoli zcela shodný názor mají teoretici a praktici na provádění rekognice osoby in natura, pokud byla před tím již provedena rekognice této osoby podle fotografie. Jde o to, zda i tuto rekognici in natura lze považovat za rekognici opakovanou. Domnívám se, že v podstatě ano a že je tedy zpravidla nepřípustná. Ovšem lze připustit výjimky v těch případech, kdy fotografie je příliš stará a neodpovídá již současnému vzhledu ztotožňované osoby. Odpovídá-li však fotografie v podstatě současné podobě osoby, měla by být rekognice provedena podle této fotografie považována též za úkon neopakovatelný, neboť nelze vyloučit, že ztotožňující osoba při rekognici osoby in natura ji označí za znovu poznanou nikoli na základě paměťové stopy vzniklé v souvislosti s trestným činem, nýbrž v souvislosti s rekognicí podle fotografie. Též v komentáři k trestnímu řádu se uvádí, že při hodnocení výsledku takové opakované rekognice bude nutno přihlídnout ke skutečnosti, že obviněný ztotožňovanou osobu nebo věc nejdříve znovu poznával podle fotografie. Domnívám se, že v takových případech by měli být vůči takovým důkazům náročnější nejen obhájci, nýbrž i státní zástupci a soudci.

V této souvislosti je třeba se zamyslet nad ustanovením čl. 74, odst. 3 Instrukce, kde se uvádí, že rekognice osoby podle fotografie „nesmí předcházet bezprostředně rekognici ukázáním osoby“. Toto ustanovení považuji za více než zavádějící. Vychází zřejmě jednoznačně z toho, že ztotožňující osoba okamžitě nebo velmi rychle zapomene podobu osob na fotografiích a podrží si v paměti dále jen obraz pachatele z místa činu. To je však z psychologického hlediska premisa chybná či alespoň velmi sporná. A jak vykládat příslovce „bezprostředně“? Myslí se tím několik minut či hodin či dní? Tak, jak to chápou policisté, to znamená nejvýše několik hodin. Ale vždyť paměťová stopa podoby osoby z rekognice podle fotografie může být uchována v paměti i mnohem delší dobu! A zejména nezapomínejme na to, že k rekognici osoby in natura nejsou v naší poli-

cejní praxi *nikdy* přibírány ty osoby, které jsou vyfotografovány na snímcích, které byly přivzaty z kriminalistických evidencí k fotografii rekognované osoby! To znamená, že ztotožňující osoba je při rekognici in natura přímo a silně sugestivně ovlivněna, neboť ve skupině osob předvedených in natura se nachází jediná osoba, kterou viděla při první rekognici mezi několika fotografiemi. Lze vyloučit, že proto neoznačí při rekognici in natura právě tuto osobu, a to i v případě, že ji před tím podle fotografie znovu nepoznala? A bereme při tom v úvahu, že ztotožňujícími osobami bývají často i děti, osoby mladistvé i osoby psychicky labilnější nebo s nižším IQ? Opět se domnívám, že těmto problémům dokazování v trestním řízení by měli věnovat větší pozornost nejen obhájci.

Ze smyslu a samotné podstaty rekogničního úkonu vyplývá, že ztotožňující osoba nesmí před rekognicí vidět ztotožňovanou osobu. Zjistil jsem případy, kdy ztotožňující osoba zahlédla ztotožňovanou osobu před rekognicí na chodbě nebo v kanceláři vyšetřovatele. V několika případech sám obviněný poukázal na tuto podstatnou vadu, ale přesto důkaz prošel trestním řízením, aniž se nad tím státní zástupce nebo soud pozastavil. Vyšetřovatel ani nepovažoval za nutné zajmout ve vyšetřovacím spisu své stanovisko k námitce obviněného.

Vzhledem k závažnosti těchto vad v trestním řízení uvádím rozhodnutí NS 54/91:

„Vzhledem k povaze rekognice (§ 93 odst. 2 tr. ř.), která je v podstatě neopakovatelným procesním úkonem, nesmí být osoba, jež má být poznávána, ukázána před rekognicí ztotožňující osobě, např. poškozenému. Jestliže by tento postup dodržen nebyl, mohou být výsledky uvedeného procesního úkonu zpochybněny tak, že ztratí svůj důkazní význam. „

Nejvyšší soud v této souvislosti zrušil usnesení krajského soudu v Hradci Králové z 3. 3. 1989 sp. zn. 2To 24/89 a rozsudek okresního soudu v Hradci Králové z 27. 1. 1989 sp. zn. 3 T 7/89. Okresnímu soudu v Hradci Králové přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

„Rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové z 27. 1. 1989 sp. zn. 3 T 7/89 byl obviněný P. P. uznán vinným trestným činem omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1 tr. zák. a pokusem trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák., a to jako zvlášť nebezpečný recidivista podle § 41 písm. a) tr. zák. Za to byl odsouzen podle § 222 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 a § 42 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání osmi roků. Podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. byl obviněný pro výkon trestu zařazen do třetí nápravné výchovné skupiny...

Podle skutkových zjištění okresního soudu spočívala trestná činnost obviněného v tom, že dne 2. 11. 1988 kolem 17,30 hod. v Chlumci nad Cidlinou, v Rie-

grově ulici, před domem čp. 389/IV chytil za ruku nezl. P. S., přičemž jmenovaná se jednání bránila, a proto ji objal oběma rukama ze zadu za prsa a takto ji držel po dobu asi pěti až deseti minut; když se poškozené podařilo zazvonit na zvonek u bytu její babičky B. D., udeřil ji litinovým roštem od kamen do hlavy a tím jí způsobil zranění hlavy s pracovní neschopností od 2. 11. 1988 do 19. 11. 1988, přičemž podle vyjádření znalce jí tímto jednáním mohl způsobit zlomeninu lebky nebo pohmoždění mozku, tedy z lékařského hlediska mohlo dojít k poškození důležitého orgánu. Tohoto jednání se dopustil přesto, že rozsudkem okresního soudu v Hradci Králové ze dne 30. 4. 1980 sp. zn. 5 T 258/80 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. 6. 1980 sp. zn. 3 To 967/80 byl odsouzen pro trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. jako zvlášť nebezpečný recidivista podle § 41 písm. a) tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání sedmi roků se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny, který vykonal 1. 3. 1987.

Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 2 To 24/89 ze dne 3. března 1989 bylo odvolání obviněného proti citovanému rozsudku podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

Proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové podal ve prospěch obviněného P. P. generální prokurátor ČSR stížnost pro porušení zákona. Vytyká porušení zákona v ustanovení § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř. a v řízení, které mu předcházelo, v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. v neprospěch obviněného. Zdůrazňuje zejména, že okresní soud řádně neproověřil obhajobu obviněného a neshromáždil všechny dostupné důkazy, na jejichž podkladě lze učinit správné a úplné skutkové závěry.

Poukazuje na stanovisko obviněného, který trestnou činnost popírá, a na jeho námitky, které vznesl ohledně rekognice, a to zejména v tom směru, že byl poškozenou označen za pachatele proto, že byl příslušníkem VB V. L. přivezen před dům, ve kterém poškozená bydlela, a bylo jí umožněno, aby si ho ještě před rekognicí prohlédla z okna. Za této důkazní situace soud pochybil tím, že řádně neproověřil obhajobu obviněného, a to zejména výsledkem svědka npor. V. L. a pprap. M. P. Úřední záznam na č. 198 o prověření obhajoby obviněného telefonickým dotazem není dostačující. Z provedeného šetření Inspekce náčelníka KS SNB Hradec Králové je navíc patrné, že není ani objektivní. Ze zprávy Inspekce KS SNB Hradec Králové vyplývá, že obviněný byl jako možný pachatel poškozené demonstrován ještě před provedením rekognice, čímž byly narušeny nejen zásady kriminalistické taktiky a metodiky rekognice, ale zejména byla zpochybněna její objektivnost a důkazní hodnota.

Neúplnost důkazního řízení spočívá i v tom, že obhajoba obviněného nebyla prověřena soudem ani při výslechu samotné poškozené nezl. P. S. V této souvislosti stížnost pro porušení zákona zdůrazňuje, že poškozená u hlavního líčení

po předložení zajištěného roštu na dotaz, zda mohla být udeřena tímto předmětem, uvedla, že musel být zabalen do papíru. O skutečnosti, že měla být udeřena předmětem zabaleným do papíru, však v přípravném řízení vůbec nehovořila a tento rozpor nebyl odstraněn. To se týká i rozporných údajů ohledně osahávání poškozené v jejích jednotlivých výpovědích. U hlavního líčení poškozená navíc uvedla, že do doby rekognice obviněného vůbec neviděla. Rekognice byla prováděna dne 15. 11. 1988. Z citované zprávy Inspekce KS SNB ze dne 17. 4. 1989 o dodatečně provedeném šetření na základě stížnosti matky obviněného na postup orgánů VB však bylo zjištěno, že poškozená skutečně obviněného viděla před rekognicí dne 3. 11. 1988. Tyto skutečnosti zpochybňují věrohodnost výpovědi poškozené a k objektivnímu zjištění skutečného stavu věci bude nutno doplnit její výslech a přibrat znalce z oboru dětské psychologie ke zkoumání její věrohodnosti.

V závěru stížnosti pro porušení zákona proto generální prokurátor navrhl, aby Nejvyšší soud ČSR vyslovil shora uvedené porušení zákona, aby vadná rozhodnutí zrušil a dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud ČSR přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. správnost napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, které mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Především je nutné konstatovat, že závěr o tom, že to byl obviněný P. P., kdo vůči poškozené nezl. P. S. jednal způsobem popsáním ve výroku o vině rozsudku okresního soudu v Hradci Králové, je opřen zásadně o výpověď poškozené. Vlastnímu jednání pachatele nebyl nikdo kromě poškozené přítomen, přičemž obviněný trestnou činnost od počátku trestního řízení popírá. Okresní i krajský soud po zhodnocení výsledků dokazování shodně uzavřel, že není žádných skutečností, které by odůvodňovaly pochybnosti o věrohodnosti poškozené. Pokud obviněný vznášel v průběhu řízení námitky ohledně způsobu provedené rekognice s tím, že byl před jejím uskutečněním poškozené ukázán příslušníkem VB V. L., pak na tuto obhajobu reagoval okresní soud telefonickým dotazem na OO VB Nový Bydžov, jehož obsah tvrzení obviněného nepotvrdil.

Oprávněně v této souvislosti stížnost pro porušení zákona namítá, že takový způsob provádění obhajoby obviněného je zcela nedostatečný. S ohledem na závažnost tvrzení obviněného bylo nutné přímo vyslechnout v hlavním líčení npor. V. L. a případně i pprap. M. P. z OO VB Nový Bydžov k údajům uváděným obviněným. Nedůslednost v postupu obou předchozích soudů při prověřování obhajoby obviněného je zřejmá zvláště poté, kdy – jak vyplývá ze zprávy o prošetření stížnosti B. Š. matky obviněného, ze 17. 4. 1989, jež byla přiložena ke stížnosti pro porušení zákona, – bylo Inspekcí KS SNB v Hradci Králové po prošetření uzavřeno, že stížnost je důvodná. Orgány inspekce zjistily, že npor. V. L. prováděl 3. 11. 1988 převoz vytypovaného pachatele P. P. z místa jeho zaměst-

nání v Chlumci nad Cidlinou na OO VB Nový Bydžov. Při této příležitosti si chtěl „ověřit“ přesný popis pachatele; proto zajel služebním vozidlem k domku, kde bydlela nezl. P. S. Poškozená byla nemocná, a proto byla doma se svou matkou. Na vyzvání příslušníka VB se podívala uzavřeným oknem přes záclonu do služebního vozidla a pak mu sdělila, že muž tam sedící je totožný s tím, který ji přepadl...

Obsah shora citované zprávy Inspekce KS SNB je však významný i z jiného hlediska. Poškozená v hlavním líčení výslovně uvedla, že obviněného před oficiálně provedenou rekognicí, ohledně níž byla pořízena i fotodokumentace, od doby spáchání činu neviděla. Toto její tvrzení je v rozporu s obsahem uvedené zprávy a do jisté míry zpochybňuje věrohodnost výpovědi poškozené jakožto základního důkazu, o který oba soudy opřely své závěry o vině obviněného. Za této situace je zcela důvodný – i přes jinak kladné zprávy o poškozené – požadavek na přibrání znalce z oboru dětské psychologie...

Podle mého názoru se v této souvislosti jeví jako zajímavá otázka i tzv. spontánní znovupoznání hledané osoby ještě před provedením rekognice. Jde o to, zda i v takovém případě lze provést rekognici nebo je možno získat jen důkaz výpovědi. Nejlépe je demonstrovat si to na praktickém případě:

V jednom hotelu byl proveden pokus krádeže vloupáním. Vrátný hotelu pachatele zahlédl, vyrušil a pachatel z místa činu uprchl. Po několika týdnech (19. února) přišel do restaurace tohoto hotelu muž, v němž vrátný znovu poznal pachatele. Z bundy, kterou si muž odložil v šatně, vyndal vrátný nepozorovaně občanský průkaz, přečetl si jméno, příjmení, adresu bydliště a vyrozuměl příslušníky VB. Dne 12. února, tj. po 3 dnech, provedli příslušníci VB rekognici tohoto muže zmíněným vrátným, a to s pozitivním výsledkem.

Zamyslíme-li se nad účelností této rekognice a nad jejím důkazním významem, musíme konstatovat, že výsledek rekognice dokazuje především to, že vrátný při rekognici znovu poznal muže, který dne 9. února přišel do restaurace hotelu. Znovupoznání pachatele vloupání vrátným hotelu se uskutečnilo spontánně již dne 9. února při příchodu muže do restaurace.

Podle mého názoru byla v tomto případě důkazem výpověď vrátného o znovupoznání muže dne 9. února. Rekognice, která byla provedena dne 12. února, nebyla účelná, neboť mohla přinést věrohodný důkaz o tom, že vrátný znovu poznal muže, který přišel dne 9. února do restaurace (tedy důkaz irelevantní), a nikoli o tom, že znovu poznal pachatele vloupání, kterého viděl při činu před několika týdny. Takovému důkazu rekognicí nelze přiznat věrohodnost, protože nové vnímání pachatele vrátným neproběhlo až při rekognici, nýbrž již před ní, a to spontánně. Při následné rekognici se nelze věrohodně přesvědčit, zda ztotožňující osoba znovu poznává ztotožňovanou osobu podle paměťové stopy z doby trestného činu, nebo podle paměťové stopy vzniklé při předchozím spontánním znovupoznání.

V uvedeném případě byly teoreticky i prakticky dvě možnosti: vrátňý dne 9. února buď skutečně znovu poznal pachatele, anebo se mýlil; osoba mohla být pachatelem jen velmi podobná.

Jestliže skutečně znovu poznal pachatele, pak důkaz získaný při rekognici dne 12. února sice nekomplikuje vyšetřování, ale dokazuje zejména to, že vrátňý znovu poznal správně pachatele již dne 9. února.

Jestliže však bylo znovupoznání pachatele vrátňým dne 9. února mylné, pak důkaz získaný rekognicí dne 12. února zkomplikoval vyšetřování, protože dokazoval jen to, že vrátňý znovu poznal již dne 9. února nesprávně jinou osobu než pachatele. Proto v takových případech lze za důkaz považovat jen výpověď osoby o spontánním znovupoznání pachatele, které však může být správné i chybné. Taková výpověď musí být prověřována například porovnáním původního popisu pachatele se skutečnými znaky označené osoby, zjišťováním jejího alibi atd.

Za zvlášť odstrašující případ považuji tuto rekognici:

Dne 1. června spáchal neznámý pachatel trestný čin znásilnění. Dne 30. listopadu, tedy přesně za 6 měsíců, pozvali rodiče svou nezletilou dceru, která byla v tomto případě poškozenou, do závodu TMS, protože se matka domnívala, že v závodě potkává člověka, který se shoduje s popisem pachatele. Rodiče nepozorovaně ukázali své dceři podezřelého muže, když procházel po dvoře kolem nich. Dceři se zdál být skutečně povědomý, typově podobný a měla dojem, že v něm znovu poznala pachatele.

V daném případě se nejednalo tedy o spontánní znovupoznání, nýbrž o quasi znovupoznání organizované rodiči poškozené, které lze spíše označit za sugesci, návod.

Týž dne, tj. 30. listopadu byla provedena na útvaru VB rekognice označeného muže, který byl ukázán poškozené spolu s dalšími pěti přivzatými muži, shodnými v obecných znacích. Výsledek rekognice byl pozitivní, v protokolu však není uvedeno, podle jakých znaků byl muž znovu poznán a zda se tyto znaky shodují s původním popisem.

Jaký důkaz byl získán touto rekognicí? Byl získán pouze důkaz o tom, že poškozená znovu poznala muže, kterého jí v závodě ukázali její rodiče, tedy důkaz v trestní věci irelevantní. Při rekognici nebyl získán důkaz o tom, že poškozená znovu poznala pachatele, kterého viděla dne 1. června při svém znásilnění.

Při shora uvedené rekognici dne 30. listopadu požádala poškozená, aby ztotožňovaný muž promluvil. Znovu poznala i jeho hlas, což údajně zesílilo pozitivní výsledek rekognice podle vnějších znaků.

Jsem názoru, že rekognice muže podle hlasu a řeči byla možná a účelná, neboť poškozená v závodě TMS neslyšela muže mluvit a tudíž by ho ztotožňovala podle hlasu, který slyšela při spáchání trestného činu. To však vyžadovalo, aby

poškozená byla předem ke zvláštnostech hlasu řeči pachatele vyslechnuta a aby při rekognici muže podle hlasu a řeči neviděla skupinu mluvících mužů a neznala pořadí jejich ústního projevu. Skutečnost, že poškozená při rekognici podle hlasu a řeči ztotožňovaného muže viděla, považují za sugestivní ovlivnění poškozené a výsledek takového znovupoznání také za nevěrohodný, neboť poškozená nebyla postavena před úkol volit jednu z více mluvících osob. Dalším nedostatkem této rekognice bylo to, že v protokolu nebylo uvedeno, podle jakých znaků hlasu a řeči byl muž znovu poznán a zda tyto znaky uvedla poškozená při původním popisu muže.

II.

Při posuzování důsledků porušení předepsaného procesního postupu při přípravě a provádění rekognice rozlišují vady nepodstatné a podstatné čili nezhojitelné. Vycházím z významné práce Antonína Růžka, v níž provádí aplikaci obecných úvah o vadách řízení na výpověď.¹⁾ Na tuto práci lze dobře navázat, neboť rekognice je de lege lata formou výslechu.

Je-li ztotožňující osobu *obviněný*, považují za podstatné vady rekognice tyto postupy:

1. Donucení obviněného ke ztotožnění osoby nebo věci, neboť § 92 odst. 1 tr. ř. zakazuje jeho donucení k výpovědi.

2. Není-li obviněnému objasněno, proč má nějakou osobu nebo věc ztotožňovat znovupoznáním, tj. jaká je souvislost tohoto úkolu se sdělným obviněním (odvozují od § 92 odst. 1 tr. ř.).

3. Není-li obviněný poučen o svých právech (§ 91 odst. 1 tr. ř.).

4. Položení obviněnému kapiózní nebo sugestivní otázky, která může zpochybnit objektivnost výsledků rekognice (§ 92 odst. 3 tr. ř.).

5. Není-li obviněnému poskytnuta možnost, aby si přečetl protokol o rekognici, nebo je-li odmítnuta jeho žádost, aby mu byl protokol přečten (§ 95 tr. ř.).

6. Ztotožňují-li při rekognici tutěž osobu nebo věc současně dva či více obviněných (§ 91 odst. 2 tr. ř.).

Je-li ztotožňující osobou *svědek*, považují za podstatné vady rekognice tyto postupy:

1. Svědek nebyl poučen o právu odepřít znovupoznávání osoby nebo věci (§ 100 tr. ř.), o zákazu znovupoznání (§ 99 tr. ř.), o tom, že je povinen vypovídat pravdivě o výsledku znovupoznání a nic nezamlčovat a o trestních následcích křivé výpovědi (§ 101 tr. ř.).

2. Svědku byly kladeny kapiózní nebo sugestivní otázky (§ 101 odst. 3 tr. ř.).

¹⁾ Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu. In: Socialistické soudnictví, roč. VI, seš. 5, tisk. odd. MS, Praha 1966, s. 224 a dále.

3. Ztotožňování těchže osob nebo věcí současně dvěma či více svědky. I když u výsledku svědka trestní řád současný výslech dvou či více svědků nezakazuje, domnívám se, že u rekognice, která je úkonem neopakovatelným, je třeba trvat na tom, aby s každým svědkem byl proveden oddělený znovuzpůsobovací akt.

Tím však není ještě otázka všech možných, a také v praxi se vyskytujících vad rekognice osob a věcí, zdaleka vyčerpána. Možnosti dalších vad vyplývají ze specifík rekognice, z nedostatečnosti její trestněprocesní úpravy i z nerespektování doporučení, která vědecky zdůvodňuje kriminalistika, resp. která jsou již obsažena v ustanoveních Instrukce a v komentáři trestního řádu.

Uvádím další chybné postupy, které považují za vady podstatné. Pro zjednodušení se omezují jen na případ, že ztotožňující osobou je svědek, neboť tyto rekognice jsou v praxi nejčastější. Jde o tyto postupy:

1. Před rekognicí není po zahájení trestního stíhání proveden výslech budoucí ztotožňující osoby, v němž má tato osoba popsat osobu nebo věc, která má být ztotožňována. Tuto vadu považují za podstatnou, protože je nedodržením důležitého ustanovení § 103, § 93 odst. 2 tr. ř., které zajišťuje možnost prověření věrohodnosti výsledků rekognice porovnáním předem získaného popisu se znaky, podle nichž byla osoba nebo věc znovu poznána.

2. Počet přivzatých objektů k rekognici je nižší než tři. Tuto vadu považují za podstatnou, protože znamená nedodržení ustanovení § 103, § 93 odst. 2 tr. ř., které předpisuje, aby ztotožňovaná osoba nebo věc byla zpravidla ukázána mezi několika osobami nebo věcmi. Výjimky jsou pouze u mrtvol a vysoce unikátních předmětů, které se ztotožňují bez přivzetí dalších objektů. Nedodržení tohoto ustanovení, např. ukázání samotné rekognované osoby nebo věci je de facto formou sugestivního ovlivnění ztotožňující osoby a nezabezpečuje věrohodný výsledek úkonu, protože ztotožňující osoba nebyla postavena před úkol porovnat svou paměťovou stopu s ukázanými objekty a volit jeden z nich na základě jeho znovuzpůsobování.

3. Přivzaté objekty nejsou stejného druhu, tj. při rekognici živé osoby nejsou přivzaty osoby shodné v obecných znacích a při rekognici věci nejsou přivzaty věci stejného druhu. Jde o porušení § 103, § 93 odst. 2 tr. ř., který požaduje, aby ztotožňovaná osoba nebo věc byla zpravidla ukázána mezi několika osobami nebo věcmi „stejného druhu“. Tento předpis tedy též zabezpečuje vyloučení sugestivního ovlivnění ztotožňující osoby a věrohodný výsledek úkonu.

4. Před rekognicí byla již provedena rekognice anebo operativní znovuzpůsobení téhož objektu toutéž ztotožňující osobou. Ačkoli je rekognice de lege lata formou výslechu, právně gnozeologické a logické aspekty tohoto úkonu nepřipouštějí opakování některých druhů rekognic pro účely dokazování v trestním řízení.

5. Osoba nebo věc, která má být rekognicí ztotožněna, byla vědomě či z nebalosti ukázána před rekognicí ztotožňující osobě. Taková rekognice nemůže

přinést věrohodný výsledek, tj. důkaz v trestním řízení, neboť rekognovaný objekt nemusí být znovu poznán na základě paměťové stopy vzniklé v souvislosti s trestným činem, nýbrž na základě paměťové stopy vzniklé v době mezi trestným činem a konáním rekognice.

6. Byla provedena rekognice osoby, ačkoli před tím byla toutéž ztotožňující osobou již spontánně znovu poznána. V těchto případech lze získat důkaz jen výpovědí.

7. Není-li při rekognici dána ztotožňované osobě možnost, aby si sama zvolila místo, resp. i štítek s pořadovým číslem ve skupině přivzatých osob. Nevyplyvá to sice výslovně z trestněprocesního předpisu, ale zmiňuje se o tom komentář trestního řádu a nařizuje čl. 74 odst. 3 Instrukce.

Za podstatnou vadu považuji tedy takovou vadu, která zpochybňuje věrohodnost výsledků rekognice, tj. vyvolává pochybnosti, že byla zjištěna objektivní pravda.

Není-li výsledek rekognice, ať již pozitivní nebo negativní, sdělen ztotožňující osobou v přítomnosti ztotožňované osoby, nelze tento postup apriori pokládat za vadu řízení, neboť trestní řád sdělení výsledku rekognice v přítomnosti ztotožňované osoby výslovně nepožaduje. Logicky se však předpokládá, že ztotožňující osoba zpravidla sdělí výsledek znovupoznání v přítomnosti všech účastníků rekognice, tedy i ztotožňované osoby. Jsou-li však opodstatněné důvody, např. strach ztotožňující osoby (dítěte, znásilněné ženy, svědka, kterému pachatel vyhrožoval ap.), lze vyslechnout prohlášení ztotožňující osoby o výsledku znovupoznání až po odvedení skupiny osob, tj. v nepřítomnosti ztotožňované osoby. V takových případech je zvláště žádoucí přítomnost osoby na věci nezúčastněné a obhájce.

Domnívám se, že je přípustné i provedení skryté rekognice, jsou-li dány vážné důvody, např. strach ztotožňující osoby předstoupit před rekognovanou osobu. V západních demokratických zemích jsou praktikovány skryté rekognice nejen v případech závažné kriminality a organizovaného zločinu. Skrytá rekognice, která je, bohužel, v naší praxi téměř neznáma, není v rozporu s ustanovením § 93 odst. 2 tr. ř. a § 103 tr. ř., neboť jsou při ní dodrženy všechny jeho požadavky. Že ztotožňovaná osoba není postavena ztotožňující osobě tváří v tvář, nemůže být na závadu, neboť nejde o výsledek formou konfrontace (§ 103, § 94 tr. ř.), nýbrž jen o výsledek ztotožňující osobou formou znovupoznávání.

V souvislosti se stále nebezpečnějšími formami organizovaného zločinu bude muset naše policejní a justiční praxe stále více počítat s nezbytností ochránit účinně ohroženého svědka, tj. zajistit utajení jeho totožnosti včetně jeho podoby (§ 55, § 101a tr. ř.). To se týká nejen klasického výslechu, nýbrž i rekognice. Prakticky to znamená, že svědek v takovém případě ztotožňuje rekognovanou osobu skrytě, nejlépe jednocestným zrcadlem. Přitom musí být pečlivě dbáno to-

ho, aby rekonovaná osoba a osoby přivzaté byly spolehlivě izolovány od ztožňujícího svědka a osoby na věci nezúčastněné. Urychleně je nezbytné vybatvit všechny úřady vyšetřování místnostmi s jednocestným zrcadlem i zařízením pro skrytou rekonnici osob podle hlasu a řeči a také propracovat metodiku postupu takové rekonnice v zájmu jak ochrany svědka, tak i zjišťování objektivní pravdy.

Porovná-li dnešní policejní praxi při provádění důkazu rekonnicí s praxí našich kriminalistů po 2. světové válce, je nutno konstatovat veliký pokrok, ke kterému přispěl jak rozvoj nauky trestněprocesní, tak výsledky vědeckovýzkumné činnosti v oboru kriminalistiky. Zarážející je však to, že některé nedostatky přetrvávají léta, ba desetiletí. Zkoumání příčin tohoto stavu by si však zasloužilo samostatný časopisecký příspěvek.

Doc. JUDr. Josef Fiala, CSc.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno, advokát

Realizace zástavního práva vůči zástavnímu dlužníkovi, který není obligačním (osobním) dlužníkem

Úvod

Změny základních soukromoprávních předpisů na počátku 90. let vedly k opětovnímu rozšíření způsobů vzniku zástavního práva, zejména umožnily uzavírání smluv o zřízení zástavního práva (viz zák. č. 103/1990 Sb., kterým byl novelizován s účinností od 1. 5. 1990 tehdejší hospodářský zákoník, zejména pak zák. č. 509/1991 Sb., tzv. velká novela obč. zákoníku s účinností od 1. 1. 1992). Rozvoj smluvní volnosti v této sféře vedl k rozmachu zájmu o zástavní práva, a to jako zajišťovacího prostředku. Jsou všeobecně známé principy a funkce zástavního práva (z nich zejména připomínám zásadu akcesority, zásadu nedělitelnosti a zásadu kogentnosti právní úpravy), které mají vést k efektivnímu zajištění věřitelovy pohledávky.

První polovina 90. let přinesla prakticky nespočítatelné množství právních vztahů, které vedly ke vzniku zástavního práva (ať už zástavy movité věci nebo nemovitostí, ev. jiných objektů – např. ochranných známek. Až na určité výjimky (na

př. nejasnosti o vzniku zástavního práva vyznačením v listině, která osvědčuje vlastnictví zástavce k předmětu zástavy a která je nezbytná k nakládání s ní, nebo nemožnost vzniku zástavního práva pouhým označením zástavy) lze hodnotit právní regulaci vzniku zástavního práva jako dostačující. Postupem doby se začaly projevovat obtíže s realizací zástavního práva, zejména v těch situacích, kdy zástavní dlužník a obligační (osobní) dlužník jsou rozdílnými subjekty. Aby se těmto potížím předešlo, jsou využívány právní instrumenty, které nekorespondují podstatě a funkcím zástavního práva, ale zčásti se navracejí k osvědčeným účinkům institutu omezení převodu nemovitostí (srov. § 248 odst. 3 zák. práce sankcionující převod nemovitostí bez souhlasu zaměstnavatele po dobu trvání zástavního práva neplatností, § 72 odst. 4 zák. č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, zakazující dispozice se zástavou, ale také nejružnější smluvní ujednání, např. snaha sjednávat omezení smluvní volnosti s věcně právními účinky – po určitých pochybnostech správně odmítnutá jak teorií, tak soudní praxí, či zajišťování závazku nepřevést na jiného zástavu po dobu trvání zástavního práva vysokou smluvní pokutou). Všechny tyto snahy vedou v zásadě k tomu, aby zástavní dlužník byl současně i obligačním (osobním) dlužníkem.

Právní postavení zástavního věřitele

Právní postavení zástavního věřitele je vymezeno především souborem jeho práv a povinností. Z hlediska zaměření příspěvku je rozhodující jeho základní právo, a to právo domáhat se uspokojení ze zástavy, není-li zajištěná pohledávka ve stanovené době splněna (§ 151f odst. 1 OZ). Ohledně formy a způsobu realizace uhrazovací funkce zástavního práva však obč. zákoník neobsahuje jediné konkrétní ustanovení. S přihlédnutím ke kogentnosti úpravy zástavního práva lze konstatovat, že subjekty zástavního práva (přesněji: subjekty zástavně právního vztahu) musí respektovat příslušné právní předpisy a zástavu realizovat pouze takovým způsobem, který je zákonem upraven. Jde totiž zejména o to, aby byla současně respektována zásada právní jistoty a vyváženost právního postavení obou (všech) subjektů právního vztahu. Tento princip se již také projevil v soudní praxi, a to např. odmítnutím realizace prodeje zástavy z volné ruky, jestliže nebyly dohodnuty bližší podmínky tohoto prodeje (soud především poukázal na neoprávněné zásahy do vlastnického práva zástavce – viz známé rozhodnutí Městského soudu v Praze.¹⁾

Zástavní právo může zástavní věřitel realizovat buď soudně nebo mimosoudně. Problémy při mimosoudní realizaci zástavního práva existují (např. otázka oprávnění zástavního věřitele prodat zástavu jiným vhodným způsobem – zda vzniká *ex lege*, či je k tomu nutná plná moc, absence právní úpravy mimosoudních dražeb nemovitostí), ponecháváme je stranou pozornosti. Daleko větší obtíže nastávají při výkonu zástavního práva prostřednictvím soudu.

Potíže jsou charakterizovány takto:

„V praxi ani v teorii není sporu o tom, že lze žalovat na plnění a pak, na základě rozhodnutí v nalézacím řízení, lze navrhnout a dosáhnout rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí na zastavenou věc. Ne zcela jednoznačné jsou názory na situaci, kdy je dlužník osobou odlišnou od zástavce, resp. ten opět osobou od vlastníka zastavené věci... V současné době probíhá ujasňování názorů na to, jak by měl znít petit (žalobní návrh) a enuciát (žalobní výrok) rozsudků ohledně realizace zástavního práva. Názory se pohybují prozatím od teze o speciální žalobě s povinností zástavce strpět výkon rozhodnutí, po tezi odsuzující též zástavce (případně odlišného od osobního dlužníka) k plnění dlužné pohledávky, kterou však nemůže zástavní věřitel uspokojit jinak než soudní exekucí zastavené věci. Konečně další názor akcentuje vyřešení situace, kdy je odsouzen dlužník i zástavce od něho odlišný, a to ve směru vyřešení jejich vzájemného vztahu a vztahu k věřiteli, přičemž řešení je nabízeno obdobně jako u vztahu dlužníka a ručitele.“²⁾

Jde-li o situaci, kdy zástavní dlužník a obligační dlužník jsou rozdílnými subjekty, již se v současné soudní praxi projevilo jednoznačně správné stanovisko vyjádřené v právní větě: Nemůže být úspěšný návrh na nařízení soudního výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti – zástavy, který směřuje proti povinnému (dlužníku z vymáhaného závazku zajištěného zástavním právem), jestliže vlastníkem zástavy (zástavcem) je osoba odlišná od povinného (usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ve věci 5 Co 1599/94, uveřejněno pod č. 13/1996 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Jestliže je pohledávka zajištěna zástavním právem (typicky zástavním právem smluvním), v němž je zástavním dlužníkem osoba odlišná od dlužníka hlavního závazkového vztahu, musí si věřitel pro realizaci zástavního práva výkonem rozhodnutí nejprve zajistit vykonatelné rozhodnutí proti tomu, kdo je zástavním dlužníkem. Ten pak bude povinným v řízení o soudní výkon rozhodnutí, ohledně něhož bude splněna podmínka pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti spočívající v tom, že o něm musí být prokázáno, že je vlastníkem nemovitosti, jejíž prodej se navrhuje.

Historická reminiscence naznačuje, že za účinnosti obecného zákoníku občanského z r. 1811 byla soudní praxe odlišná. Svědčí o tom rozhodnutí Gl. U. 13.684 vztahující se k § 466 OZO konstatující, že podle rozsudku vymoženého proti osobnímu dlužníku lze vést exekuci na zástavu zřízenou třetí osobou (cit. ustanovení reglementovalo právní postavení zástavního věřitele při převodu vlastnického práva k zástavě na jinou osobu – zástavní věřitel mohl uplatňovat nejprve své osobní právo proti dlužníkovi a pak pohledávat své plné uspokojení ze zastavené věci).

Lze uzavřít, že základní nejasnosti spočívají v tom, jak má znít žalobní petit a následně také enuciát proti zástavnímu dlužníkovi, který není obligačním

(osobním) dlužníkem. Přitom je evidentní, že žalobní petit a enunciát musí vycházet z právního postavení zástavního dlužníka, který bude pasivně legitimováním subjektem.

Právní postavení zástavního dlužníka

Také právní postavení zástavního dlužníka, obdobně jako zástavního věřitele, je určeno obsahem zástavně právního vztahu. Je-li zástavní dlužník současně obligačním (osobním) dlužníkem, může dojít k tomu, že nejsou důsledně rozlišovány jeho povinnosti ze závazkového vztahu (vůči věřiteli) a jeho povinnosti ze zástavně právního vztahu (vůči zástavnímu věřiteli). Toto odlišení se markantně projeví až tehdy, je-li zástavní dlužník odlišný od obligačního (osobního) dlužníka.

Zatímco povinnost obligačního (osobního) dlužníka je povinností splnit svůj dluh (typicky uhradit pohledávku), zástavní dlužník má pouze povinnost strpět uspokojení zástavního věřitele ze zástavy (nesplní-li svoji povinnost obligačního dlužníka). Zástavní dlužník nikdy nemá povinnost splnit dluh obligačního (osobního) dlužníka (nemá-li současně zástavní dlužník i jiné právní postavení, např. když přistoupil k dluhu). Ve stejném právním postavení se nachází kterýkoliv zástavní dlužník, tj. nejen ten, kdo uzavřel smlouvu o zřízení zástavního práva, ale také ten, kdo se stal vlastníkem zastavené věci (pokud na něj zástavní právo přešlo – § 151d odst. 2 OZ).

V současné době ovlivňují právní praxi doporučení směřující k tomu, aby si zástavní věřitel obstaral exekuční titul ukládající zástavnímu dlužníkovi povinnost zaplatit peněžitou částku, a to z výtěžku prodeje zástavy.³⁾ Z výše uvedeného však vyplývá, že zástavní dlužník povinnost cokoli platit nemá, a proto nemůže být žalován na zaplacení peněžité pohledávky. Zastánci těchto názorů používají také argumenty inspirované historickými zkušenostmi, hlavně z doby účinnosti obecného zákoníku občanského. K tomu lze uvést jen stručně. Obecný zákoník občanský upravoval právo zástavního věřitele po splatnosti pohledávky takto: Nebyl-li zástavní věřitel po uplynutí určeného času uspokojen, je oprávněn na soudu žádat o dražbu zástavy (§ 461). Z tohoto ustanovení se odvozovala tzv. zástavní žaloba (resp. hypotekární žaloba), kterou se žalobce domáhal výroku, že žalovaný je povinen snášet exekuci na zástavu.⁴⁾ Některá nepochopení jsou odvislá od nedostatečného odlišení pohledávky obecně a pohledávky peněžité.

Protože zástavní dlužník nemá povinnost zástavnímu věřiteli cokoli zaplatit, nemá zástavní věřitel vůči zástavnímu dlužníkovi peněžitou pohledávku. Z tohoto důvodu nemůže zástavní věřitel žalovat zástavního dlužníka na zaplacení, a to ani z výtěžku prodeje zástavy, nemůže tudíž vůči zástavnímu dlužníkovi získat takový exekuční titul, který by mu ukládal zaplacení peněžité částky, aby mohl být veden výkon rozhodnutí prodejem zástavy (viz § 258 odst. 1 o. s. ř.). I když

dojde k realizaci zástavního práva, opět nemá zástavní věřitel vůči zástavnímu dlužníkovi peněžitou pohledávku.

Je nepochybné, že vůči zástavnímu dlužníkovi lze získat takový exekuční titul, který by mu ukládal povinnost strpět uspokojení ze zástavy, což je evidentně jiná povinnost než zaplacení peněžité částky. V souladu s § 258 odst. 2 o. s. ř. proto přichází v úvahu výkon takového rozhodnutí provedením prací a výkonů, a protože jde o plnění nezastupitelné, lze vynucovat splnění ukládáním pokut až do úhrnné částky 100 000,- Kč (u zástavního práva jde evidentně o neúčinný prostředek).

Závěr

Provedený rozbor dokládá, že realizace zástavního práva vůči zástavnímu dlužníkovi, který není současně obligačním (osobním) dlužníkem, je značně problematická, prakticky nemožná. Za tohoto stavu nezbyvá jiné cesty než změna právní úpravy (tuto cestu považují za schůdnější než krkolomné dotváření stavu de lege lata konstrukcemi, jež nemají svůj základ v právní úpravě). Za tím účelem navrhuji de lege ferenda dva související náměty:

a) Je třeba využít možnosti, kterou dává § 372 o. s. ř., tj. v případě, že zákon stanoví, že zástavní věřitel může požádat soud o provedení prodeje zástavy, použije se přiměřeně ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí (pochybnosti o možnosti použití tohoto ustanovení nutno odstranit změnou systematického zařazení tohoto ustanovení, tj. přesunout z přechodných ustanovení, kde mělo význam v době, kdy nebylo možné zřizovat zástavní práva jinak než ze zákona; (srov. původní znění § 495 odst. 1 OZ), do části upravující výkon rozhodnutí a současně rozšířit možnost použití ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitých věcí.

b) V obecné hmotněprávní úpravě zástavního práva (tj. v obč. zákoníku) zakotvit právo zástavního věřitele požádat soud o prodej zástavy (obdobně bylo toto právo regulováno v § 129g odst. 3 býv. hospodářského zákoníku ve znění účinném od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1991).

Poznámky:

- ¹⁾ Muzikář, L.: K prodeji nemovité zástavy podle § 299 odst. 2 obchodního zákoníku, Právní praxe, 5, 1995, str. 321 a násl.
- ²⁾ Viz Holeyšovský, M.: Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi, Praha 1995, str. 51, 52.
- ³⁾ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M.: Občanský soudní řád, komentář, 2. vydání, Praha 1996, str. 926, dále Bureš, J., Drápal, L.: Zástavní právo a soudní praxe, Praha 1996, str. 13 a násl.

JUDr. Stanislav Ehlich

Praha

Předkupní právo – ideály a reality

Přišel památný rok 1989. Kolik nových i staronových ideálů přinesl, společenského rázu stejně jako osobních. Mezi nimi také to, co bylo shrnuto v jeden z hlavních programových postulátů doby – budujeme, znovu budujeme právní stát!

Heslo „Právní stát“ je krásné, jeho realizace nutná z pohledu jedince i společnosti. Obsahuje mimo jiné i pojem známý jako *právní jistota*. Když jsem před druhou světovou válkou jako začínající student práv při seznamování se s pojmy na něj narazil a prostudoval teoreticky pojatý jeho výklad a zdůvodnění, nevím, zda jsem dobře porozuměl. Ale praktický dopad poznal jsem brzy, 17. listopadu roku 1939. Spolu se mnou na 1 200 vysokoškoláků – v dramatickém sledu času pak my všichni, celý národ.

Není namístě vidět vždy problém právní jistoty až tak vypjatě. Je živý v realitě každodenního života. Tedy ad rem:

I. V našem právním řádu, jmenovitě v občanském zákoníku v platném znění, je obsažen institut předkupního práva. Jednak v § 140 a násl. v souvislosti s úpravou postavení spoluvlastníků, jednak v § 602 a násl. jako jedno možné z vedlejších ujednání při kupní smlouvě, dojde-li o tom k dohodě.

Myslím, že lze oprávněně konstatovat: Zákonná úprava je velmi kusá, nežádoucně strohá. Jen ustanovení tří paragrafů, celkem 6 odstavců, spíše krátkých odstavčků v prvním případě! V druhém případě 5 paragrafů o 8 odstavcích. Je to asi mínění i převážné části kolegů.

II. Případá tedy široké (věcně až příliš široké) pole výkladu. Právotvorná role výkladu je i historicky dávno známa a uznávána. Ovšem vyžaduje to splnění určitých předpokladů, za kterých k němu dochází. Kdo vykládá, jak vykládá, s jakou mírou závaznosti a s jakou mírou obecného odborného souhlasu se věcný obsah výkladu setkává. Naprostou přednost v tomto směru má výklad oficiální, případně alespoň oficiosní, autoritativní.

Důvodové zprávy nepřinášejí žádoucí dostatečné odpovědi.

Soudní praxe velmi kolísá: Cituji namátkou rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové¹⁾ z roku 1992, rozsudek Městského soudu v Praze z roku 1994²⁾

¹⁾ Čj. zn. 7 Co 269/92 – viz Právní zpravodaj č. 3/96 str. 128 až 129

²⁾ Čj. 23 Co 119/94 – viz BA č. 6/95 str. 62 až 64

s jiným (opačným) názorem a nález Ústavního soudu též z roku 1994.³⁾ Stanovisko občansko-právního kolegia Nejvyššího soudu, pro věc důležité, se mi nepodařilo zjistit. Nevím ani, zda nějaké je.

III. Za tohoto stavu je zvláště významné (osobní) *stanovisko autorů odborné literatury*, které v ní vyjádří. Jde především o práci dr. Bičovského – dr. Holuba „Nové znění občanského zákoníku“ s poznámkami (poznámkové vydání – rok 1991). Velmi oceněna musí být pohotovost autorů, a to s ohledem na to, že příslušná „velká“ novela – zákon č. 509/1991 Sb. je ze stejného roku. Další vydání knihy na dané látce v podstatě nic nemění. Dále je to kniha stejného druhu autorského kolektivu Jehlička – Škarová – Švestka – Vodička, vydaná v roce 1994. Obě díla budu dále citovat jen uvedením jména prvního z autorů.

Autoři mají své myšlenkové postupy, své znalosti i zkušenosti. Při veškerém respektu k jejich stanovisku znovu nelze nekonstatovat, že v obou případech jde nutně o výklad subjektivní. Zdá se i běžně, spíše zběžně přijímaný či dál tradovaný. Jde jen o to, zda je to výklad *lege artis*!?

Pro oba komentáře je společné a pro jejich výklad rozhodující (důsledné) spojování právního režimu obou institutů. Proto však dle mého soudu není v zákoně (v jeho systému ani v jeho textu) žádné opory!

Alespoň já jsem i při úzkostlivém rozboru znění zákona (§140–142 a §§ 603–606) nenašel. Pak ovšem nemohu (a stejně nikdo, kdo ctí své „řemeslo“) akceptovat názory, jež nelze tedy považovat než za subjektivní, objektivním právem nepodložené; tedy až za voluntaristické. Tím spíše, že ani v rovině ekonomické, tedy pokud jde o úroveň motivů právního jednání, není situace také jiná.

Jsem si vědom, že „vyvolávám duchy“, že tříbení názorů, dojde-li k němu vůbec, bude nesnadné. Ale přesto parafrázuji známé „Fiat lux!“ na „Fiat ius!“. Pak opravdu nelze souhlasit s některými vývody v obou komentářích.

Tak např. v *komentáři Bičovského* k § 140 je (správně) napsáno, že předkupní právo podle § 140 o. z. „vzniká přímo ze zákona“, ale současně (myslím nesprávně) dodáno „a má povahu věcného práva“. Proč? Z čeho (z kterého ustanovení zákona) to vyplývá? Stejně tak je zcela nepodložená další věta komentáře: „Jeho obsah je upraven v ustanoveních § 602 a násl.“. Bez dalšího zdůvodnění než jen odkazem opět (jen) na poznámky k citovaným paragrafům. Přitom výslovná dikce § 602 a 603 i dalších předem poznámky v tom duchu (že platí i na zákonné předkupní právo) zcela vylučuje! Taktéž i sytém zákoníku!

³⁾ Čj. US 102/94 – viz BA č. 8/95, str. 74, platný jen pro daný případ ovšem, tedy nikoliv obecně závazný

V komentáři Jehličkové se podobně vyskytují – po mém soudu – zásadní, řekněme nepřesnosti: Tak hned k § 602 o. z. na str. 401 nahoře údaje „Prováděcí a souvisící předpisy: § 140 Obč. Z.“ Ovšem žádné ustanovení téhož zákona (rozumí se v daném případě obč. zákoníku) není, nemůže být prováděcím předpisem k sobě samému. To se podává z povahy věci. Ale i stěží lze legálně tvrdit, že § 140 o. z. je předpisem souvisícím! Proč? V čem? Snad jediné ve slovní podobě „předkupní právo“!

Zcela nesprávná je v daných souvislostech dle mého soudu poznámka k § 602 na stejné str. pod bodem 4. Svědčí totiž o směřování toho, co směřováno být nemůže: Dva různé právní instituty, jeden vznikající ze zákona (nezávisle na vůli stran), druhý vznikající jen z vůle stran, a to (navíc jen) z vůle akcesorické. Vyvolávání dojmu, že ustanovení § 602 je obecná úprava systematicky neobstojí.

K údaji komentáře „Prováděcí a souvisící předpisy“ u § 603, který cituje především §§ 140 a 420 o. z., poukazují na to co již řečeno shora.

Holá, a tudíž absolutně působící (tj. vždy působící) úvodní věta komentáře pod bodem 3 na jeho str. 402, rovněž (dle mého soudu) jako správná z hlediska legality neobstojí; určité pochybnosti, které vyvolává závěr tohoto bodu, jsou zřejmě i v souvislosti s tím, že samo znění zákona v § 603 není důsledné a tedy jednoznačné.

Zcela je třeba odmítnout i bod 4 hodnoceného komentáře na str. 402. Kdo by takový názor chtěl zastávat, ať sdělí svůj myšlenkový pochod. Soudím, že použití § 853 není namístě. Oba instituty mají totiž ve znění zákona svou vlastní (být i kusou) úpravu.

Zcela je třeba odmítnout i tvrzení pod bodem 6 na str. 403, které je v komentáři uvedeno formou prostého konstatování.

Shrnuto: Autoři komentáře, jakkoliv uznávají, nejsou v postavení římského préтора, který sám ovšem až po určitém vývoji, povoloval (prétorské) žaloby „adivandí“, pak „supplendí“ a nakonec i „corrigendi gratia“.

IV. Jaké je tedy *mé osobní stanovisko*? Tedy opět jen stanovisko subjektivní: Jde zásadně o dva různé samostatné právní instituty, které nelze směřovat, u kterých nelze ani argumentem „per analogiam“ iuris úspěšně vztahovat zákonná ustanovení platná pro jeden na druhý. Řada mých důvodů pro to vyplynula již z předdeslaného. Nechci se opakovat, proto jen stručně shrnu:

- Předkupní právo podle § 140 vzniká ze zákona, ustanovení o něm, tj. §§ 140, 141, 142 jsou součástí části druhé zákoníku (Věcná práva), přesněji její hlavy druhé (Spoluvlastnictví);
- Předkupní právo podle § 602 vzniká smlouvou, ustanovení o něm, tj. §§ 602 až 606 jsou součástí části osmé zákoníku (Závazkové právo), přesněji její hlavy druhé (Kupní a směnná smlouva) – oddíl druhý (Vedlejší ujednání při kupní smlouvě).

- Tolik s ohledem na členění zákona, jako výklad systematický; snad jen jedna má poznámku navíc: vzájemná odvolávka v zákoně není.
- Jako výklad věcný snad pak jen tolik: Předkupní právo spoluvlastníka(-ků), jak se všichni shodujeme, vzniká ze zákona (za určité situace) automaticky, ať zúčastněné strany chtějí či nikoliv. Jen jeho případné uplatnění je v diskreci jedné strany, tj. druhého spoluvlastníka (-ků). Určité pochybnosti, alespoň moje pochybnosti, vyvolává však již otázka, zda jde vždy jen o právo věcné. Poznámka Bičovského to na str. 128 tvrdí, zákon sám to (přímo) neříká; dedukovat alespoň nepřímoby to bylo třeba, či snad spíše možno jen z názvu části druhé zákoníku – ale stačí to? Navíc spoluvlastnictví se může týkat jak věci movité, tak nemovité – notoričnost existence předkupního práva v obou případech by snad byla sice zajištěna při presumpci „každý zná zákon“ tím, že prodávající spoluvlastník se nemůže v nově sjednávané kupní/prodejní smlouvě označit jinak než právě jen jako spoluvlastník. U movitostí stačí však i jiná forma smlouvy než písemná a pak (prakticky viděno), jak to bude s dokazováním (kdo a jak dokáže, že vystupoval jako vlastník či správně jen jako spoluvlastník). U nemovitosti by se nemohlo hledět na ustanovení § 133 odst. 2 o. z. ve znění zák. č. 264/1992 Sb., ovšem bylo by třeba, aby skutečnost byla přímo v zákoně (buď v jeho § 133 nebo v jeho § 140) vyjádřena.
- Případné předkupní právo původního prodejce – vlastníka je však třeba smluvně zřídit, a to dokonce jen jako jedno z možných vedlejších ujednání při kupní/prodejní smlouvě, tedy z vůle (srovnalé, shodné vůle) obou stran; jeho případné uplatnění je ovšem zase jen v diskreci jedné strany, tj. původního prodejce – vlastníka; zákon sám rozlišuje ve svém § 603 možnou obligační či věcnou povahu takového předkupního práva.
- Zdá se však, že ani zákon, tím méně citované komentáře k němu nejdou, pokud jde o důsledky, důsledně logicky, buď po linii obligačního práva (tedy vztahu konkrétních osob) nebo věcného práva (působícího proti všem třetím).
- Konečně snad ještě dodám: přímo ustanovení § 605 o. z. pro nabídku podle smluvního předkupního práva vyžaduje dle Jehličky oznámení všech podmínek, za kterých má být (nová) kupní smlouva uzavřena (tak v bodě 1 na str. 403). V bodě 2 tamtéž se píše, že nabídka především musí vyhovovat podmínkám, na kterých se účastníci [rozumím původní prodejce – vlastník a kupující, tj. původní kupující, nyní sám jednající jako (další) prodejce – vlastník] při zřízení předkupního práva dohodli. Jen z toho se již podává neudržitelnost tendencí v obou komentářích, totiž podřítit oba instituty předkupního práva stejnému režimu – tam, kde předkupní právo vzniká ze zákona, nikdo se na podmínkách jeho vzniku (nejde přece o jeho smluvní zřízení) nemá co dohadovat.

- Dalším rozbořením jiných možných komplikací se nebudu zabývat; mohou však vzniknout zajímavé situace při případné kombinaci postavení spoluvlastníků a stran (nové) kupní smlouvy.

V. Celou situaci dále nesmírně komplikuje moment času: Vývoj obecně závazných právních předpisů v oblasti ekonomické, konkrétně v oblasti cen. „Velká“ novela o. z. byla přijata ještě za trvání zásady důsledné státní regulace cen. Také sám zákoník to přímo vyjadřuje v části deváté, závěrečné, a to ve svém ustanovení § 877, kde dokonce v odst. 2 přímo uvádí zákon č. 526/1990 Sb. o cenách. Ten platí sice dodnes, ale v pozměněné podobě, než bylo jeho znění k počátku roku 1991, resp. 1992. V roce 1994, tedy po „velké“ novele, byl publikován zákon č. 135 z uvedeného roku. Došlo nejen k úpravám textů, ale i ke změně způsobů jejich interpretace (aplikace).

Tak jako tak: Ekonomické úvahy do obou institutů předkupních práv výrazně dopadají a výrazně ztěžují (za daného stavu v cenové oblasti) nalezení toho, co zákonodárce při přípravě a vydání „velké“ novely zamýšlel a jak lege artis plané znění občanského zákoníku má být nyní vykládáno. Obraty dikce samotného zákona jsou totiž sice nesporně standardní, ale bez průmětu cenových norem právě do jejich výkladu vznikají sporné situace.

Jde zejména o otázky: Co je přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví soudem (§ 142 o. z.)? Při úvaze o realizaci předkupního práva ze smlouvy (§ 606 o. z.) pak jde o jakou cenu – každou cenu? Každou cenu, někým (průkazně) nabídnutou?

Až dosud převažovaly v mém přístupu aspekty po výtce ryze právní. K odpovědi na právě dané otázky však mají motivy právního jednání po mém soudu především význam úvahy ekonomické. V tomto směru oba citované komentáře neuspokojují ani nemohou uspokojit. Právě tak i pro mne – s mým profesním zaměřením (nejsem cenař) jde o terén méně mnou probádaný. Nicméně jsem přesvědčen, že hlubší koordinace oblasti o. z. a oblasti cenové by byla víc než žádoucí. Zejména občanovi lze např. jen těžko vysvětlit užitečnost (či dokonce nutnost) souběžné existence tří pojmů – cena obecná (o. z.) – cena obvyklá (cenová praxe) – cena tržní (náleznost ústavního soudu) jsou v podstatě totéž.

VI. Tedy především několik myšlenek **k otázce náhrady**. Zákon výslovně říká, že to musí být náhrada přiměřená. Základním východiskem pro její vyčíslení je hodnota podílu (na rozdíl od slova cena), promítnutá do vazby s hodnotou celku a s dalšími podle okolností specifickými realitami konkrétního případu, ale i konkrétního spoluvlastníka. Tedy hodnota objektivní, ale zároveň i subjektivní až speciální. Po mém názoru je (mělo by být) nejen povinností soudu, ale i uměním soudu při stanovení výše náhrady vycházet především z vyvážení všech těchto relevantních skutečností.

Myslím např., že neobstojí či nemůže obstát zejména nyní stručná (jediná) zmínka v komentáři Bičovského na str. 132 (v původním vydání), že „se platí náhrada, která musí být stanovena podle cenových předpisů.“ Ve čtvrtém aktualizovaném vydání celkem „skrytě“ na str. 162 vypuštěná. Co lze tedy považovat za tohoto stavu za přiměřené (jen) podle cenových předpisů? Co v té souvislosti i s vyhláškou č. 178/1994 Sb.? Byla vydána až po „velké“ novele o. z. a ještě v roce 1995 pod č. 295 novelizována.

Dále lze mít zato, že toto jediné kritérium, např. i s přihlédnutím k § 3 o. z., by bylo příliš nízké. V tom směru zajímavé a podnětné návrhy obsahuje zmíněný již nálezn Ústavního soudu. V jeho znění např. hned v úvodu se objevuje formulace „vycházet i (tedy nejen) z hledisek určujících tržní (!) cenu“. Spíš by asi bylo na místě nahradit slova cenu tržní cenou obecnou, ale jen jako jedno z kritérií. Za určitých okolností je třeba vyhodnotit např. i jiné vlivy na subjektivní (tedy pro každého jinou), až speciální hodnotu věci a jejího podílu. Sem patří např. i historické osobní či rodové vazby, současné subjektivní životní podmínky a perspektivy apod. Konečně nelze ani pominout ryze ekonomické kalkulace, zejména % výnosu z hodnoty a jeho zajímavost až únosnost. Prostě přiměřená „náhrada“ nerovná se prostě „cena“. Jde o vypořádání v širším slova smyslu.

Teprve pak bude učiněno myšlenice § 3 o. z. zadost a naplní cíl zákona – chránit spravedlivě každého občana.

VII. A jak je to s cenou **při smluvním předkupním právu**. Zde přímo textace zákona (§ 606) užívá slova „... cenu nabídnutou někým jiným“. Jde o to správně je analyzovat a vyhodnotit. Avšak předtím jedno upozornění: Při zrušení spoluvlastnictví zákon užívá jinou dikci (viz vpředu pod bodem VI – náhrada, a to přiměřená). Vidím v tom další argument, že jde o dva instituty.

Pokusím se tedy o to: Tedy předně nejde vůbec o cenu subjektivní z pohledu toho, kdo chce prodat to, co mu toho času patří a co sám kdysi (dříve) koupil. Musí jít o cenu se závazkem předkupního práva při prodeji nabídnutou, rozumí se skutečně nabídnutou, a to jak říká zákon, výslovně někým jiným. Z toho se podává: Nejde vůbec – podle vůle zákonodárce – o cenu fiktivní, smyšlenou! A je na tom, kdo prodává, jsa vázán smluveným předkupním právem ve prospěch původního vlastníka, aby realitu doložil. Jak jinak než tak, že v nabídce z předkupního práva oprávněného uvede, a to jmenovitě, nového nabyvatele in spe, s kterým se pevně a konkrétně dohodl na ceně, kterou nový nabyvatel zaplatí, příp. i na dalších podmínkách (např. výměnek apod.), které nabyvatel přijímá a splní, dojde-li k uzavření odpovídající nové kupní smlouvy. Jedině tak totiž bude zmíněná již vůle zákonodárce naplněna! Je to důležité i z jiného dalšího pohledu. Osoba konkrétního nabyvatele totiž může být i hlavním a rozhodujícím faktorem pro rozhodnutí oprávněného, zda své předkupní právo chce využít.

Avšak k tomu je třeba připojit jeden korektiv: Nebude zřejmě na místě přijmout a vyplatit cenu jakoukoliv, byť nabídnutou! Tedy ne třeba cenu affectionis, ale zřejmě cenu obecnou, tj. zřejmě cenu, za kterou se v daném místě, v daném čase reálně (a contarrío spekulativně) dá koupit i reálně dá prodat. Nelze ostatně pominout ani výslovné ustanovení § 2 odst. 3 zákona č. 526/1990 Sb., které novelizací zůstalo nedotčeno a tudíž platí nezměněné dále. „Nepřiměřený hospodářský prospěch“ je pak asi posuzovat s přihlédnutím k ceně odhadní. Jinak by praktický širší smysl vyhlášky o oceňování nemovitostí byl při těchto obchodech neúčelně negován. Technické provedení lze si představit například, že v případě sporu z předkupního práva soud by vycházel z tří zdůvodněných stanovisek realitních kancelářů a/nebo znalců, které by si na náklad stran sám ustanovil a vyžádal.

Lze si představit, že v takovém případě by jednak bylo dále namístě, aby soud jednal i tak, jak naznačeno vpředu pod bodem VI. v závěru. Jednak aby automaticky neodsuzoval původního, z předkupního práva oprávněného vlastníka ve sporu s novým nabyvatelem k tomu, že je posléze jmenovanému povinen zaplatit vše to, co novým nabyvatelem bylo jeho partneru – prodávající straně plněno. Jinak by totiž mohlo docházet dokonce k nemravným záměrům, hraničícím příp. až s trestným činem.

VIII. **Pro úplnost** pojednání krátké **upozornění**: Institut předkupního práva, ovšem svého (jiného) druhu, může být např. uplatňován i ve sféře obchodního zákoníku i s jeho dalekosáhlým upřednostněním smluvní volnosti stran, dohody stran před představou zákona. Jde zejména o předkupní právo ostatních společníků k podílu dalšího společníka s. r. o. atd. Podobně lze poukázat např. na zákon o vlastnictví bytů.

Závěrem již jen stručně: Pokud se mi podaří vyvolat diskusi, bylo by to vítané. A je právě čas, myslím. Prospělo by to totiž z pohledu de lege ferenda. Nový občanský zákoník, a to v komplexním žádoucím pojetí, je totiž ve stádiu konkrétních příprav. Jeho celkově povzbudivá dobrá úroveň ve většině partií by vyhodnocením diskuse mohla i měla právě v otázce úpravy předkupního práva jen získat.

Kdybych měl telegrafovat, to hlavní by asi bylo: Obecně vázat věcné právo předkupní jen na případy, kdy jeho objektem je nemovitost. Při jeho vzniku ze zákona automaticky, při smluvním založení jen když tak bude výslovně dohodnuto. V prvním případě vznik práva nevázat výslovně na zápis do katastru nemovitostí, v druhém případě jeho zápisem do katastru naopak vznik práva podmínit. To za prvé. Za druhé: Pokud jde o právní důsledky nedodržení právní povinnosti, jež je nutně zrcadlem předkupního práva, volit důsledně řešení po linii obligační nebo po linii věcného práva, a to podle jeho povahy. Konečně za třetí: V ekonomické problematice (přiměřená náhrada, cena) naznačit v zákoně alespoň zře-

tele (jejich druhy), k nimž soud má při svém nalézání právem v rámci úvah o vyčíslení hodnoty přihlížet.

Příspějeme tak tomu, aby profesorka Dr. Pelikánová nemusela popravdě zno-
vu psát, co již v LN z 16. 7. t. r. jednou napsala: **Právní stát** nepřijde sám, ten je **nutno pečlivě a profesionálně budovat**. Dodávám – třeba i v maličkostech, díl-
čích otázkách. Odstraňme, a to vhodným opatřením co nejrychleji, dnešní stav, tj. stav právní nejistoty a profesní netečnosti, odstraníme tím i zbytečnou hořkost občana. Ten se za daných podmínek nejen včas ani nedovolá, ale ani předem spolehlivě nemůže dosáhnout žádoucí informace. Život lidský však jde totiž stá-
le dál a klade požadavky na správné rozhodnutí se a chování občana ve věci i v čase. Příspějeme ke sblížení ideálů a realit.

JUDr. RNDr. Vladimír Brejcha
advokát, Praha

Několik poznámek k prodeji advokátní praxe

1. Úvod

Odpověď na otázku, zda a jakým způsobem lze prodat advokátní praxi by podle mého soudu zasluhovala širší odbornou diskusi; přesto se pokusím tuto problematiku rozebrat alespoň ve stručném pojednání.¹⁾

Úvodem je třeba poznamenat, že tzv. svobodná povolání jsou podle § 2 odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku zahrnuta pod pojem podnikatele (viz § 1 odst. 1 obch. zák.). Je přitom otázkou, zda je tato koncepce správná a účelná.²⁾ Výkon svobodného povolání není totiž podnikatelskou či živnostenskou činností v pravém smyslu toho slova, neboť v jeho případě nestojí, či by nemělo stát, na prvním místě dosahování zisku, tak jak to v případě podnikání předpokládá § 2 odst. 1 obch. zák. I když dosažení hospodářských cílů je také jedním z důvodů výkonu svobodného povolání, hrají zde závažnou roli jiné důležité principy, mezi něž patří zejména podřízenost stavovským předpisům a etickým zásadám, vědecké zájmy dané disciplíny a v neposlední řadě povinnost dodržovat profesní tajemství. Všechny tyto znaky odlišují výrazně svobodné povolání od živnostenského podnikání a způsobují také diskrepanci mezi zákonnou definicí podniku a povahou příslušné advokátní, lékařské nebo jiné obdobné praxe. Zejména pak nemůže

obecná koncepce obchodního kodexu reflektovat privilegovaný vztah vznikající při výkonu svobodného povolání vůči klientům či pacientům.

Jelikož ale náš právní řád uvedená specifika nebere při definici podnikání v potaz, má i pro oblast advokacie platnost pojetí podniku, tak jak je obsaženo v obchodním kodexu. Podle definice v § 5 obch. zák. se pak podnikem rozumí soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit. V souvislostech, kterými se zabývá tento článek je dále třeba rozlišovat pojem podniku ve smyslu ekonomickém a pojem podniku ve smyslu právním.³⁾

Z úvodních poznámek tedy vyplývá, že advokátní praxi lze chápat jako podnik dle definice obsažené v § 5 obch. zák. Není účelem této stručné úvahy rozebírat teoretické problémy, které koncepce obsažená v obchodním zákoníku přináší a které vedou některé autory k tomu, že se snaží pojímat podnik jako tzv. věc hromadnou. Je účelné pouze poukázat na to, co v sobě jednotlivé složky podniku obsahují. Mezi hmotné složky podnikání se řadí takové věci jako vybavení kanceláře, automobily, počítače apod. Mezi osobní složky podnikání patří struktura a kvalifikační úroveň zaměstnanců advokáta, jejich zkušenosti, odborná praxe apod.⁴⁾ Konečně podnik obsahuje také nehmotné složky. Některé z nich obchodní zákoník sám uvádí, např. všechna práva z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví (srov. § 479 obch. zák.) a obchodní jméno (srov. §§ 11 a 481 obch. zák.); dále práva a majetkové hodnoty účelově k provozování podniku určené. Nehmotnou složku podniku tvoří i tzv. dobré jméno – goodwill, a vůbec celková soutěžní pozice v konkrétních tržních vztazích.⁵⁾ K podniku náležejí také práva a závazky, které se ho věcně týkají.⁶⁾

2. Smlouva o prodeji podniku

Z platné právní úpravy se tedy dosti jednoznačně podává, že smlouva o prodeji advokátní praxe je svou povahou smlouvou o prodeji podniku, kterou upravují §§ 476 až 488 obch. zák. Obecně je možno konstatovat, že ve smlouvě by mělo být především zcela precizně definováno, co tvoří podnik, který je předmětem prodeje. Důležitou součástí smlouvy tohoto typu je i ujednání o právech a závazcích souvisejících s podnikem. Chybět by neměla ani dohoda o kupní ceně či alespoň o způsobu jejího dodatečného určení.⁷⁾ Obsahu smlouvy je třeba věnovat mimořádnou pozornost, neboť smlouva o prodeji podniku je v literatuře hodnocena jako smluvní typ patřící k právně nejkomplicovanějším obchodním smlouvám.⁸⁾ Smlouva o prodeji podniku musí mít obligatorně písemnou formu a je zahrnuta mezi tzv. absolutní obchody (srov. § 261 odst. 3 písm. d/ obch. zák.). Specifickým rysem smlouvy o prodeji podniku je to, že jsou s ní spojeny právní učin-

ky mající význam pro osoby, jež nejsou jejími stranami (srov. § 477 odst. 2 obch. zák.). Věřitelům také může vzniknout zvláštní odpůřící právo týkající se převodu závazků na kupujícího (viz § 478 obch. zák.).

V dalším textu se nebude zabývat smlouvou o prodeji podniku obecně, ale pokusím se pouze o několik poznámek ohledně specifik souvisejících s prodejem advokátní praxe. Zvláštnost takového prodeje spočívá v tom, že výkon každého svobodného povolání je velmi silně ovlivněn osobními momenty a proto i hospodářské výsledky dosavadního vlastníka praxe jsou závislé na jeho schopnostech a znalostech, na důvěře jeho klientely a na dlouhodobé práci zaměřené na její budování. Je také zřejmé, že kupující musí splňovat podmínky stanovené pro výkon toho kterého svobodného povolání zákonnými či stavovskými předpisy (v daném případě tedy může být kupujícím pouze advokát zapsaný v seznamu advokátů uvedeném Českou advokátní komorou).

3. Obsah smlouvy

3.1. Předmět prodeje

Předmětem prodeje je podnik, jehož zákonné vymezení je popsáno výše. Základním problémem je v daném případě zcela nepochybně „převod“ stávající klientely prodávajícího. Zde bude nutno řešit několik odlišných otázek, a to nejen za použití obchodního kodexu, ale současně za aplikace některých ustanovení zákona o advokacii, případně stavovských předpisů. Vztah mezi advokátem a klientem je i z právního hlediska vztahem komplexním, který v sobě obsahuje řadu parciálních složek. Nejméně komplikovaným se z tohoto hlediska jeví přechod pohledávek vůči klientům, jež souvisí s dosud poskytnutými, ale ještě neuhrazenými právními službami. Pohledávky, stejně jako závazky, přecházejí účinností smlouvy o prodeji podniku.⁹⁾ Složitější se jeví „nástupnictví“ kupujícího do jednotlivých právních případů, neboť zde nelze bez dalšího úpravu obsaženou v obchodním zákoníku převzít a aplikovat § 477. V úvahu je třeba vzít výjimečný vztah mezi advokátem a jeho klientem tak, jako ho vymezují §§ 16 a násl. zákona o advokacii. Lze proto uvažovat o dvou řešeních; podle prvního by klient reagoval teprve následně na oznámení o převzetí jeho kauzy jiným advokátem (kupujícím), a to případnou výpovědí smlouvy o poskytování právní pomoci (§ 731 obč. zák., § 574 obch. zák.). Tento postup v podstatě odpovídá zákonné úpravě smlouvy o prodeji podniku. Druhá varianta pak předpokládá předchozí souhlas klienta s převzetím jeho případu nabyvatelem advokátní praxe a s předáním příslušné spisové agendy. Takovýto mechanismus nemá přímou oporu v platném právu a jeho aplikaci lze dovodit pouze z obecného pojetí vztahu advokát – klient a dále z výkladu § 477 obch. zák. V § 477 odst. 1 se totiž uvádí, že při prodeji podniku přecházejí všechna práva a zá-

vazky, na které se prodej vztahuje, nikoliv práva a závazky patřící k podniku či související s podnikem (viz § 476 odst. 1 a § 5 odst. 1 obchodního zákoníku). Z této odlišné formulace § 477 je podle některých autorů možno dovodit, že účastníci mohou ve smlouvě modifikovat, která práva a závazky přecházejí, a která nikoliv.¹⁰⁾

Proti tomuto názoru však hovoří rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 1 Cmo 105/92 ze dne 7. 10. 1992,¹¹⁾ podle kterého vyjmutí některých závazků z přechodu mezi prodávajícím a kupujícím je v rozporu s ustanovením §§ 263, 476, 477 obch. zák. a zneplatňuje, ve smyslu § 39 obč. zák., celou smlouvu.

Pokud jde o informování stávajících klientů může smlouva obsahovat klauzuli o způsobu, jakým jim bude prodej oznámen (např. může být kupujícímu uložena povinnost informovat kmenové klienty osobně). Případné zveřejnění převodu advokátní praxe (např. v denním tisku) připouští, podle mého názoru, znění § 6 písm. dd) usnesení představenstva ČAK ze dne 21. 1. 1992 o některých pravidlech soutěže. (Jen pro úplnost je třeba dodat, že advokát přebírající praxi od svého kolegy musí přezkoumat, zda není povinen od smlouvy o poskytování první pomoci odstoupit z důvodů uvedených v § 19 zákona o advokacii).

Prodej advokátní praxe však musí být oznámen nejen klientům, ale také soudům, jiným státním orgánům a všem dalším stranám, vůči kterým vystupoval prodávající jako zmocněnec. Z praktického hlediska by nepochybně bylo jednodušším řešením vystavení nové plné moci nabyvateli advokátní praxe, ale v některých případech by mohlo dojít k nebezpečí z prodlení. Vystavení nových plných mocí by dále vytvářelo domněnku o ukončení dosavadní smlouvy o poskytování právních služeb (která však přešla na kupujícího jako součást podniku). Problematická může však být tato konstrukce v případech, stanoví-li smlouva mezi advokátem a klientem povinnost zařídit převzaté záležitosti osobně (§ 568 odst. 1 obch. zák.).

Jak již bylo uvedeno, spojuje zákon se smlouvou o prodeji podniku (§ 477 odst. 1 obch. zák.) přechod všech práv a závazků z prodávajícího na kupujícího, pokud tato práva a tyto závazky vznikly v souvislosti s provozováním podniku. Přechod zahrnuje práva a závazky bez ohledu na to, zda mají obchodní povahu či nikoli. Na kupujícího přecházejí i práva a závazky prodávajícího ze smluv, které se obchodním zákoníkem neřídí (např. z pojistných smluv, smluv o sdružení apod.).¹²⁾

Pro advokacii je důležitá možnost přechodu práv a závazků ze smlouvy o sdružení, neboť na jejím základě může být advokacie společně provozována. Určující pro možnost tohoto přechodu bude také obsah vlastní smlouvy o sdružení, neboť smlouva může např. zřídit ve prospěch ostatních účastníků sdružení předkupní právo při prodeji podniku apod. (Vymezení podniku, který tvoří před-

mět vlastnictví jednotlivého advokáta – účastníka sdružení, by zasluhovalo, a to i s ohledem na znění § 14, odst. 4 zák. o advokacii, samostatnou studií.)

3.2. Nebytové prostory

Pro úspěšné pokračování advokátní praxe má značný význam zachování původního sídla kanceláře, a to jednak z hlediska fixace stávající nebo potenciální klientely na danou adresu, jednak pro výhodné umístění z hlediska běžného provozu (vzdálenost od úřadů, soudů, sídel důležitých klientů apod.). V literatuře existují rozdílné názory na otázku, zda v důsledku smlouvy o prodeji podniku dochází k právnímu nástupnictví u smlouvy o nájmu nebytových prostor. Argumentace zastávající hledisko, podle kterého je s převodem podniku spojen i přechod práv a povinností vyplývajících z nájemní smlouvy o pronájmu nebytových prostor je však, alespoň podle mého názoru, přesvědčivější.¹³⁾

3.3. Cena

Ujednání o kupní ceně musí být obsaženo ve smlouvě, obvyklá cena nepřichází totiž s ohledem na povahu věci v úvahu a zákon ji také nepřipouští. Kupující může na základě zápisu uplatnit právo na slevu z ceny z důvodu chybějících nebo vadných věcí a také pro závazky, které na kupujícího přešly, ač nebyly zachyceny v účetní evidenci. Zákon výslovně nestanoví, kdy musí kupující zaplatit kupní cenu. Strany by se měly o termínu dohodnout, jinak má prodávající právo na zaplacení poté, kdy smlouva vstoupí v účinnost.¹⁴⁾ Je nepochybné, že určení ceny je jednou z nejkomplicovanějších otázek při prodeji advokátní praxe či jiné praxe řadící se mezi svobodná povolání. Poměrně jednoduše lze určit cenu vybavení příslušným inventářem. Obtížné může naproti tomu být ocenění vlastní praxe (goodwill).

Výše ceny, pokud bude kupní cena stanovena pevnou částkou, může být kalkulována na základě obrátu dosahovaného prodávajícím v posledním roce či několika letech, před uzavřením kupní smlouvy. Modifikací tohoto principu je pak dvojnásobné započítání obrátu v posledním roce před prodejem s tím, že jde o jakýsi extrapoláčnický koeficient. Při postupu vycházejícím z výše obrátu lze také zohlednit průměrnou výši provozních nákladů. V úvahu přichází i výhrada prodávajícího, že nepřebírá záruku za případný pokles obrátu způsobený tím, že dosavadní klientela vyhledá právní pomoc jinde.

Možné je dále určení ceny určitým procentem z dosahovaného obrátu nebo zisku po uskutečnění prodeje. Proávajícím náleží v tomto případě měsíční zálohy na takto stanovenou cenu, které se zúčtují podle skutečně dosahovaných hospodářských výsledků. Lze uvažovat i o kombinacích uvedených variant, případně o „kapitalizaci“ kupní ceny založené na odhadu, jak dlouhá doba je zapo-

třebí pro vybudování prosperující praxe vlastními silami, tj. na délce času, který nabyvatel při převzetí zavedené praxe „ušetří“.

3.4. Zaměstnanci

Práva a nároky z pracovněprávních vztahů přecházejí z prodávajícího na kupujícího. Nový vlastník podniku vstoupí tedy do všech práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů těch pracovníků, kteří jsou v podniku zaměstnáni. Nebude tedy třeba, aby nový majitel (kupující) uzavřel s dosavadními pracovníky nové pracovní smlouvy. Nový zaměstnavatel musí zaměstnance zaměstnávat podle sjednaného druhu práce či funkce a ve stejném místě výkonu práce.¹⁵⁾ Je přitom v zájmu nového zaměstnavatele učinit vše pro to, aby dosavadní pracovníci neukončili své zaměstnanecké vztahy a aby tak žádoucí kontinuita při výkonu praxe zůstala zachována. Na kupujícího přejdou v případě prodeje advokátní praxe také povinnosti vůči advokátním koncipientům, upravené zejména v § 31 zákona o advokacii.

3.4. Obchodní jméno

Jsou-li jak prodávající, tak i kupující fyzickými osobami, přechází na kupujícího oprávnění užívat obchodní jméno prodávajícího, jen když to stanoví smlouva. Kupující však může užívat obchodní jméno prodávajícího pouze s dodatkem, z něhož vyplývá nástupnictví v podnikání s uvedením jména a příjmení nástupce¹⁶⁾ (srv. § 11 odst. 1 a § 481 odst. 2 obch. zák.; viz také § 12 zák. o advokacii a § 4 písm. d) usnesení představenstva ČAK ze dne 21. 1. 1992 o některých pravidlech soutěže). Také v případě prodeje advokátní praxe lze považovat takovéto ujednání za potřebné. Pro nabyvatele je nezbytné dát na vědomost informaci, že pokračuje v advokátní praxi svého předchůdce.

3.5. Další ujednání

Jako další smluvní ujednání v případě prodeje advokátní praxe přichází v úvahu konkurenční doložka, zakazující prodávajícímu po určitou dobu provozovat praxi v původním místě, případně v určité místně vymezené oblasti. Lze také sjednat povinnost kupce vyžádat si předchozí souhlas prodávajícího k případnému dalšímu převodu praxe. Původní vlastník tak může ovlivnit např. převzetí platebních povinností z prvního na dalšího nabyvatele a zajistit si tak uhrazení původně sjednané kupní ceny.

4. Závěr

Mimo předběžně naznačených otázek, jejichž formulace a nikoliv precizní odpověď na ně jsou účelem této stručné úvahy, existuje řada dalších souvisejících

problémů. Jedním z nich je např. vklad podniku – advokátní praxe do obchodní společnosti, tedy do veřejné obchodní společnosti založené v souladu s § 15 zákona o advokacii.

Nejdůležitější je však problematika aplikace obecné právní úpravy na specifickou oblast advokacie a úvaha, zda by tato materie neměla být řešena stavovskými předpisy. V neposlední řadě je možné diskutovat i o otázce, na kterou tento článek odpovídá pouze implicitně, totiž zda je za současné absence jakékoliv úpravy problematiky prodeje advokátní praxe v zákoně o advokacii a ve stavovských předpisech, takovýto prodej vůbec přípustný.

Poznámky:

- ¹⁾ Např. německá právní teorie považuje, na rozdíl od dřívějších názorů, prodej advokátní praxe za přípustný. Stavovské předpisy jednotlivých skupin svobodných povolání však stanoví pro tyto smlouvy určitá pravidla.
- ²⁾ Pokud jde o výhrady k této koncepci, viz také Pelikánová, I. – Kobliha, J.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. díl, Linde Praha a. s., 1994, str. 24.
- ³⁾ Srov. Eliáš, K.: K vymezení podniku v českém obchodním zákoníku, Právní rozhledy č. 3/1993, str. 75.
- ⁴⁾ Viz Eliáš, K.: cit. článek.
- ⁵⁾ Viz Eliáš, K.: tamtéž.
- ⁶⁾ Odlišný názor je obsažen v komentáři prof. Pelikánové. Viz Pelikánová, I. – Kobliha, J.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 1. díl, Linde Praha a. s., 1994, str. 33.
- ⁷⁾ Viz Marek, K.: Smlouva o prodeji podniku, Ekonom č. 13/1993, str. 71.
- ⁸⁾ Kopáč, L.: K problematice smlouvy o prodeji podniku, Právní rádce č. 2/1994, str. 9.
- ⁹⁾ K právnímu režimu přechodu závazků viz Dědič, J.: K některým problémům ze smlouvy o prodeji podniku, Právní praxe č. 2/1993, str. 111.
- ¹⁰⁾ Dědič, J.: tamtéž.
- ¹¹⁾ Rozsudek byl uveřejněn v časopise Právo a podnikání č. 4/1995, str. 29.
- ¹²⁾ Kopáč, L.: K problematice smlouvy o prodeji podniku, Právní rádce č. 2/1994, str. 9.
- ¹³⁾ Viz Kopáč, L. – Švestka, J.: Smlouva o prodeji podniku a právní nástupnictví u smlouvy o nájmu nebytových prostor, Právní rozhledy č. 1/1994, str. 8; Ke smlouvě o prodeji podniku a k právnímu nástupnictví u smlouvy o nájmu nebytových prostor, Právní rozhledy č. 4/1994, str. 119.
- ¹⁴⁾ Marčanová, J.: Ceny ve smlouvách uzavíraných podnikateli (II.) Kupní ceny, Daňová a hospodářská kartotéka č. 2/1994, str. B13.
- ¹⁵⁾ Jouza, L.: Chcete koupit podnik, Právní rádce č. 7/1993, str. 16. Viz také článek: K závaznosti obsahu kolektivní smlouvy při přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, Práce a mzda č. 3/1994, str. 25.
- ¹⁶⁾ Kopáč, L.: K problematice smlouvy o prodeji podniku, Právní rádce č. 2/1994, str. 9.

JUDr. Roman Kozel

advokát Praha

Výkon rozhodnutí dle o. s. ř. více způsoby současně

Nařídit a provést výkon rozhodnutí lze jen způsoby uvedenými v občanském soudním řádu (§ 257 o. s. ř.). Výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení peněžité částky lze provést srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitostí (§ 258 odst. 1 o. s. ř.).

Dle ustanovení § 263 odst. 1 o. s. ř. lze výkon rozhodnutí nařídit jen v takovém rozsahu, jaký stačí k uspokojení oprávněného. Navrhne-li oprávněný k vydobytí své peněžité pohledávky výkon rozhodnutí několika způsoby zároveň, ačkoli by k jejímu uspokojení zřejmě stačil pouze některý z nich, nařídí předseda senátu výkon rozhodnutí jen tím způsobem, který stačí k uspokojení pohledávky oprávněného (§ 263 odst. 2 o. s. ř.). Zákon tedy připouští, aby oprávněný navrhl výkon rozhodnutí k vydobytí své peněžité pohledávky vícero způsoby zároveň. Zákon zároveň připouští, aby výkon rozhodnutí byl na návrh oprávněného nařízen vícero způsoby současně, jestliže není zřejmé, že k uspokojení pohledávky bude stačit jen některý z navržených způsobů. Nařídí-li soud výkon rozhodnutí pouze některým z navržených způsobů, neobsahuje ustanovení § 263 odst. 2 o. s. ř. výslovnou úpravu, jak má soud postupovat ohledně zbývajících navržených způsobů výkonu rozhodnutí.

Vzhledem k výši nezaplacených pohledávek zejména mezi podnikateli je zřejmé, že věřitelé budou výkon rozhodnutí vícero způsoby současně požadovat stále častěji. Tam, kde nelze očekávat, že jeden nebo více z navrhovaných způsobů exekuce bude postačovat k plnému uspokojení pohledávky oprávněného, je třeba vyhovět všem návrhům oprávněného (srov. Bureš J. – Drápal L. – Mazanec M.: Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha, C. H. Beck 1996, str. 813). Zejména lze předpokládat kombinaci návrhu na příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu a prodeje movitých věcí povinného. Pokud by bylo navrženo provedení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu a zároveň příkázáním jiné pohledávky (např. pohledávky z účtu povinného u Střediska cenných papírů ve smyslu ustanovení § 27 odst. 3 písm. d) zák. č. 591/1992 Sb. o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů), měl by soud vzhledem ke znění ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. posoudit návrh na výkon rozhodnutí tak, že jde o návrh na výkon rozhodnutí jedním způsobem, neboť ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. uvádí jako způsob výkonu rozhodnutí příkázání po-

hledávky, aniž by rozlišovalo, zda jde o přikázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu anebo o přikázání jiné pohledávky. Nelze však vyloučit ani opačný výklad, vyplývající z toho, že v jednom případě je podlužníkem banka a v druhém případě je podlužníkem jiný subjekt.

Byl-li výkon rozhodnutí navržen vícero způsoby současně, tedy v jenom návrhu, setkal jsem se doposud se dvěma různými postupy soudů. V prvním případě soud nařídil výkon rozhodnutí pouze jedním způsobem a o ostatních dvou způsobech nijak nerozhodl. Když vyšlo najevo, že nařízený způsob výkonu rozhodnutí nevedl k uspokojení oprávněného, navrhl oprávněný, aby soud rozhodl o zbývajících způsobech výkonu. O zbývajících navržených způsobech však ani poté soud nerozhodl a návrh oprávněného vyřídil pouhým přípisem, takže oprávněnému znemožnil podání opravného prostředku. V druhém případě soud vyzval oprávněného, aby svůj návrh na výkon rozhodnutí upřesnil tak, že soudu sdělí, který z navržených způsobů výkonu rozhodnutí bude příznivější. Výzva nebyla provedena usnesením podle § 43 odst. 1 o. s. ř., ale pouhým přípisem.

Podle ustanovení § 2 o. s. ř. soudy v občanském soudním řízení kromě jiného projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně. Na výkon rozhodnutí (§ 254 odst. 1 o. s. ř.) se užije ustanovení části I. – V. o. s. ř., není-li v části VI. uvedeno jinak. Prvořadou povinností soudu je o všech návrzích učiněných účastníky řízení rozhodnout (srov. § 3 písm. a) zák. č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů), aby tak účastník měl jistotu o svých právech a měl možnost podat odvolání, jestliže to zákon nevyklučuje (§ 202 o. s. ř.). Z několika současně podaných návrhů na výkon rozhodnutí vyhoví soud těm, které zřejmě postačují k uspokojení oprávněného, a ostatní zamítne (srov. Bureš J. – Drápal L. – Mazanec M.: *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha, C. H. Beck 1996, str. 813). Z uvedeného vyplývá, že praxe, kdy soud vyhoví pouze některému z navržených způsobů výkonu rozhodnutí a o dalších navržených způsobech výkonu ani nerozhodne, je nesprávná a znamená, že oprávněnému byla odňata možnost jednat před soudem.

Ani v druhém případě nepostupoval soud podle mého názoru správně. Pokud soud dospěl k názoru, že k uspokojení oprávněného zřejmě stačí jen jeden z navržených způsobů výkonu rozhodnutí, měl nařídít výkon pouze jedním ze způsobů a druhý způsob výkonu měl usnesením zamítnout, přičemž by oprávněný měl možnost proti zamítnutí druhého způsobu podat odvolání.

K. KVĚT:

ADVOKACIE

2. vydání. Praha, Pražská tisková kancelář 1996. 103 stran. Doporučená cena 129,- Kč (včetně 5 % DPH) + poštovné.

K příležitosti I. sněmu České advokátní komory bylo připraveno 2. vydání knihy Karla Květa *Advokacie*, poprvé vydané v r. 1938. Stále aktuální spis recenzoval v r. 1938 profesor Jan Kapras slovy:

„Květova *Advokacie* je cenným příspěvkem k sociologii advokátního stavu. Nechce sice býti ani útokem, ani obranou, snažíc se pouze o objektivní vyličení životních podmínek určitého povolání a osvětlení pouhé skutečnosti, ale právě v této své objektivnosti se stává krutou obžalobou některých advokátů i skvělou obhajobou advokacie zároveň. Ne stav jako celek, ale jen někteří jedinci se mohou státi nežádoucími parazity na těle lidské společnosti. Umění pro umění – *I art pour I art* – je konečně jen lidským snem, a tak i advokacie se v rukou lidí mění v řemeslo, jehož předmětem není obhajování pravdy, ale vydělávání vezdejšího chleba. Advokátní honoráře, poměr advokáta ke klientovi, přísluhování advokátů některým politickým stranám, advokátní krize a blahobyť advokátů a jiné ožehavé problémy dnešního právního zastoupení jsou v Květově knize řešeny s vyššího hlediska sociálního. Čtenáře upoutá však nejen samotné téma – problém upadajícího stavu advokátního –, nýbrž především forma podání svou svěžestí a hloubkou pojetí. To není jen problém advokacie, to není jen poměr právního zástupce k jeho klientovi, který je tu řešen, ale přímo nejzákladnější otázky práva. Čtenář si uvědomí hloubku pravdy vyjádřenou v staročeském nápisu na radnici prachatické:

„Právo k pavučině se přirovnává, již brouk proleze, muška v ní zůstává.“ Tak vypadá laické pojetí práva ve velké většině naší veřejnosti a také u některých advokátů. Autor ukazuje jeho nesprávnost a nutnost některých etických předpokladů právní filosofie – i právního zastoupení. Poznámky na konci knihy přibližují knihu čtenáři z kruhů neprávnických, takže „*Advokacie*“ najde pochopení v nejširších vrstvách.“

Není bez zajímavosti, že jméno Karel Květ bylo pravděpodobně pseudonymem českého advokáta a sociologa Emanuela Chalupného.

Knihu, jejíž obsah je v mnoha směrech stále aktuální, si lze objednat na adrese Pražská tisková kancelář, Kpt. Nálepky 2, 160 00 Praha 6 – Dejvice.

– red. –

MARIE GROSSOVÁ:

EXEKUCE V SOUČASNÉ PRÁVNÍ PRAXI

Vydalo nakladatelství LINDE Praha, r. 1996, 389 stran, brožováno, doporučená cena 240,- Kč

Titul vyplňuje dosavadní mezeru komplexní příručky věnované soudní, exekuční a daňové exekuci na peněžitá plnění. Nezachází sice do detailů, obsahuje však základní poučení o všech otázkách exekučního řízení pokud jde o úkony oprávněné osoby, osoby povinné i soudu a ostatních exekučních orgánů. Výklady jsou na příslušných místech doplněny právními větami z vybrané judikatury. Práce je rozdělena do 10 kapitol s těmito názvy: I. Co je výkon rozhodnutí nebo-li exekuce, II. Obecně o výkonu rozhodnutí, III. Právní úprava výkonu rozhodnutí, IV. Předpoklady výkonu rozhodnutí, V. Výkon rozhodnutí ve správním řízení, VI. Výkon rozhodnutí v daňovém řízení, VII. Výkon rozhodnutí v občanském právním řízení, VIII. Zástavní právo, IX. Exekuce na peněžitá plnění v občanskoprávním řízení, X. Exekuce na peněžitá plnění v daňovém řízení.

O exekuci na plnění nepeněžitá příručka nepojednává, v tomto smyslu není její název přesný.

Jak autorka sama v úvodu uvádí, „publikace je koncipována dle zkušeností a potřeb praxe, a proto teoretická pojednání v ní obsažená nejsou cílem, ale pouze prostředkem pro praktické využití“. V tomto duchu se nese celá příručka a této její povaze odpovídá též rozsáhlá přílohová část, která tvoří vzory jednotlivých druhů výkonu rozhodnutí na peněžitá plnění (vzory podání oprávněného, povinného, poddlužníka) a vybrané vzory soudních rozhodnutí v exekučních věcech. Obsáhlé jsou vzory zejména v daňovém exekučním řízení.

Další přílohy obsahují úplné znění exekučních předpisů v civilním, správním a daňovém řízení.

Předností příručky není hloubka a šíře podaných výkladů, ale jejich komplexnost. V jednom svazku nalezne čtenář vše základní o exekuci na peněžitá plnění včetně četných vzorů a příslušných právních předpisů. Význam pro advokátní praxi je nepochybný.

V. Mandák

E. BAKALÁŘ, M. a D. NOVÁKOVI A KOL.:

PRŮVODCE ROZVODEM PRO VŠECHNY ZÚČASTNĚNÉ

Vydalo nakladatelství Lidových novin v Praze, v r. 1996, brožováno, doporučená cena 99,- Kč.

Z iniciativy nakladatelství Lidové noviny vydal širší okruh autorů u nás zatím ojedinělý titul, věnovaný rozvodové problematice a otázkám výchovy dětí v souvislosti s rozvratem manželství. Advokáti, soudci, dětské psychologové, manželští poradci a sociální pracovníci, každý ze svého úhlu pohledu nabízí možnou cestu, jak řešit rozvodovou situaci. Autoři se netají tím, že v jednotlivých příspěvcích je výrazněji zastoupena u nás dosud hodně opomíjená otcovská problematika.

Práce je určena nejširší občanské veřejnosti, lze ji však doporučit i právníkům a zejména advokátům v době, kdy – jak jeden z autorů uvádí – „právo rodinné není tak lukrativní jako třeba právo komerční“ a kdy „je každá rada, jak najít schopného, obětavého a empatického právníka specializujícího se na rodinnou problematiku, drahá“. Užitečnost knihy pro praktického právníka a zejména toho, kdo ať pravidelně nebo i jen příležitostně zastupuje zájmy toho či onoho rodiče a zájmy nezletilých dětí, je nejen v právních výkladech, ale také především v širším pohledu psychologickém, sociologickém a v pravém slova smyslu humánním na mnohostrannou problematiku vztahů v narušeném manželském kolektivu s dětmi i bez nich.

Čtenář zde nalezne komplexní a profesionálně podané líčení problematiky předmanželských a manželských poraden (K. Kopřiva), zamyšlení specializovaného psychologa nad otázkou komu svěřit dítě po rozvodu, včetně kritérií výchovných předpokladů rozvádějících se rodičů (E. Bakalář), popis kladných otcovských vlastností ve výchově dětí (Z. Matějček), v kapitole „S kým se při rozvodu setkáme“ vše podstatné o právním postavení a úloze advokáta a soudce (M. a D. Novákovi) i sociálního pracovníka (D. Nováková). Závěrečný oddíl je věnován problematice soudního znalectví z oboru psychologie, popř. psychiatrie (J. Šplíchal). O užitečnosti tohoto oddílu svědčí některé mezititulky: kdy a jak se se znalcem setkáte, obsah a forma znaleckého posudku, znalecký posudek a právní zástupce, jak by znalecký posudek vypadat neměl, několik užitečných rad těm, kteří uvažují o využití služeb v rámci sporu o svěřením dětí.

Samostatná kapitola je věnována návodům, jak se má rodič chovat po rozvodu, aby neztratil svoji lidskou a rodičovskou důstojnost.

Kapitola nazvaná „Některá rozvodová témata“ má tyto oddíly: Přestali jste být manželi, zůstali jste rodiči (Z. Matějček, Z. Dytrych), Popouzení dítěte proti dru-

hému rodiči (E. Bakalář), Vybrané právní otázky (M. a D. Novákovi), Revoluce v porozvodové péči o děti podle Warshaka (E. Bakalář).

Kapitola Kazuistiky obsahuje tři oddíly: Ilustrace právních hledisek (M. a D. Novákovi), Ukázky ze sociálněprávní péče o děti (D. Nováková), Pohled otce, jenž chce svému dítěti otcem zůstat (J. Jedlička).

O snaze autorů, aby přesvědčili odbornou i širokou laickou veřejnost o jednostrannosti naší soudní praxe (otcům do výchovy svěruje po rozvodu jen necelých 7 % dětí – tento a další významné statistické údaje obsahuje samostatný oddíl „Rozvody z pohledu statistiky“ – J. Tuček) svědčí samostatná kapitola s těmito oddíly: Zranitelná místa „mužské duše“, o nevědomí soudců, Nezaplacení výživného – pohled za plentu, Problémy rozvádějících se otců a podpora ze strany mocných, Role a postavení otce z hlediska feminizmu (autorkou všech těchto oddílů je A. Utěšilová – jde o pseudonym), Zkušenosti z Poradny pro otce (E. Bakalář), Nadace Otec, dítě, rodina (L. Patera).

Vážnější zájemce ocení též obsáhlý seznam domácích i zahraniční literatury, zejména z oblasti forensní pedopsychologie s akcentem na moderní přístupy v Evropě i na americkém kontinentě.

Knihu lze doporučit všem právníkům a zejména těm advokátům, kteří nechtějí pomíjet tuto závažnou právní problematiku s výraznými společenskými důsledky, a kteří nechtějí ulpívat jen na rutinním, převážně juristickém přístupu, ale mají snahu přistupovat k těmto otázkám v současné prudce se měnící společnosti s využitím poznatků nejširších souvislých vědních oborů, mj. z oblasti soudní psychologie a psychiatrie.

V. Mandák

ŠÁMAL, P. – RŮŽIČKA, M. – NOVOTNÝ, F. – DOUCHA, J.

PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ TRESTNÍ

Vydalo nakladatelství C. H. Beck, Praha 1997, 991 stran, vázáno, doporučená cena 695,- Kč.

Právnícké nakladatelství C. H. Beck zajájilo v roce 1996 novou řadu „Beckovy příručky pro právní praxi“ publikací „Trestní řízení před soudem prvního stupně“ (rozšířenou anotaci přineseme v příštím čísle). Krátce nato přichází na pult knihkupectví již v prvních týdnech roku 1997 další kniha, označená jako praktická příručka, „Přípravné řízení trestní“. Jde v domácí literatuře o prvou komplexní práci na uvedené téma. Obsahuje všechna podstatná hlediska, spojená s po-

jednávanou problematikou – především samozřejmě procesní, ale i kriminalistická (taktická, technická, organizační) a zahrnuje i výklad ústavních předpisů a předpisů, které s trestním řízením souvisejí. Autoři zapracovali do textu i základní metodické pomůcky, instrukce a pokyny pro vyšetřování z resortu ministerstva vnitra, státního zastupitelství a justice. Příručka přihlíží i k nejaktuálnější judikatuře a literatuře (jsou v ní zapracovány např. judikáty a časopisecké články dokonce i z druhého pololetí 1996).

Jde současně o dosud nejobsáhlejší dílo určené pro praxi přípravného řízení, v němž čtenář nalezne odpověď na všechny základní otázky, které s tímto tématem souvisejí, což umožnil úctyhodný prostor, který autorům nakladatelství poskytlo (téměř 1000 stran).

Autoři – všichni právní praktici – (soudce, státní zástupce, pedagog na Policejní akademii a současně advokát, kriminalista) člení práci do šesti částí.

Část **první** pojednává obecně o *předsoudním stadiu trestního řízení* (účel a význam vyšetřování, uplatnění základních zásad trestního řízení v předsoudním stadiu, zvláštní způsoby řízení – proti mladistvým a proti uprchlému, podmíněné zastavení trestního stíhání a schválení narovnání).

V části **druhé** „*Postup před zahájením trestního stíhání*“ – jsou zařazeny výklady o orgánech činných v tomto předprocesním stadiu a o místě a úloze postupu do zahájení trestního stíhání. Pro právní praxi, zejména pro hodnocení úkonů prováděných v této fázi řízení, je významná obsáhlá pasáž, věnovaná postupu policejních orgánů do sdělení obvinění. Podrobně je zde popsán též postup vyšetřovatele před zahájením trestního stíhání. Významná je zde mj. pasáž věnovaná neodkladným a neopakovatelným úkonům před zahájením trestního stíhání. M.j. pro obhajobu jsou zajímavé výklady o vyřízení věci před zahájením trestního stíhání (odložení věci a dočasné odložení trestního stíhání).

Jádrem práce je část **třetí** – „*Přípravné řízení trestní – vyšetřování*“. Téměř 170 stran textu obsahuje podrobné výklady o organizaci vyšetřování, o sdělení obvinění a postupu vyšetřovatele po zahájení trestního stíhání i o dalším postupu ve vyšetřování a o skončení vyšetřování.

Obzvláště obsáhlá je část **čtvrtá** o *dozoru státního zástupce na zachování zákonnosti v přípravném řízení* (působnost v trestních věcech, administrativní činnost, postup před zahájením trestního stíhání, vlastní dozor v přípravném řízení, postup při dokazování, postup ve vztahu k obhájci, k poškozenému, postup při zajištění osob a věcí, zveřejnění výsledků přípravného řízení, skončení přípravného řízení). Jde o část nejobsáhlejší, o dosud nejširší souhrnné pojednání o dozoru státního zástupce na zachování zákonnosti v přípravném řízení, které by vystačilo rozsahem na samostatnou monografii (více než 350 stran).

Více než 100 stran textu obsahuje část **pátá** „*Procesní úkony soudu v přípravném řízení*“. Po obecných výkladech o soudech a jejich působnosti v trest-

ních věcech následují výklady o rozhodnutí a opatření soudu (vazba, zadržení, příkaz k domovní prohlídce, příkaz k povolení důkazu v bytě nebo obydlí, nařízené pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, rozhodování o schválení narovnání, opatření o ustanovení obhájce, souhlas k otevření zásilky, souhlas k záměně zásilky).

Čtenář ocení i část **šestou** – „Právní styk s cizinou v přípravném řízení“ neboť tento styk s ohledem na rostoucí potřeby praxe nabývá stále více na významu, přičemž Repíkova a Kamlachova práce věnovaná zčásti obdobné problematice („Mezinárodní spolupráce v trestním a občanskoprávním řízení, Panorama, Praha 1990) je již rozebrána a zčásti zastaralá. Část obsahuje tyto kapitoly: Platná úprava právního styku s cizinou, Vyžádání obviněného z ciziny a vydání obviněného do ciziny, Převzetí trestní věci z ciziny a odevzdání trestní věci do ciziny, Právní pomoc v užším smyslu.

Předností příručky je i to, že v každé části jsou na konci zařazeny vzory rozhodnutí. To má význam i pro advokáty, protože vzory lze „zrcadlově“ použít i při sepisování podání pro účely obhajoby. To tím spíše, že „Vzory podání advokáta v trestních věcech“ vydané býv. Ústředím české advokacie v roce 1977, jsou již zcela rozebrány a navíc neobsahují řadu vzorů, které vzhledem k početným novelizacím trestního řádu nemohly být tehdy předvídaný.

Práce obsahuje též úplný seznam domácí literatury – knižní i časopisecké – zabývající se přípravným řízením trestním. Pečlivý a obsáhlý je též věcný rejstřík, který usnadní rychlou orientaci čtenáře.

Příručka pro svoji univerzálnost a instruktivnost by neměla chybět především v knihovně žádného advokáta, který se zabývá soustavně obhajobou. Stejně ji však ocení nepochybně i advokát, který se k trestní obhajobě dostává méně často; pro prvního i druhého může být vítaným průvodcem po všech otázkách přípravného řízení, i když je koncipována především z pohledu orgánů v něm činných a nikoliv primárně z pohledu obhájce (takovou příručku vydala advokacie před více než třiceti lety, je zcela rozebrána a v mnoha směrech již neaktuální).

Václav Mandák

Z JUDIKATURY

I. V trestním řízení platí zásada priority volby obhájce, kterou je obviněný oprávněn uplatnit v kterémkoliv stadiu neskončeného řízení. Je proto vždy věcí obviněného, kdy a koho z osob oprávněných k obhajobě v trestním řízení svou obhajobu pověří. Za uskutečněnou volbu nese odpovědnost sám – soud není proto oprávněn posuzovat „kvalitu“ obhajoby či „nečinnost“ obhájce, neboť obhajovanému nelze upřít právo na volbu procesní taktiky, již zamýšlí svůj záměr před soudem prosadit. Opak by znamenal zásah státní moci do základního práva na obhajobu formou státní kontroly nad jeho výkonem.

II. Z práva svobodné volby obhájcem současně vyplývá obhájcová povinnost nejen podřídit výkon obhajoby podmínkám zákona, ale současně též dbát etických pravidel svého povolání, za což však odpovídá nikoliv soudu, ale obhajovanému, případně orgánu, jemuž je kárně podroben. Poruší-li obhájce při výkonu obhajoby své povinnosti nebo poskytuje-li právní pomoc non lege artis a nejde-li přitom o trestný čin, nelze nápravu sjednat jinak než cestou České advokátní komory.

III. Z odpovědnosti obhajovaného za (včasnou) volbu obhájce nevyplývá povinnost obecného soudu přizpůsobovat režim řízení a jeho průběh představám a požadavkům obhájce (obžalovaného), byť by obhajobu převzal obhájce v sebekratší době. Je věcí profesní odpovědnosti obhájce, převzme-li zastoupení „na poslední chvíli“, jak se se svými zákonnými a etickými povinnostmi vypořádá; změnou v osobě zvoleného obhájce není proto obecný soud v průběhu řízení co do jeho režimu nikterak vázán.

IV. Nahradit v řízení před soudem (v přípravném řízení) zvoleného obhájce obhájcem ustanoveným, příp. vedle zvoleného obhájce vnutit obviněnému obhájce ex offio, je v zásadě ústavně nepřípustné, a to i tehdy, jestliže (kupř. z hlediska délky vyšetřovací vazby) hrozí nebezpečí z prodlení. Je totiž věcí státu, aby pro výkon spravedlnosti vytvořil takové podmínky, které by umožňovaly splnit limity, které si sám zákonem stanovil.

V. Objektivní maximální lhůta čtyř let pro trvání vazby v trestním řízení váže nejen stát, ale svým způsobem se vztahuje i na postavení obžalovaného v tom smyslu, že nepokrývá takové překážky, na které stát nemá vliv.

Jeví se spravedlivé, aby řádný výkon spravedlnosti nebyl ohrožován takovými okolnostmi, které sám stát není s to ovlivnit. Jsou-li takové překážky v extrémním rozporu s účelem trestního řízení, jako např. snaha obviněného vyhnout se obmyslným jednáním důsledkům spojeným s trestním stíháním (zřetelná obstrukce), ale i takové, které – ačkoliv tyto znaky postrádají – sledují již mimoprocesní cíle, jde o překážky, které z uvedených důvodů nelze včlenit do běhu vazební lhůty podle § 71 odst. 4 tr. ř.

VI. Účelové jednání obviněného (např. demonstrativní pokus o sebevraždu, náhlá a zřejmě bezdůvodná změna v osobách obhájců, snaha zvoleného obhájce o prodloužení odvolacího řízení apod.) jsou projevy procesní taktiky, jíž za současné úpravy trestního řádu nelze zabránit. Tyto okolnosti podle možnosti musí orgány činné v trestním řízení brát v úvahu z hlediska časového rozvrhu v přípravném řízení i v řízení před soudem I. i II. stupně.

Nález ústavního soudu České republiky z 25. 9. 1996, čj. III. ÚS 83/96

Tímto nálezem Ústavní soud ČR zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze 6. 2. 1996, sp. zn. 7 To 175/95 a rozsudek Městského soudu v Praze ze 14. 5. 1996, sp. zn. 42T 16/95, v části týkající se stěžovatele. Vrchnímu soudu jako soudu odvolacímu Ústavní soud uložil, aby při rozhodování o vazbě obžalovaného nepřihlížel k době od 9. 1. 1996 do 6. 2. 1996 včetně. Konečně Ústavní soud zrušil opatření Městského soudu v Praze z 23. 1. 1996, jímž byl ustanoven stěžovateli obhájcem advokát JUDr. J. Ž.

Z odůvodnění

Včas podanou a formálně bezchybnou ústavní stížností [§§ 30 odst. 1, 34 odst. 1, 2, 72 odst. 1 písm. a), 2, 4 zák. č. 182/1993 Sb.] brojí stěžovatel proti rozsudku Vrchního soudu v Praze a tvrdí, že tímto rozhodnutím (rozsudkem ze dne 6. února 1996, sp. zn. 7 To 175/95) bylo porušeno jeho ústavně zaručené základní právo plynoucí z čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod; konkrétní porušení tohoto práva spatřuje v tom, že ačkoliv si pro odvolací řízení před obecným soudem zvolil obhájce, který se také odvolacímu soudu vykázal řádnou plnou mocí, zásahem tohoto soudu jej v opravném řízení (a především ve veřejném zasedání, v němž řízení skončilo) obhajoval obhájce takto soudem ustanovený.

S důrazem na to, že jde o hrubý zásah do jednoho ze zvlášť významných práv ústavně zaručených každému, kdo je vystaven trestnímu stíhání, navrhl, aby shora označený rozsudek Vrchního soudu v Praze byl nálezem Ústavního soudu zrušen.

Předseda senátu, z něhož napadené rozhodnutí vzešlo, se k podané ústavní stížnosti k výzvě Ústavního soudu vyjádřil (§30 odst. 2, 42 odst. 3 zák. č. 182/1993 Sb.) tak, že námitky stěžovatele shledal neopodstatněnými, neboť – s odvoláním na ustanovení § 41 odst. 1, 2 a 6 tr. ř. – ustanovení obhájce odvolacím soudem „směřovalo výhradně k reálnému naplnění práv obhajoby pozitivní činností obhájce“, když „stěžovatelem zvolený obhájce byl v rozhodném období nečinný“; vyslovil své přesvědčení, že zvolený postup v daném případě „vyplývá z teorie trestního řízení“, dle níž „aplikace ustanovení obsahově nejbližšího pro řešení zmíněné problematiky (tj. ustanovení analogického) je přípustná a v posuzované věci i potřebná. Nečinnost zvoleného obhájce je totiž ve svých důsledcích pro realizaci práv obviněných na obhajobu totožná se situací, za níž by tito obhájce neměli v případě, kdy ho mít musí (§ 38 odst. 1 tr. ř.)“.

S přihlédnutím k tomu a dále též proto, že „kdyby zvolený postup nebyl oprávněný (v situacích obdobných té, ve které se v posuzované věci ocitl odvolací soud), by nebylo možné zabránit nekontrolovanému prodloužení trestního řízení, popřípadě je vůbec ukončit“, dovodil, aniž by vznesl konečný návrh, že v posuzované věci „nedošlo ke zkrácení práva stěžovatele na obhajobu“.

Obdobné stanovisko, obsahově zcela shodné s vyjádřením předsedy senátu, zaujal též vrchní státní zástupce (§ 76 odst. 2 al. 2 zák. č. 182/1993 Sb.), který navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele zamítl.

Z vyžádaných spisů obecného soudu (42 T 16/95 Městského soudu v Praze) a Městského státního zastupitelství tamtéž (Kv 59/92), jakož i z výsledku svědka JUDr. M. K., Ústavní soud zjistil tyto skutkové a právně významné skutečnosti:

I.

a) Usnesením vyšetřovatele Policie ČR – úřadu vyšetřování hlavního města Prahy, čj. VV 22/120 ze dne 8. února 1992 bylo proti stěžovateli zahájeno trestní stíhání (§ 163 odst. 1 tr. ř.) pro skutek popsaný tak, že

„stěžovatel dne 28. ledna 1992 v odpoledních hodinách v blíže nezjištěnou dobu v Praze 6, v garáži č. 4 řadových garáží Pod skalou, v ulici U sadu, společně s J. H., nar. 2. 1. 1972, s cílem získat osobní vůz, bodnými ranami úmyslně usmrtil L. P., a poté lopatkou usmrtil D. P., která přišla na místo činu, a odcizil jejich osobní vůz Fiat – Uno, červené barvy, v hodnotě cca 300 000 Kčs“.

V takto popsaném skutku spatřoval vyšetřovatel trestný čin vraždy ve smyslu § 219 odst. 1, 2, písm. a), f) tr. zák.

Spolu se stěžovatelem pro shodně popsaný skutek se shodnou právní kvalifikací bylo zahájeno samostatné trestní stíhání J. H.

b) Usnesením téhož vyšetřovatele ze dne 17. února 1992 (sp. zn. Kv 59/92) bylo proti stěžovateli (a společně též proti J. H.) zahájeno trestní stíhání pro další skutek spočívající v tom, že

„koncem měsíce prosince 1991 v blíže nezjištěnou dobu v Praze 5 po předchozí vzájemné dohodě (sc. s J. H.) opakovaně čekali na chodbě domu na D. F., nar. 18. 6. 1960, kterému po fyzickém napadení hodlali odcizit klíče od bytu a z něho pak odcizit peníze a vozidlo BMW 524 To, v hodnotě přes 100 000 Kčs, avšak vzhledem k tomu, že se D. F. nedostavil v době, kdy na něj na chodbě domu čekali, k dokonání trestného činu nedošlo“.

Obdobně jako u J. H. takto popsaný skutek byl kvalifikován jako příprava trestného činu loupeže ve smyslu § 7 odst. 1, § 234 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák.

c) Usnesením téhož vyšetřovatele ze dne 3. března 1992 (čj. MVV–42/120–92) bylo s věcí vyšetřování vraždy a loupeže spojeno ke společnému řízení vyšetřování dalšího trestného činu krádeže podle ust. § 247 odst. 1, 2, 3 tr. zák., jehož se měl dopustit J. H. sám, a to dvěma na sebe navazujícími skutky spáchanými v Praze 5.

d) Posléze usnesením vyšetřovatele Policie České republiky – obvodního úřadu vyšetřování v Praze 4, ze dne 20. 3. 1992, bylo pokračováno proti stěžovateli v přerušeném trestním stíhání (pro jeho dříve neznámý pobyt) pro podezření z trestného činu útoku na veřejného činitele ve smyslu § 155 odst. 1 písm. a) tr. zák., jehož se měl dopustit dne 10. 1. 1991 v době výkonu trestu ve věznici č. 2 v Praze-Pankráci během předvádění k výkonu kázeňského trestu vůči příslušníkovi SNV a

e) Konečně dalším usnesením vyšetřovatele (ze dne 20. 3. 1992, čj. MVV 42/170–12) bylo i vyšetřování této věci spojeno s trestním stíháním pro trestný čin vraždy a loupeže.

V konečné fázi procesních úprav byl tedy stěžovatel stíhán (za skutkových okolností zmíněných shora) pro

- trestný čin vraždy (§ 219 tr. z.) s přísnější kvalifikací dle odst. 2,
- trestný čin loupeže (§ 234 tr. z.) s přísnější kvalifikací dle odst. 2 a
- trestný čin útoku na veřejného činitele (§ 155 tr. z.).

II.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 8. února 1992 byl stěžovatel vzhledem ke stíhání „pro závažnou trestnou činnost“ vzat do vazby, a to z důvodů § 67 písm. a), b) tr. ř. Vazební usnesení je odůvodněno tak, že u stěžovatele jde o „velice závažný trestný čin“ (jeho zákonné označení není uvedeno), který je ohrožen „vysokou trestní sazbou“, z čehož plyne obava, „že se bude snažit trestnímu stíhání vyhnout tím, že by se mohl skrývat nebo utéci“, a konečně, že je „dána důvodná obava, že bude působit na spoluobviněného H., případně na dosud nevyšlechnuté svědky“.

Takto uvalená vazba (obdobně jako tomu bylo u spoluobviněného J. H.) byla postupně obecnými soudy prodlužována, zpravidla s odkazem na to, že „skon-

čení vyšetřování brání především to, že dosud nebyly provedeny vyšetřovací úkony potřebné k zadokumentování trestné činnosti obviněných“ apod.

III.

Dne 26. února 1992 byla Městskou prokuraturou v Praze Městskému soudu tamtéž podána obžaloba, jíž (spolu s J. H., který byl postaven na prvé místo) byl stěžovatel obžalován pro trestné činy označené vpředu, jichž se měl dopustit již dříve zmíněnými skutky.

V tomto stadiu řízení byl stěžovatel ve vazbě vůbec od 8. února 1992, v soudní vazbě pak od 26. 6. 1992.

Pro úplnost sluší dodat, že skutky kladené mu za vinu stěžovatel popíral, to které prvostupňové rozhodnutí vydané v přípravném řízení napadal – bezúspěšně – opravnými prostředky a se stejným výsledkem podával žádosti o propuštění z vazby; toliko Nejvyšší soud ČR v usnesení z 21. 10. 1992 (sp. zn. 11 To 162/92) dospěl k závěru, že důvody vazby ve smyslu § 67 písm. b) tr. ř. u stěžovatele (pro absenci konkrétních skutečností a s přihlédnutím k tehdejšímu procesnímu stavu) neexistují, takže stěžovatel (ve smyslu citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu) byl nadále ponechán ve vazbě již jen z důvodů § 67 písm. a) tr. ř.

IV.

Obžalobu proti stěžovateli (a spoluobžalovanému H.) projednával senát Městského soudu v Praze, odd. 2 T, ve dnech 4. 11. – 10. 11. 1992 a po hlavním líčení vynesl odsuzující rozsudek (shodně se zněním obžaloby) a stěžovateli uložil trest odnětí svobody v trvání 14 let se zařazením do III. nápravné skupiny; stěžovatele hájil (od okamžiku vznesení obvinění) ustanovený obhájce.

V.

Z podnětu odvolání obou procesních stran zabýval se věcí Vrchní soud v Praze (11 To 72/93), jemuž spis s opravnými prostředky byl předložen 22. 4. 1993; předseda senátu, jemuž věc napadla, s odkazem na povahu věci a tehdejší věcný i personální stav na pracovišti Vrchního soudu, navrhl Nejvyššímu soudu prodloužení vazby do 30. září 1993.

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. května 1993 (sp. zn. 1 Tvn 90/93) bylo návrhu Vrchního soudu v Praze vyhověno.

Odvolání procesních stran bylo Vrchním soudem v Praze projednáno v neveřejném zasedání a usnesením ze dne 27. září 1993 byl napadený rozsudek zrušen v celém rozsahu [§ 258 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř.] a věc byla vrácena městskému státnímu zástupci v Praze k došetření (§ 260 tr. ř.) s tím, že stěžovatel s ohledem na již dříve konstatované okolnosti byl i nadále ponecháván ve vazbě (viz sub. III).

VI.

Odvolací soud v kasačním rozhodnutí soudou I. stupně vytkl řadu procesních pochybení, z nichž některá měla svůj původ již v řízení přípravném (nedostatečné popsání skutku v trestném činu vraždy, způsob ustanovení znalců apod.) a dále též vady ve skutkových zjištěních (nedostatečná průkaznost pachových stop), a to jak co do jejich provedení, tak i co do rozsahu provedených důkazů, z nichž některé (kupř. sv. K. potvrzující stěžovateli na rozhodnou dobu alibi, sv. F. a podobně) byly opomenuty zcela, což vše vedlo odvolací soud k přesvědčení, že závěry o vině (stěžovatele a spoluobžalovaného H.) „trpí nepřesvědčivostí, rozporuplností a předčasností, neboť neměly plnou oporu v prováděném dokazování“.

VII.

Po kasací prvostupňového rozsudku a rozhodnutí o tom, že věc se vrací k došetření městskému státnímu zástupci v Praze, byl spis věci se týkající postoupen Městskému státnímu zastupitelství v Praze dne 1. října 1993.

Náprava procesně formálních pochybení, která vytýkal odvolací soud, ani obsahově ani časově nebyla nikterak náročná; obdobně tomu bylo i stran doplnění dokazování, ať se již výtky odvolacího soudu vztahovaly na opomenuté svědky (s výjimkou, o níž bude zmínka později, se všichni nacházeli v obvodu procesního soudu) nebo na jiné důkazy (nedostatečná průkaznost pachových stop a z toho plynoucí požadavek odvolacího soudu na opakování a pečlivé zdokumentování jejich nového srovnání, případně provedení rekonstrukce a vyšetřovacího pokusu týkajících se trestného činu loupeže, doplnění znaleckých posudků z oboru psychiatrie a psychologie); za této situace jistě potíže mohly vzniknout jen stran výslechu sv. K., a to vzhledem k tomu, že tento svědek se v době vyšetřování nacházel mimo území republiky (v Anglii).

Přesto, že na nezbytnost výslechu jmenovaného svědka upozornilo již první kasační rozhodnutí odvolacího soudu (ze dne 27. září 1993) a že místo svědkova tehdejšího pobytu (obecně) bylo známo, první (nezdařený) pokus o zjištění přesné jeho adresy byl učiněn až 20. dubna 1994, ačkoli ze spisu je zřejmé, že místo svědkova pobytu bylo známo jeho bývalé manželce (sv. K., družce stěžovatele); na tuto až zarážející netečnost orgánů činných v přípravném řízení reagoval obhájce stěžovatele (přípisem z 5. srpna 1994) sdělením svědkovy přesné adresy, zatímco vyšetřovatel i po tomto sdělení po ní „pátral“ pomocí Ústředny Interpolu v Praze (první krok k tomu učinil žádostí ze dne 13. 9. 1994) a faxem této ústředny z 3. 10. 1994 přijal potvrzení adresy sdělené obhájcem. Další průtahy vznikaly zbytečnými dotazy (cestou Interpolu), zda svědek je ochoten složit svou výpověď před českými orgány (a za tím účelem přijet do republiky).

Tak se stalo, že

1) záznam o výpovědi svědka K. mohl být pořízen až dne 28. února 1995 (výpověď před příslušným orgánem v Londýně) a že – po dalších průtazích – byl Městským státním zastupitelstvím v Praze vyšetřovateli zaslán 20. března 1995,

2) k seznámení s výsledky (doplněného) vyšetřování mohlo být přistoupeno „již“ 28. června 1995 a konečně,

3) nová obžaloba (na stěžovatele a ods. H.) byla podána dne 18. července 1995; co do skutkových okolností a právní kvalifikace byla v podstatě shodná s obžalobou předchozí.

VIII.

Podanou obžalobu projednal vazebně Městský soud v Praze jako soud I. stupně v pokračujícím hlavním líčení (14. 9. až 26. 10. 1995) a dne 27. října 1995 vynesl rozsudek, jímž stěžovatele uznal vinným podle obžaloby, tedy pro trestné činy dle § 219 odst. 1, 2, písm. f), § 7 odst. 1 k § 234 odst. 1, 2 písm. f), oběma ve spolupachatelství ve smyslu § 4 odst. 2 a § 155 odst. 1 tr. z. a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v trvání 15 let a pro výkon uloženého trestu jej zařadil do věznice s ostrahou (§ 219 odst. 2 za použití § 35 odst. 1, § 39 odst. 3 tr. z.).

K žádosti Městského soudu v Praze prodloužil Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 9. srpna 1995 (sp. zn. 1 Tvn 201/95) vazbu stěžovatele do 7. února 1996 (lhůta vazby stěžovatele ve smyslu § 71 odst. 4 tr. ř. končila dnem 8. února 1996).

Z předložených kopií soudního spisu nebylo lze zjistit, kdy byl rozsudek soudu I. stupně procesním stranám doručen a kdy – po podaných odvoláních ze strany všech účastníků řízení – byla věc opětně postoupena odvolacímu soudu; lze však mít za to, že se tak stalo na sklonku roku 1995, neboť již na den 9. ledna 1996 bylo nařízeno odvolacím soudem veřejné zasedání, které však bylo několikrát odročováno (k důvodům toho později), až dne 6. února 1996 byl odvolacím soudem vynesl rozsudek, jímž stěžovatel byl uznán vinným přípravou k trestnému činu loupeže [§ 7 odst. 1 k § 234 odst. 1, 2 písm. f) tr. z.] a trestným činem útoku na veřejného činitele [§ 155 odst. a) tr. z.] a za ně odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 6 let se zařazením pro jeho výkon do věznice s ostrahou [§§ 234 odst. 2, 35 odst. 1 a 39a odst. 2 písm. c) tr. z.].

Stran trestného činu vraždy byl rozsudek soudu I. stupně opět zrušen a věc vrácena tomuto soudu, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (§259 odst. 1 tr. ř.); současně s vyhlášením rozsudku byl u stěžovatele nařízen (za odsouzené trestné činy) výkon trestu, který stěžovatel nastoupil dne 7. února 1996.

Co do kasační části rozsudku soudu II. stupně vyslovil odvolací soud (pokud jde o osobu stěžovatele) své výhrady zejména vůči konstrukci spolupachatelství a vůči znaleckým závěrům stran stěžovatelovy příčetnosti, když současně dospěl

k závěru, že i na základě dosavadních skutkových zjištění (nedoznaj-li v průběhu dalšího řízení změn) bude namíste uvažovat o přísnější právní kvalifikaci posuzovaného skutku vraždy též ve smyslu odst. 2 písm. a), b) § 219 tr. z. (tr. čin vůči dvěma osobám, spáchaný zvláště surovým způsobem), což přirozeně (odvolací soud projednával současně odvolání státního zástupce) může mít své důsledky při následných úvahách o trestu či zcela zřetelně vznikajících průtahu.

Z časové posloupnosti tedy vyplývá, že

v období od konce roku 1992 (předkládací zpráva soudu I. stupně nebyla k dispozici) do konce září 1993 došlo – v opravném řízení – k větším průtahům u odvolacího soudu; podstatně větší průtahy vznikly však – v údobí od 1. října 1993 do 18. července 1995 (tj. téměř 22 měsíců) v přípravném řízení. Pro zdůvodnění těchto průtahů neshledal Ústavní soud ani v předloženém spisovém materiálu, ani po provedeném ústním jednání v jím provedených důkazech, nijaký důvod, zejména když z vyžádaného dozorového spisu městského státního zastupitelství vyplynulo, že od 27. 12. 1993 do 29. 3. 1995 není v tomto spise nijaký záznam, který by osvědčoval byť sebemenší zásah státního zastupitelství do probíhajícího došetření.

IX.

Obhájce byl stěžovateli ustanoven bezprostředně po uvalení vazby (dne 8. února 1992); tento obhájce, jak tomu nasvědčuje obsah spisu, byl přiměřeně činný již v přípravném řízení a stejně – soudě podle písemných podání – vystupoval i v řízení před soudem.

Vazba stěžovatele byla postupně a průběžně k tomu příslušnými soudy prodlužována, naposledy (k návrhu soudu I. stupně) usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. srpna 1995 ke dni 7. února 1996, tedy až k samotnému limitu zákonné délky vazby (§ 74 odst. 1 tr. ř.).

Ve spise není nijakého podkladu pro úsudek, že by obhájce postupoval nezodpovědně, popř. že by došlo k významnějšímu zkrácení práv obhajoby ze strany orgánů v trestním řízení činných; prvý náznak stěžovatelova nesouhlasu s postupem vyšetřovatele lze postřehnout v jeho stížnosti ze dne 30. 6. 1995 adresované státní zástupkyni, jíž si stěžuje jednak na průtahy ve věci, jednak na to, že pro (druhé) seznámení s výsledky vyšetřování mu nebyl poskytnut dostatečný čas, případně, že nebyl proveden výslech jím navrženého svědka (Váni), a dále, že pro doplnění znaleckého posudku jej znalci „ve věznici vyšetřili v době 15 minut“; stížnost vyúsťuje vůči vyšetřovateli „oznámením trestného činu“, jehož se měl vyšetřovatel dopustit „působením nelogických průtahů“ a způsobem vyšetřování, „které zaměřil výlučně v neprospěch stěžovatele“.

Zamítavé stanovisko Městského státního zastupitelství v Praze k podání stěžovatele je odůvodněno tak, že státní zástupkyně v něm dospívá k závěru, že

v rámci došetření požadovaného Vrchním soudem v Praze bylo provedeno pouze několik úkonů (!), případně že i námitka stran znalců psychiatrů je nedůvodná, neboť „základní znalecké vyšetření bylo provedeno před prvním uzavřením spisového materiálu a po došetření bylo provedeno pouze doplnění znaleckého posudku“.

Tato stanoviska jsou ovšem v rozporu s požadavky odvolacího soudu, který ostatně opět část rozsudku soudu I. stupně, pokud se týká trestného činu vraždy, již podruhé zrušil (rozsudkem ze dne 6. února 1996) též pro neúplnost skutkových zjištění a vady ve znaleckém dokazování.

X.

K vážným procesním komplikacím v řízení před obecnými soudy došlo v druhém opravném řízení, pro které – pro délku přípravného řízení – z hlediska vazební lhůty zůstalo k dispozici maximálně 37 dnů.

Odvolací soud pro jednání podaných odvolání nařídil veřejné zasedání na den 9. ledna 1996; podáním (faxem) ze dne 8. ledna 1996 předložil za stěžovatele plnou moc k obhajobě (ze dne 5. ledna 1996) nový obhájce a současně, s odkazem na „jiné soudní jednání“ a „složitost a rozsáhlost věci“, požádal o odročení již nařízeného veřejného zasedání; této žádosti odvolací soud vyhověl, zasedání odročil na 23. ledna 1996 a současně (u zasedání přítomného) ustanoveného obhájce zprostil povinnosti stěžovatele v této trestní věci dále obhajovat (§ 40 tr. ř.).

Dalším podáním (faxem) ze dne 22. ledna 1996 zvolený obhájce předsedovi senátu odvolacího soudu sdělil, že se k jednání dne 23. ledna 1996 nedostaví „z důvodu pracovní neschopnosti“, a proto došlo k opětovnému odročení zasedání, a to na den 2. února 1996.

V této již kritické situaci předseda senátu odvolacího soudu opatřením ze dne 23. ledna 1996 ustanovil stěžovateli – s odkazem na ust. § 36 odst. 1 písm. a), odst. 3 tr. ř. – obhájce v osobě JUDr. J. Ž., na což zvolený obhájce (podáním ze dne 30. ledna 1996) reagoval vznesením námítky podjatosti vůči předsedovi senátu s odůvodněním, že zmíněným postupem „nepřípustně zasáhl do práva obhajoby“, a to jen proto, „aby v rozporu se zákonem urychlil průběh trestního řízení“.

Avšak ani zasedání nařízené na den 2. února 1996 se nekonalo, neboť dne 2. února 1996 v 6.30 hod. byl spoluobžalovaný H. nalezen ve své cele v bezvědomí a lékaři nemocnice vězeňské služby vyslovili podezření na otravu neznámými léky s tím, že současný zdravotní stav obžalovaného vyžaduje intenzivní péči, což přirozeně jeho účast na veřejném zasedání vyloučilo. Z tohoto důvodu bylo proto veřejné zasedání opět odročeno, a to na den 6. února 1996, kdy také – za účasti (pokud jde o stěžovatele nově) ustanoveného obhájce – byl vyneseno rozsudek, jak o tom již dříve byla zmínka; stěžovatelem zvolený obhájce přes

řádné vyrozumění o termínu zasedání a přes poukaz na nezbytnost své účasti na něm, se opět s odkazem na svou pracovní neschopnost k zasedání nedostavil.

Pro úplnost a k osvětlení věci je třeba dodat, že

1) stěžovatel s ustanovením obhájce odvolacím soudem nesouhlasil a svůj nesouhlas dal najevo nejen vůči tomuto obhájci při jeho pokusu o přípravu obhajoby, ale též samostatným podáním zasláným odvolacímu soudu, což vedlo ustanoveného obhájce k žádosti o zproštění povinnosti stěžovatele obhajovat,

2) téměř shodná byla situace též u obžalovaného H., jehož však u veřejného zasedání dne 6. února 1996 obhajovali obhájci dva (zvolený a ustanovený odvolacím soudem),

3) žádostem ustanovených obhájců o zproštění povinnosti stěžovatele a spoluobžalovaného H. nadále obhajovat nebylo vyhověno,

4) jak v průběhu veřejného zasedání, tak v konečných návrzích se ustanovení obhájci odvolali na dřívější stanoviska obhajoby patrná ze spisu, obhájce ustanovený stěžovateli navíc přednesl, že „přes rozhodnutí senátu, které respektuje, rád by zdůraznil, že se subjektivně necítí oprávněn obžalovaného R. zastupovat, a to jednak pro jeho nesouhlas, jednak též z důvodů uvedených v § 37 odst. 2 a § 38 odst. 1 tr. ř.“; svůj konečný návrh proto omezil pouze odkazem „na písemný návrh svého předchůdce (tj. původně ustanoveného obhájce), aniž by měl co k němu dodat“.

Za vylíčeného skutkového a procesního stavu (průběhu odvolacího řízení) Ústavnímu soudu nezbylo než usoudit, že obhajoba stěžovatele u veřejného zasedání dne 6. února 1996, v němž došlo jednak k pravomocnému odsouzení stěžovatele (pro trestné činy dle § 234 a § 155 tr. z.), jednak ke zrušení té části prvostupňového rozsudku, která se dotýkala trestného činu dle § 219 tr. z., byla zcela formální a omezila se vlastně toliko na fyzickou přítomnost ustanoveného obhájce u veřejného zasedání, v němž v části projednávané obžaloby bylo pravomocně rozhodnuto.

Z těchto skutkových zjištění, jakož i z procesního průběhu přípravného řízení (po kasaci rozsudku obecného soudu I. stupně) a (druhého) řízení odvolacího, vyvodil Ústavní soud následující závěry:

XI.

Ústavně zaručené právo na obhajobu (čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod – dále jen „Listina“) spolu s presumpcí neviny (čl. 40 odst. 2 Listiny) jsou základními podmínkami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), v němž vina obviněného (obžalovaného) má být zjištěna; tyto ústavní záruky se promítají i do procesního předpisu, trestního řádu (§ 33 odst. 1 tr. ř.), který ve shodě s ústavou je vybudován na zcela zřetelné zásadě priority volby

obhájce (§§ 33 odst. 1, 37 odst. 2 tr. ř.), kterou je obviněný (obžalovaný) oprávněn uplatnit v kterémkoli stadiu neskončeného řízení (§ 37 odst. 2 tr. ř.); je proto vždy věcí obviněného (obžalovaného), kdy a koho z osob oprávněných k poskytování právní pomoci formou obhajoby v trestním řízení (§ 37 tr. ř.), svou obhajobou pověří, příp. zda svého práva volby vůbec využije. Za uskutečnění volbu ovšem obviněný (obžalovaný) nese odpovědnost sám, a již proto není obecný soud oprávněn posuzovat „kvalitu“ obhajoby či „nečinnost“ obhájce, neboť jemu (obhajovanému) nelze upřít právo na volbu procesní taktiky, jíž zamýšlí svůj záměr v řízení před soudem prosadit; opak by totiž znamenal očividný zásah státní moci do ústavně zaručeného základního práva na obhajobu a případně též jistou – zřetelně nežádoucí a především ústavně nepřípustnou – formu státní kontroly nad jeho výkonem.

Obdobně platí uvedené i v případech, kdy obviněný (obžalovaný) svého práva na volbu obhájce nevyužije; toliko tehdy, jde-li o řízení, v němž obviněný (obžalovaný) ex lege obhájce mít musí, je obecný soud oprávněn (povinen) při neuskutečnění volbě obhájce, obviněnému (obžalovanému) obhájce ustanovit (§ 38 odst. 1 tr. ř.), aniž by však i v takovém případě byl oprávněn na výkon příkazané obhajoby jakkoli dozírat (§ 41 odst. 1, 2, 6 tr. ř.).

Z práva svobodné volby obhájce a jisté autonomnosti jeho postavení v řízení před soudem (jinými orgány veřejné moci) ovšem současně vyplývá obhájcová povinnost nejen podřídit výkon obhajoby podmínkám zákona (§ 41 tr. ř., § 16 zák. č. 85/1996 Sb.), ale současně též jeho povinnost dbát při poskytování právní pomoci etických pravidel svého povolání; za splnění povinností daných ustanovením § 41 odst. 1, 2 a 6 tr. ř. však obhájce odpovídá nikoli soudu (orgánu veřejné moci), ale obhajovanému, příp. orgánu, jemuž je kárně podroben (§ 32 zák. č. 85/1996 Sb.), a proto poruší-li obhájce při výkonu obhajoby jemu svědčící povinnosti (nebo poskytuje-li právní pomoc non lege artis a nejde-li přitom o trestný čin), nelze nápravu sjednat jinak než cestou České advokátní komory.

Pro takto ústavně pojmávané právo na obhajobu neobstojí vývody předsedy senátu a obsahově zcela totožné stanovisko vrchního státního zástupce, totiž že „opodstatněnost a především legálnost zvoleného postupu“ (tj. možnost za současného trvání zastoupení obžalovaného zvoleným obhájcem vedle něj obhájce ustanovit aplikací analogického ust. § 39 odst. 1 tr. ř.) jsou odůvodněny nejen teorií trestního řízení, ale i možností zneužití práva na volbu obhájce (nečinnost obhájce, opakovaná jeho volba apod.), které by mohlo vést k nekontrolovatelnému prodlužování trestního řízení, popřípadě k nemožnosti je vůbec ukončit“.

Z odpovědnosti obhajovaného za (včasnou) volbu obhájce však nikterak nevyplývá povinnost obecného soudu přizpůsobovat režim řízení a jeho průběh představám a požadavkům obhájce (obžalovaného), byť by obhajobu převzal obhájce v sebekratší době. Běh času potřebného k přípravě obhajoby (včetně vy-

užití práva na volbu obhájce) je totiž třeba zaměřit od soudu k obhájci a nikoli naopak, takže je věcí (profesní odpovědností) obhájce, převezme-li zastoupení „na poslední chvíli“, jak se se svými zákonnými a etickými povinnostmi vypořádá; změnou v osobě zvoleného obhájce není proto obecný soud v průběhu řízení co do jeho režimu nikterak vázán.

Ostatně dříve zmíněná stanoviska odvolacího soudu a vrchního státního zastupce zcela přehlížejí, že v posuzované věci zřejmě nebyla splněna ani podmínka daná ust. čl. 40 odst. 3 al. 1 Listiny, neboť lze mít vážné a důvodné pochybnosti o tom, že ve věci – jak orgány činné v trestním řízení opakovaně v různých rozhodnutích shodně tvrdí – „náročná a skutkově a právně složitá“, měl obhájce ustanovený dne 23. 1. 1996 dostatek času k řádné přípravě, měl-li stěžovatele účinně hájit u veřejného zasedání nařízeného na den 6. února 1996.

Z takto rozvedených zásad posléze vyplývá, že nahradit v řízení před soudem (v přípravném řízení) zvoleného obhájce obhájcem ustanoveným, příp. vedle zvoleného obhájce vnutit obžalovanému (obviněnému) obhájce ex offio, je v zásadě ústavně nepřipustné, a to i tehdy, jestliže (kupř. z hlediska délky vyšetřovací vazby) hrozí nebezpečí z prodlení. Je totiž věcí státu (a soudní moci samotné), aby pro výkon spravedlnosti vytvořil takové podmínky, které by umožňovaly splnit limity, které si sám zákonem stanovil (srv. shodně nálezy ve věci IV. ÚS 55/94 – č. 42 in Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 2, C. H. Beck Praha, 1995), stejně jako je povinností orgánů soudní moci těchto limitů dbát.

Pod těmito aspekty jeví se proto ústavní stížnost stěžovatele důvodná, a proto nezbylo, než jí jako takové vyhovět a rozhodnutí v rozsahu zřejmém z výroku sub. I a III znělky tohoto nálezu, vydané obecnými soudy v řízení postiženém procesními vadami, zrušit (§ 82 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.), a to včetně rozhodnutí obecného soudu I. stupně (rozsudku ze dne 14. května 1996, sp. zn. 42 T 16/95), neboť i toto rozhodnutí má svůj věcný i procesní podklad ve zrušeném rozhodnutí obecného soudu II. stupně jako soudu odvolacího.

XII.

Procesní vady zjištěné stran obhajoby obžalovaného R. byly Ústavním soudem v obdobné, byť nikoli v tak výrazné podobě, zjištěny též stran obhajoby obžalovaného H., jemuž vedle obhájce ustanoveného již z přípravného řízení byl jeho manželkou v opravném řízení (dle plné moci ze dne 22. 1. 1996) obhájce zvolen (§ 37 odst. 1 al. 1 tr. ř.), přičemž žádosti dříve ustanoveného obhájce o zproštění povinnosti jej i nadále obhajovat, nebylo odvolacím soudem vyhověno; v důsledku toho obžalovaného u neveřejného zasedání dne 6. února 1996 obhajovali obhájci dva.

I když trestní řád nevylučuje, aby v trestním řízení (na rozdíl od řízení občanskoprávního) jednoho obžalovaného (obviněného) obhajovalo více obhájců,

z důvodů vyložených již dříve, pokládá Ústavní soud za ústavně nepřipustné, aby se tak dalo vnučeným způsobem zásahem obecného soudu (případně jiného orgánu činného v trestním řízení), a tudíž v podstatě za opomenutí uskutečněné volby obhájce. Shledává proto Ústavní soud ústavně nepřipustné vady též i u obhajoby obžalovaného H.; pochybení obecného soudu II. stupně spatřuje Ústavní soud v tom, že žádosti obhájce ustanoveného obžalovanému H. o zproštění povinnosti jej i nadále obhajovat (vznesené u neveřejného zasedání dne 6. února 1996) nevyhověl.

Tomuto pochybení, zcela zřetelně zasahujícím omezujícím způsobem do Ústavou zaručeného práva na obhajobu též u obžalovaného H., však Ústavní soud nevěnoval další pozornost, a to jednak proto, že tato vada nebyla napadena (§§ 34 odst. 1, 72 odst. 1 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb.), jednak proto, že ji neshledal (pro již zmíněnou sníženou míru výraznosti) identickou s pochybením stran omezení téhož práva u stěžovatele, a proto – přihlédnuv k této skutečnosti – nedospěl Ústavní soud k závěru, že by bylo třeba (§ 63 zák. č. 182/1993 Sb.) i stran tohoto obžalovaného rozhodnout ve smyslu ust. § 261 tr. ř. (beneficium cohaesionis), a proto stran něho příslušnou část rozhodnutí obecného soudu ponechal nedotčenou.

Důsledkem nálezu Ústavního soudu ovšem je, že obecný soud II. stupně bude nucen (čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb.) – pokud jde o stěžovatele – nejen znovu rozhodnout ve věci samé, a to podle procesního stavu po odvoláních podaných proti rozsudku obecného soudu I. stupně ze dne 27. října 1995 (tj. podle procesního stavu daného vznikem zjištěného důvodu protiústavnosti), ale současně též o povaze a režimu detence stěžovatele ve věznici, v níž se až dosud nachází; zde jde však již o otázky, které se kompetenčně zcela zřetelně dotýkají obecného soudnictví (§2, 23 odst. 1 tr. z.), a proto je Ústavní soud ponechal stranou své pozornosti, když samotné důvody vazby stěžovatele neposuzoval.

XIII.

Vypořádav se takto s námitkami ústavní stížnosti, případně s vadami, které, ač nebyly vytýkány, sám v řízení před obecnými soudy zjistil, musel Ústavní soud na druhé straně vážit i obecný zájem na řádném a ústavně souladném výkonu spravedlnosti, k němuž, jak se rozumí samo sebou, dlužno přiřadit i právo samotného státu na spravedlivý proces, zejména když v trestním řízení stát sám, v limitech, které si stanovil, je zúčastněnou (procesní) stranou. K zmíněným limitům zcela nesporně náleží i povinnost státu, aby spravedlnost (ve spravedlivém procesu) byla vykonána bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny) a v přiměřené lhůtě (čl. 9 odst. 3 Mezinárodním paktu o obč. a pol. právech, jímž je Česká republika ve smyslu čl. 10 úst. zák. č. 1/1993 Sb. vázána).

Pro oblast trestního soudnictví ve vazebních věcech je, podle přesvědčení Ústavního soudu, za přiměřenou lhůtu třeba pokládat lhůtu v maximální hranici čtyř let (§ 71 odst. 4 tr. ř.), v níž vazební trestní věc musí být jako taková pravomocně skončena; této zákonné lhůtě, zcela konformní s ústavními kautelami, rozumí Ústavní soud tak, že jde o nepřekročitelný časový limit směřující vůči státu, který v takto určené lhůtě musí být svými orgány k tomu povolanými (čl. 40 odst. 1 Listiny) připraven spravedlnost ve vazebním režimu vykonat nebo obžalovaného (obviněného) propustit z vazby na svobodu.

Tato objektivní lhůta – ač směřující především vůči státu jako ochrana obžalovaného (obviněného) – však váže nejen stát samotný, ale – přihlížeje k její podstatě a smyslu – vztahuje se svým způsobem i na postavení obžalovaného (obviněného) v řízení, a to v tom smyslu, že nepokrývá takové překážky (okolnosti), na které stát (jeho orgány činné v trestním řízení) nemá vliv. Jestliže součinnost obžalovaného (obviněného) na procesní aktivitě nelze zásahy státu nikterak vynucovat (§ 33 odst. 1 al. 1 tr. ř.), a to ani tehdy, jestliže účast obžalovaného (obviněného) u provádění důkazů je nepominutelnou procesní podmínkou (§ 202 odst. 1 al. 1 tr. ř.), jeví se Ústavnímu soudu – z ústavního hlediska – přiměřené a spravedlivé (tj. všem zákonným a ústavním podmínkám odpovídající) – při zvýrazněném požadavku na všechny orgány činné v trestním řízení sledovat účel trestního řízení s vynaložením veškerého úsilí a prostředků, které jsou jim ze zákona k dispozici, aby řádný výkon spravedlnosti nebyl ohrožován takovými okolnostmi, které přes ono úsilí a prostředky stát sám jako procesní strana není s to ovlivnit; řečeno jinými slovy, jestliže překážky bránící státu, navzdory realizované snaze vazební trestní věc ve stanovené lhůtě pravomocně skončit, jsou v extrémním rozporu s účelem trestního řízení (§ 1 tr. ř.), svou podstatou a cílem porušují nejen zákon, ale současně též i podmínky spravedlivého procesu (stanoveného postupu), jak tyto vyplývají z ústavního pořádku republiky (čl. 36 odst. 1 Listiny).

Sem spadají nejen zřejmé snahy (záměry) obžalovaného (obviněného) vyhnout se obmyslným jednáním důsledkům spojeným s trestním stíháním (sebepoškození, simulace či agravace ve zdravotním stavu apod.), tedy jednání nesoucí zřetelné snahy procesní obstrukce, ale i takové, které – ačkoli takové znaky postrádají – sledují již mimoprocesní cíle; takovými jevům zřetelně vybočujícím na úkor státu jako procesní strany jak z ústavně chráněných procesních kautel, tak dokonce i ze samotného rámce právnosti státu (čl. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), je však podle přesvědčení Ústavního soudu nutno čelit.

Na základě těchto úvah dospěl proto Ústavní soud posléze k závěru, že doba stěžovatele strávená ve vazbě a vyznačená ve znělce tohoto nálezu, tj. doba ode dne, kdy stěžovatelem zvolený obhájce s předložením plné moci požádal odvolací soud o odročení již nařízeného veřejného zasedání, do dne 6. února, kdy byl bez jakékoli součinnosti zvoleného obhájce odvolacím soudem vynesena tímto

nálezem zrušený rozsudek, má charakter překážky, kterou z důvodů již rozvedených nelze včlenit do běhu lhůty dané ustanovením § 71 odst. 4 tr. ř.

Tomuto přesvědčení, maje na zřeteli základní hodnoty státu (čl. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), své vlastní povinnosti (čl. 83 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), jakož i ty uložené obecným soudům (čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), dal Ústavní soud výraz výrokem sub. II znělky tohoto nálezu, který je důsledkem změny v procesní situaci (postavení státu jako procesní strany), jak o tom již byla zmínka; již dříve bylo vyloženo, proč se Ústavní soud svým rozhodnutím nedotkl otázek spojených s omezením osobní svobody stěžovatele, jak tyto vyplývají z příslušných rozhodnutí obecných soudů o stěžovatelově vazbě (výkonu trestu) a proč je – co do případného následného rozhodnutí obecných soudů – zcela ponechal na jejich úvaze. Také z tohoto důvodu je proto třeba v posuzované věci zmíněný výrok chápat nikoli jako kogentní uložení povinnosti obecnému soudu II. stupně, ale toliko za vymezení jinak nezbytného ústavně konformního prostoru, pokud obecný soud II. stupně k novému rozhodování o detenci stěžovatele přistoupí.

XIV.

Jestliže orgány činné v trestním řízení nebyly s to pravomocně a způsobem ústavně souladným vazební trestní věc stěžovatele pravomocně ukončit v zákonné čtyřleté lhůtě, jevílo se Ústavnímu soudu potřebné položit si otázku, zda šlo v případě stěžovatele o věc vskutku natolik obtížnou a komplikovanou, že ani zákonná doba vyšetřovací vazby nebyla dostatečná; Ústavní soud po pečlivém zvážení všech rozhodujících okolností dospěl k závěru, že na tuto otázku nelze dát jinou než zápornou odpověď: doplnění dokazování nařízené odvolacím soudem svou povahou a náročností nikterak nevybočovalo z důkazně obtížné materie tam, kde není přímých a bezprostředních důkazů (v posuzované věci u vraždy a přípravy k loupeži) a kdy nezbyvá, než skutková zjištění čerpat z důkazů nepřímých, případně z výpovědí samotných pachatelů. Zdá se proto, že na zjištěných vadách se podílí především zcela bezdůvodné spoléhání příslušných orgánů – zejména v přípravném řízení – na samotnou délku zákonně přípustné vyšetřovací vazby, a to tím spíše, že i obecné soudy, jak tomu nasvědčují poznatky Ústavního soudu i z jiných trestních věcí, jimiž se zabýval a na v nich zjištěné nedostatky také upozorňoval (srov. např. nález č. 34 in Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení – sv. 1, C. H. Beck Praha, 1994) začasťe trpí vágní a frázovitě návrhy na prodloužení vazby a navíc samy se mnohdy v odůvodněných příslušných rozhodnutí k bezobsažnostem uchylují, a to natolik, že jejich odůvodnění nemají často daleko k formulářovým předtiskům (viz usnesení Městského soudu v Praze z 8. února 1992 – sub. b) a vlastně všechna prodlužující usnesení následná, včetně rozhodnutí soudů vyššího stupně); v takových případech se ovšem i sebedelší lhůty stávají snadno nedostatečnými.

I když Ústavní soud neztrácí ze zřetele věcné a technické obtíže, s nimiž se – zejména v rané fázi řízení – při rozhodování o vazbě obecné soudy (zejména I. stupně) setkávají (kvalita a rozsah jim poskytnutých informací, mnohdy i časový tlak apod.), není možné opomíjet, že uvalení vazby je vždy vážným zásahem do osobní svobody jednotlivce, a proto vyžaduje mimořádně pečlivé – i když mnohdy obtížné – rozhodování soudů. Povaha vazebního rozhodnutí, a zejména důsledky z něj vyplývající, ostatně vedly i zákonodárce k tomu, že jeho výjimečnost zdůraznil i opakovaným uložením zvláštních povinností (§§ 71 odst. 1, 2, 72 odst. 1, 2 tr. ř.) všem orgánům trestního řízení, jimž současně připomíná nejen potřebu pečlivého a svědomitého rozhodování, ale i nezbytnost mimořádný stav vzniklý zákonným omezením osobní svobody v průběhu trestního řízení zkrátit na dobu co nejkratší, z čehož ovšem současně plyne i stejně významný požadavek na přiměřenou rychlost řízení.

Základní příčinu posuzovaných pochybení nejen v této věci spatřuje proto Ústavní soud v tom, že obecné soudy při uvalení a zejména při prodloužování vyšetřovací vazby nevěnují dostatečnou pozornost tvrzeným důvodům (tj. nezjišťují, jaké skutečnosti se za použitými frázemi ve skutečnosti skrývají) a pokud ji vůbec věnují, zcela zanedbávají svou povinnost před svým vlastním rozhodnutím přezkoumávat, zda a které důkazy byly již provedeny, příp. ty které z označených důkazů provedeny nebyly, proč se tak stalo a podobně.

Tato očividná povrchnost rozhodování o vazbách na druhé straně vlastně u všech orgánů činných v přípravném řízení vede k tomu, že tyto (za daných okolností ovšem důvodně) spoléhají na „automatické“ jimi požadované prodloužení vazby, neboť k tomu postačí, aby „vyšetřování nemohlo být v celém rozsahu provedeno a obviněnému hrozí vysoký trest atd. (viz návrh vyšetřovatele ze dne 14. ledna 1994 a další podobné) nebo že „řízení nebylo možno pro důkazní náročnost skončit ani v prodloužené lhůtě“ (odůvodňovací věta z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. května 1994) a podobně.

Odhlédne-li se v posuzované věci od až nepochopitelné netečnosti či liknavosti vyšetřovatele (viz „pátrání“ po pobytu sv. K.), je zcela zřejmé, že obdobně se ve věci chovalo i „dozírající“ státní zastupitelství, které očividně liknavost vyšetřovatele nejen trpělo, ale přijímalo a samo podávalo frázovitě návrhy na prodloužení vazby a nadto samo průtahy v řízení bezdůvodně působilo (viz kupř. pozdní dožádání úřadu Státního zastupitelství pro město Londýn – prosinec 1994; otálení s podáním obžaloby až k poslednímu dni prodloužené vazby apod.). Obdobný přístup Městského státního zastupitelství v Praze projevil se však i v dalších směrech, neboť nadto, co příkladmo již uvedeno, státní zastupitelství:

1) ačkoli od okamžiku vznesení obvinění proti obviněným bylo (nemohlo ne být) zřejmé, že alespoň u jednoho pachatele jde o vražedný útok vůči dvěma osobám a že útok sám (vzhledem ke způsobu, jakým byl veden a k rozsahu de-

vastace těl obětí, kterou způsobil) se vyznačoval mimořádnou surovostí, kvalifikační moment ve smyslu ustanovení odst. 2 písm. a), b) § 219 tr. z. přehlédlo (obdobně jako soud I. stupně),

2) nerespektovalo výtky odvolacího soudu pokud jde o rozsah a způsob znaleckého dokazování, což nakonec vedlo odvolací soud k opětovnému (druhému) zrušení příslušného rozsudečného výroku (stran vraždy rozsudkem ze dne 6. února 1996) a

3) v odvolání proti rozsudku soudu I. stupně ze dne 27. října 1995 (po jeho ohlášení 21. 11. 1995 patrně v poslední den zákonné lhůty odůvodněným až podáním došlým na soud 27. 12. 1995) u vědomí, že konec zákonné lhůty vyšetřovací vazby nastane dne 7., resp. 8. února 1996, domáhalo se zrušení celého rozsudku soudu I. stupně a vrácení věci do řízení prvostupňového (změněno až přednesem zástupkyně vrchního státního zastupitelství u veřejného zasedání dne 6. února 1996), což v sobě nese předpoklad propuštění obžalovaných z vazby (§ 71 odst. 4 tr. ř.).

Všechny tyto okolnosti, jak ve svých jednotlivostech, tak ve svém souhrnu, vedly posléze k tomu, že odvolací soud, jemuž pro meritorní rozhodnutí zůstala k dispozici doba jen o něco delší než 1 měsíc, pro procesní komplikace, které neočekával, se z hlediska ust. § 71 odst. 4 tr. ř. ocitl v kritické situaci; i když se vtírá silně podezření, že v závěrečné fázi řízení šlo ze strany obžalovaných o účelové jednání (patrně demonstrativní pokus o sebevraždu, náhlá a zřejmě bezdůvodná změna v osobách obhájců, snaha obhájce zvoleného stěžovatelem o prodloužení odvolacího řízení apod.), jehož cílem byl zřejmě pokus dosáhnout propuštění stěžovatele (a spolu s ním i spoluobžalovaného H.) z vazby na svobodu, nelze přehlédnout, že i takovéto účelové pokusy – koneckonců šlo ze strany obžalovaných o jistý druh procesní taktiky, jíž za současné úpravy trestního řádu nelze zabránit – nemohou orgány činné v trestním řízení tak zcela ztrácet ze zřetele a při úvaze nad procesním režimem pro řízení přípravná a řízení před soudem I. stupně, kdy časový rozvrh by měl brát v úvahu i nezbytný časový prostor pro (případné) řízení opravné.

Jiná věc ovšem je, zda podobné taktiky, případně samo převzetí obhajoby v době, kdy evidentně není dostatek času na její řádnou přípravu, je ještě slučitelné s etickými zásadami výkonu advokacie.

XV.

Zkušenosti z projednání této věci, co do rozhodování o vazbě ostatně zcela odpovídající poznatkům z projednávání jiných ústavních stížností dotýkajících se vazeb, ukazují na nedostatečnost současné právní úpravy režimu vazby.

Všechny důvody, jak shora byly vyloženy, Ústavní soud, pokud jde o rozhodování o vazbě, stejně tak jako poznatky ex officio získané z projednání jiných

ústavních stížností dotýkajících se důvodů a délky vyšetřovacích vazeb, nutí k obecným závěrům dotýkajícím se též současné právní úpravy režimu vazby a k úvahám de lege ferenda.

Předně, pokud jde o samotné zákonné důvody, tyto jsou v současné úpravě konstruovány zcela odtrženě od skutku (trestného činu), pro který se vazba uvaluje (§ 67 tr. ř.), resp. pro který je pachatel stíhán; to již samo o sobě – při současné praxi orgánů činných v trestním řízení zejména – vede k takovému způsobu rozhodování, v němž mnohdy není daleko od jistých prvků libovůle, resp. zcela nepřezkoumatelného a často až příliš extenzivního výkladu zákonných a tedy i ústavních kautel. To se projevuje zejména u těžkých trestných činů, kdy veškerá současná zákonná kritéria pro uvalení vazby jdou více méně stranou a vlastním (a mnohdy jediným) důvodem vazby je právě jen druh či povaha stíhaného trestného činu.

Co do zákonné délky vyšetřovací vazby jeví se současná právní úprava jako ne zcela vyhovující, neboť jen velmi obtížně se v ní lze vyrovnat především s procesními obstrukcemi, případně s takovými okolnostmi, které sám stát krátí na jeho právu na spravedlivý proces, jak na to bylo ostatně v tomto nálezu poukázáno. ■

Právní věta redakce.

Poznámka redakce: *Nález otiskujeme (přestože byl uveřejněn též pod č. 293/1996 Sb. z.) s redakčně upravenými podstatnými právními větami, neboť jde o rozhodnutí zásadního významu o některých otázkách obhajoby, o rychlosti vazebního řízení a o vazebních lhůtách. Některé části rozhodnutí, zejména možnost prodloužení vazební lhůty nad zákonný limit pro obstrukce obviněného, vyvolaly polemickou mediální odezvu („válka soudů“) i bouřlivou diskusi v odborných kruzích. Jak známo, Vrchní soud v Praze v části týkající se délky vazby nerespektoval nález Ústavního soudu a v důsledku toho obviněného propustil z vazby na svobodu. Jako problematické se jeví redakci též stanovisko ve III. redakci upravené právní větě, jejíž platnost výrazným způsobem zasahuje do působení obhájce z hlediska časových možností přípravy obhajoby.*

Nečinnost soudu spočívající v tom, že soud jedná a rozhoduje o právech účastníků v nepřiměřených časových dimenzích, je zásahem do Listinových základních práv a svobod garantovaného práva na soudní a jinou právní

ochranu, konkrétně do čl. 38 odst. 2 Listiny, podle něhož má každý právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů.

Nález Ústavního soudu ČR z 5. 11. 1996, čj. I. ÚS 5/96

Výrok citovaného nálezu zní takto: Ústavní soud České republiky ukládá Okresnímu soudu v Ústí nad Labem, aby nepokračoval v průtazích ve věci, vedené u něj pod sp. zn.: 15 C 246/93, a aby neprodlené v této věci jednal.

Z odůvodnění

Svou ústavní stížností navrhovatelé napadají nečinnost Okresního soudu v Ústí nad Labem ve věci sp. zn. 15 C 246/93. Dovozejí, že svou nečinností porušuje Okresní soud v Ústí nad Labem právo navrhovatelů na projednání jejich žaloby bez zbytečných průtahů ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Domáhají se proto vydání nálezu, jímž bude nařízeno Okresnímu soudu v Ústí nad Labem nařídít jednání ve věci navrhovatelů, vedené pod sp. zn. 15 C 246/93.

Svou podstatou se tedy jedná o ústavní stížnost podanou proti jinému zásahu orgánu veřejné moci, jímž bylo porušeno ústavně zaručené základní právo.

V ústavní stížnosti tvrdí navrhovatelé, že byli nájemníky bytů v Ústí nad Labem-Předlicích do 24. 2. 1993. Majitelem předmětných bytů je městská část Ústí nad Labem 1-město, zastoupená Obvodním úřadem v Ústí nad Labem 1. Dne 24. 2. 1993 vtrhla do bytů navrhovatelů Městská policie města Ústí nad Labem, která za asistence zaměstnanců bytového odboru Obvodního úřadu v Ústí nad Labem vyklidila předmětné byty tak, že věci a zařízení vynesla na ulici, a nájemce a členy jejich domácnosti přinutila byty opustit. Současně jim byly odebrány dekrety na byty. Nájemcům byly zakoupeny jízdenky na Slovensko, stejně jako nákladní prostor pro jejich bytové zařízení, a za asistence policie byli naloženi do vlaku, který je odvezl na Slovensko.

Obvodní úřad v Ústí nad Labem zdůvodnil své jednání tím, že navrhovatelé provedli přání byty vyklidit. Přitom bylo v rámci svémocného odsunu navrhovatelů uvažováno, že jim jako slovenským občanům na Slovensku měly být poskytnuty byty, což se nestalo. Obecní úřad v Chmiňanských Jakubovanech odmítl navrhovatele na území Slovenska přijmout s tím, že se pravděpodobně jedná o české občany. Navrhovatelé proto rozprodali svůj majetek a vrátili se zpět do Ústí nad Labem. Protože jim nebylo umožněno bydlení v jejich původních bytech, podali žalobu k Okresnímu soudu v Ústí nad Labem na určení, že jsou nájemníky bytů v Ústí nad Labem-Předlicích, Beneše Lounského 5, a že žalovaný je povinen umožnit jim přístup do jejich bytů a vydat jim smlouvy o nájmu. Současně byl v žalobě podán návrh na předběžné opatření k umožnění přístupu a užívání bytů v třídní lhůtě od vydání

předběžného opatření. Žalovaným byl označen Obvodní úřad v Ústí nad Labem 1. Žaloba byla podána u Okresního soudu v Ústí nad Labem dne 21. 5. 1993.

V důsledku chybného zápisu byla samostatně zaevidována žaloba na určení, že nájemní vztah trvá, pod sp. zn. 15 C 246/93, a samostatně návrh na vydání předběžného opatření, pod sp. zn. 15 C 243/93. V obou případech však až do doby podání ústavní stížnosti neučinil Okresní soud v Ústí nad Labem žádné kroky. Dne 9. 1. 1996 pak rozhodl ve věci předběžného opatření, a to tak, že usnesením, sp. zn. 15 C 243/93, z 9. 1. 1996, řízení zastavil. Důvodem bylo nesplnění procesní podmínky řízení na straně žalovaného, a to způsobilosti být účastníkem řízení, neboť městská část Ústí nad Labem (Obvodní úřad v Ústí nad Labem 1) není ve smyslu zákona o obcích způsobilá být účastníkem řízení podle § 19 o. s. ř. V odvolacím řízení pak bylo prvostupňové rozhodnutí potvrzeno usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 125/96, ze dne 28. 2. 1996.

Přes urgence ze strany právní zástupkyně navrhovatelů ve věci 15 C 246/93, tedy ve věci určovací žaloby, nebylo dosud jednáno.

Z přípisů Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 3. 1996 a 26. 4. 1996 je zřejmé, že tento soud si je vědom průtahů v řízení. Konstatuje vadnost postupu při evidování věci do dvou spisů místo do spisu jediného. Současně uvádí, že dosud nebylo ve věci určovací žaloby nařízeno jednání, a že tedy prokazatelně průtahy vznikly. Zdůvodňuje situaci nedostatkem soudců a v důsledku toho nadměrným pracovním přetížením soudkyně, která věc vyřizuje. V závěru uvádí, že ve věci bude učiněna výzva k úhradě soudního poplatku a k odstranění vad podání z hlediska označení žalovaného. Vlastní rozhodnutí o ústavní stížnosti ponechává zcela na vlastním uvážení Ústavního soudu.

V daném případě bylo zcela nesporně prokázáno jednak samotným stanoviskem Okresního soudu v Ústí nad Labem, jednak obsahem připojeného spisu Okresního soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 15 C 243/93, že skutečně tento soud jedná a rozhoduje o právech navrhovatelů v nepřiměřených časových dimenzích. Svou nečinností ve věci sp. zn. 15 C 246/93 pak zasahuje do Listinou garantovaného práva na soudní a jinou právní ochranu, konkrétně do čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Podle tohoto ustanovení má každý právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů, což v případě navrhovatelů nebylo respektováno.

V případě této ústavní stížnosti jde tudíž o prokázaný jiný zásah do ústavně garantovaného práva zakotveného v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, proto Ústavní soud ČR rozhodl, jak výše uvedeno.

*Rozhodnutí zaslala JUDr. Klára Veselá, advokátka v Praze
Právní věta redakce.*

■

Z ČESKÉ ADVOKÁTNÍ KOMORY

1) Informace o schůzi představenstva ČAK konané dne 9. 12. 1996

Schůze představenstva ČAK konaná dne 9. 12. 1996 byla v pořadí druhá po sněmu ČAK. V úvodu byl schválen zápis ze 4. schůze představenstva ČAK konané 1. 12. 1996 a 1. schůze představenstva ČAK konané dne 2. 12. 1996, o nichž bylo v předchozích číslech Bulletinu advokacie referováno.

Následovaly tyto body programu:

Zhodnocení průběhu 1. sněmu ČAK

V diskusi členové představenstva vznesli četné kritické připomínky k průběhu vlastního zasedání sněmu a zejména k průběhu slavnostního zakončení, celkově však výsledek zhodnotili kladně. Představenstvo mj. uložilo Dr. Klouzovi ve spolupráci s Dr. Tichým shromáždit a archivovat kompletní dokumentaci o 1. sněmu ČAK včetně zápisu a stručného zhodnocení chyb a nedostatků, ke kterým došlo v průběhu obou částí sněmu a Dr. Račokovi, aby v budoucím funkčním období pamatoval na přípravu nových stavovských předpisů volebního a jednacního řádu. Byla diskutováno rovněž snížení kvór.

Určení pořadí zvolených místopředsedů a jmenování tajemníka ČAK

Tajemníkem byl zvolen JUDr. Jiří Klouza. Pořadí místopředsedů bylo stanoveno do 31. 12. 1996 následovně:

JUDr. Luboš Tichý, JUDr. ing. Radovan Karas, JUDr. Václav Račok. Bylo rozhodnuto, že ve styku navenek nebudou místopředsedové pořadí uvádět.

Rozdělení práva mezi členy a náhradníky představenstva

Představenstvo vzalo na vědomí neformální rozvrh práce s tím, že všichni členové budou úzce spolupracovat ve všech oblastech. Zároveň bylo uloženo všem členům zpracovat program na svém úseku s hrubým finančním rozpočtem. Rozvrh práce byl určen následovně:

Dr. Balík	dohled nad publikační činností, spolupráce s časopisy, etika, obecné otázky kultury a historie advokacie
Dr. Brož	úsek vnější legislativy – veřejné právo
Dr. Jirousek	úsek výchovy a zkoušky advokátních koncipientů
Dr. Karas	hospodaření ČAK, styk s tajemníkem organizačního odd., s kontrolní radou

Dr. Krčmová	organizace regionální činnosti Komory
Dr. Nykodým	úsek vnější legislativy – občanskoprávní věci
Dr. Račok	agenda vnitřní legislativy, vydávání a publikace všech stavovských předpisů, koordinace se státní legislativní činností, redakce Věstníku
Dr. Smejkal	úsek vnější legislativy – obchodní právo
Dr. Šolc	delegát ABA, úsek styku s veřejností, tiskový mluvčí představenstva, technické vybavení ČAK (programy)
Dr. Tichý	mezinárodní styky ČAK, zahraniční advokáti v ČR, delegát při CCBE
Dr. Jaška	sociální věci advokacie, sociální fond, určování advokátů
Dr. Juráková	matriční věci advokátů a adv. koncipientů
Dr. Machourek	vzdělávání advokátů, společenské styky advokacie uvnitř i navenek (JČP, Všehrd, PF)
Dr. Papež	advokátní tarif, otázky odměňování advokátů
Dr. Ritter	vnější legislativa, oblast trestního práva

Organizace práce kanceláře Komory

Představenstvo vzalo na vědomí navrhovanou organizaci práce Komory včetně spolupráce s kanceláří kontrolní rady a kárné komise včetně předloženého personálního doporučení. Jednalo se o tyto zásady: Kancelář je rozdělena na tři úseky – představenstvo ČAK, kárnou komisi a kontrolní radu. Pracovníci podléhají tajemníkovi komory. Vedení úseků spadá do kompetence předsedů všech tří orgánů. Úsek pro představenstvo ČAK je rozdělen na odbor právní (Dr. Mandák) a organizační (Dr. Snášelová), mezinárodní oddělení podléhá tajemníkovi. Dále byli jmenováni členové a náhradníci představenstva ČAK za členy odvolacích senátů. Jedná se o Dr. Brože, Dr. Jurákovou, Dr. Machourka, Dr. Rittera a Dr. Smejkal.

Zpráva o stavu a nejbližších úkolech stavovské legislativy

Byl předložen návrh prvního čísla Věstníku České advokátní komory. Dr. Čermák doporučil připravit přehled stavovských předpisů tak, aby mohlo dojít ke zrušení recepční normy.

Představenstvo dále projednalo náměty členů představenstva, věci běžné a osobní. V této části bylo mj. doporučeno projednat s Ministerstvem spravedlnosti ČR otázku ustanovování pro nutné obhajoby tak, aby bylo rovnoměrné, dále bylo Dr. Račokovi, Dr. Balíkovi a Dr. Klouzovi uloženo připravit stanovisko ČAK k otázce slučitelnosti výkonu některých funkcí v obchodních společnostech s výkonem advokacie a v neposlední řadě bylo diskutováno zveřejnění seznamu advokátů mediálními firmami. Termín další schůze byl stanoven na 14. 1. 1997.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík

2) Stanovisko České advokátní komory k označování absolventů vysokých škol v právních oborech

(předáno ČTK a hlavním celostátním deníkům)

K pochybnostem, které v široké veřejnosti mohou v současné době vznikat v souvislosti se správným označováním absolventů právnických fakult bývalých československých a nyní českých univerzit, sděluje Česká advokátní komora toto své stanovisko:

Rakouská právní úprava právnických studií (např. zák. č. 57/1872 říšského zákoníka a nařízení č. 68/1893 říšského zákoníka) vyžadovala pro ukončení vysokoškolského studia právníka složení státních zkoušek, pro získání akademického titulu doktor práv (Dr. jur., příp. JUDr.) složení dalších tzv. rigorózních zkoušek. Pro přístup k povolání advokáta vyžadoval advokátní řád č. 96/1868 říšského zákoníka akademickou hodnost doktora práv. Tato úprava platila na našem území přibližně do roku 1950. Široká veřejnost si tedy v dlouhém historickém období přivykla spojovat povolání advokáta s akademickým titulem doktora práv.

V souvislosti s novou úpravou advokacie (zák. č. 322/1949 Sb., nařízení č. 74/1949 Sb.) se akademický titul doktor práv pro výkon povolání advokáta již nevyžadoval, nýbrž k výkonu povolání stačilo s prospěchem dokončené právníké studium, které navíc ministr spravedlnosti mohl prominout. Vysokoškolský zákon č. 58/1950 Sb. v souvislosti s vyhláškou č. 248/1953 o označení absolventů vysokých škol pak nadále získání titulu doktora práv zcela znemožnil a pro absolventy právních oborů univerzitních zavedl jednotné označení promovány právník. Další právní úprava (zákon o vysokých školách č. 19/1966 Sb.) získání titulu doktor práv, ve zkratce JUDr., opět umožnila za předpokladu uznání již vykonaných zkoušek státních za zkoušku rigorózní, případně za předpokladu dodatečného složení rigorózních zkoušek. Různé další komunistické úpravy pak umožnily získání titulu doktora práv (JUDr.) i absolventům nejruznějších vysokých škol neuniverzitního typu, jako byla např. Vysoká škola SNB apod. Těmito opatřeními došlo k naprosté degradaci akademického titulu doktora práv (JUDr.). Titul JUDr. takto získaný dodnes nesou četní příslušníci bývalých stranických špiček a jiní bývalí straničtí exponenti na rozdíl od mnoha řádně vysokoškolsky vzdělaných právníků, kterým získání titulu znemožnila buď zmatená komunistická legislativa nebo i individuální přístupy stranou řízených akademických funkciónářů. Široká veřejnost však v posledních 150 letech nikdy nepřestala spojovat advokáta s akademickým titulem doktor práv a navzdory jakýmkoliv svévolným totalitním úpravám nazývala advokáta, stejně jako lékaře, vždy doktorem. Tento

stav přetrvával až do nové úpravy vysokého školství zákonem č. 172/1990 Sb. a přetrvává ve značném rozsahu dodnes.

V souladu s evropskými liberálními tendencemi nehodlá Česká advokátní komora ani nadále požadovat, aby pro výkon praktického povolání advokáta bylo podmínkou dosažení akademického titulu doktora práv, a to zejména za situace, kdy platný zákon o vysokých školách získání titulu doktor výrazně spojuje se schopností práce vědecké a nikoliv praktické. Zárukou praktických schopností advokáta poskytovat právní služby není tedy akademický titul doktora práv, nýbrž dokončené vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě české univerzity a složení praktické zkoušky advokátní, k níž lze navíc přistoupit pouze po absolvování tříleté právní praxe advokátního koncipienta.

Přetrvávající zmatek v právním vědomí veřejnosti o skutečném významu takových pojmů, jako jsou „právník“, „advokát“, „doktor práv“, „magistr“ apod. nelze po 40 letech totality jednoduše vyřešit nějakými sankcemi proti těm, kteří mlčky svolují s oslovováním „doktore“, nebo kteří konečně nabudou i sami přesvědčení, že toto vžitě oslovování jim přísluší víc než mnohým v právu zcela nekvalifikovaným držitelům pochybných doktorských titulů.

Podle přesvědčení České advokátní komory lze zmatek odstranit jen novým vysokoškolským zákonodárstvím, které více než zahraničních vzorů, zajisté účtyhodných, se přidrží vžitého citění a chápání těchto věcí v široké české veřejnosti.

Za zcela nepatřičné pak Česká advokátní komora považuje, aby tyto dlouholetým obdobím totality způsobené, formalistické, odborné a zákonodárné problémy sloužily k vybičování politických vášní a k destabilizaci celého českého státu.

JUDr. Karel Čermák
předseda ČAK

Praha, 18. 12. 1996

3) Výzva ke spolupráci advokátů na úseku legislativy

K předním úkolům ČAK patří i působení na zajištění úrovně českého zákonodárství odpovídající současným poměrům v Evropských společenstvích a jeho účinné aplikace z hlediska ochrany lidských a občanských práv. Je proto třeba, aby se i advokáti mimo jiné podíleli v přiměřeném rozsahu na tvorbě právního řá-

du České republiky připomínkami, případně i jinak, a to za široké účasti jednotlivých advokátů. Tento úkol nemohou plnit jen volení funkcionáři nebo kanceláři Komory. Je proto žádoucí vytvořit z řad advokátů organizované okruhy stálých spolupracovníků České advokátní komory a činně jich využívat pro plnění úkolů, mj. též na úseku legislativy.

Komora sdružuje v současné době početně nejvýznamnější skupinu právníky vzdělaných osob v České republice. Činnost advokátů se v poslední době výrazně diverzifikovala, což mělo za následek podstatně vyšší stupeň specializace advokátů v jednotlivých oborech a odvětvích právního řádu. Úmyslem a cílem komory je vytvořit postupně z advokátů odborné týmy způsobilé podílet se na připomínkách k legislativě v jednotlivých odvětvích práva. – občanského, obchodního, trestního, ústavního a správního. **Komora zve širokou advokátní obec ke spolupráci na vytváření těchto odborných týmů a žádá touto cestou všechny kolegy, kteří mají o tuto součinnost zájem, aby se do konce března tohoto roku písemně u České advokátní komory přihlásili (k rukám dr. Václava Mandáka) a uvedli též konkrétní právní odvětví, v němž mají zájem s Komorou spolupracovat.**

JUDr. Jiří Klouza
tajemník ČAK

4) Prozatímní knihovní řád ČAK

1. Knihovna je majetkem České advokátní komory. Je ve styku s knihovnami, které mají právníckou literaturu a účastní se meziknihovní výpůjční služby. Knihovna podává požadovaná hlášení Centrální evidenci zahraniční literatury.

Poskytované služby

2. Knihovna poskytuje:

a) výpůjční služby

- prezenční (v čítárně knihovny)
- absenční (mimo budovu)
- meziknihovní

b) reprografické služby ve formě xerokopí

c) informační služby

- odborně informační
- o dostupnosti knih a časopisů v jiných knihovnách
- o právních předpisech obsažených v systému ASPI

Uživatelé

3. Knihovna poskytuje své služby:

- a) advokátům a advokátním koncipientům,
- b) notářům, soudcům, státním zástupcům, vyšetřovatelům, vyšším soudním úředníkům,
- c) učitelům vysokých škol a vědeckým pracovníkům.

4. Uživatelem se stává fyzická osoba podáním přihlášky, zaregistrováním a vydáním průkazu čtenáře. Podpisem přihlášky akceptuje uživatel podmínky výpůjčního režimu knihovny. Uživatelský průkaz se vystavuje po kontrole průkazu totožnosti. Průkaz je nepřenosný a uživatel zodpovídá za jeho zneužití. Je platný jeden kalendářní rok a jeho platnost lze opakovaně prodlužovat. Změny v osobních údajích je uživatel povinen knihovně neprodleně oznámit.

Pro výpůjčky pouze prezenční není uživatelského průkazu třeba. Kontroluje se jen průkaz totožnosti.

Podmínky výpůjční doby

5. Zásadně se půjčují díla prezenčně. Pouze prezenčně se půjčují díla z historické knihovny, časopisy (pokud knihovna nemá duplikáty), jazykové a encyklopedické slovníky.

Knihy a jednotlivá čísla časopisů vrací na jejich místo zásadně jen pracovníci knihovny.

6. Absenčně se půjčuje pouze výjimečně, je-li to třeba vzhledem k povaze věci. Mohou se takto půjčovat díla zastoupená v knihovním fondu větším počtem exemplářů a díla, která nemají vysokou frekvenci použití.

Rozhodnutí o absenční výpůjčce je v kompetenci pracovníka knihovny.

Uživatel stvrzuje výpůjčku podpisem na výpůjčním lístku nebo na výpůjční kartě.

7. Výpůjční lhůta u absenčních výpůjček je zpravidla 1 měsíc. Může být prodloužena, nežádá-li dílo další uživatel.

8. Uživatel je povinen vrátit dílo v takovém stavu, v jakém si je vypůjčil. Jinak nese odpovědnost za způsobenou škodu.

Uživatel nesmí vypůjčené dílo půjčovat dalším osobám.

Při překročení výpůjční lhůty se vybírá poplatek podle bodu 18 tarifu.

Ztráty a náhrady

9. Uživatel je povinen bezodkladně hlásit ztrátu nebo poškození díla.

10. Náhrada za ztracené nebo poškozené dílo záleží především v obstarání náhradního výtisku nebo jeho xerokopie. Je-li dílo vázané, musí být i náhradní výtisk vázaný.

Jestliže náhrada tímto způsobem není možná nebo účelná, může Česká advokátní komora požadovat jak náhradu jiné vydání téhož díla nebo finanční ná-

hradu. Při stanovení finanční částky se vychází z ceny, kterou je třeba vynaložit na obstarání náhradního výtisku nebo jeho xerokopie. Kromě toho je třeba uhradit paušální částkou náklady spojené s likvidací ztráty či poškození díla podle bodu 20 tarifu.

Při poškození vícesvazkového díla se hradí také znehodnocení díla způsobené ztrátou jedné jeho části.

11. O způsobu náhrady rozhoduje pracovník knihovny.

Meziknihovní výpůjční služba

12. Jestliže žádané dílo není v knihovně, pracovník knihovny podle možností zjistí jeho dostupnost v jiné knihovně. Meziknihovní výpůjční službu obstarává jen ve vztahu k mimopražským knihovnám.

13. Mezinárodní meziknihovní výpůjční službu knihovna neposkytuje.

Reprografické služby

14. Xerokopie se zhotovují na počkání nejvýše v rozsahu 20 stran formátu A4. Větší počet xerokopií se zhotoví podle možností pracovníka knihovny ihned nebo v nejbližších dnech.

15. Uživatel je oprávněn používat xerokopie pouze pro vlastní potřebu.

Tarif poplatků a placených služeb

16. Průkazy uživatelů

- vystavení uživatelského průkazu pro advokáty a advokátní koncipienty a obnovování platnosti zdarma
- vystavení uživatelského průkazu jiným osobám a obnovení platnosti těchto průkazů 20 Kč
- vystavení duplikátu uživatelského průkazu 20 Kč

17. Xerografická reprodukce:

- do 20 stran formátu A4 pro advokáty a advokátní koncipienty zdarma
- kopie nad 20 stran formátu A4 pro advokáty a advokátní koncipienty 1 Kč
- kopie formátu A4 pro ostatní uživatele 2 Kč

18. Poplatky z prodlení:

- za každý, byť započatý měsíc překročení výpůjční lhůty do 3 měsíců 10 Kč
- za další překročení za každý, byť jen započatý měsíc výpůjční lhůty 40 Kč

19. Upomínky a soudní vymáhání:

- první upomínka 5 Kč

- druhá upomínka 15 Kč
 - vymáhání právní cestou podle skutečných nákladů plus manipulační poplatek 40 Kč
 - manipulační poplatek při zjišťování neohlášené změny adresy uživatele 40 Kč
20. Poškození nebo ztráta vypůjčeného díla:
– podle skutečných výloh plus manipulační poplatek 40 Kč
21. Tento prozatímní knihovní řád nabývá účinnosti dne 1. 1. 1997.

V Praze dne 18. prosince 1996.

JUDr. Karel Čermák
předseda ČAK

Vypůjční doba knihovny ČAK:

Pondělí – čtvrtek 9.00 – 11.30, 12.30 – 18.00 hod. V tutéž dobu je otevřena i čítárna a lze využít kopírovacích služeb. O zaslání kopií lze požádat i poštou, příp. faxem.

Tuzemské odborné časopisy v knihovně ČAK

AD Notam
Bulletin advokacie
Časopis Komory veterinárních lékařů
Časopis pro právní vědu a praxi
Daně
Daňová a hospodářská kartotéka
EMP
Firemní kontakty
Informační servis
Kriminalistika
Kriminalistický sborník
Mediažurnál
Národní hospodářství
Obchodní právo
Pojistný obzor
Právník
Právní normy ČR
Právní praxe
Právní praxe v podnikání
Právní rádce
Právní rozhledy

Právo a doprava – č. 1–3 (přestalo vycházet)
Právo a podnikání
Právo a zaměstnání
Revue církevního práva
Sbírka soudních rozhodnutí
Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu
Soudní inženýrství
Soudní rozhledy
Správní právo
Trestní právo
Všeohr
Sbírka zákonů

1) Z kárné praxe ČAK

Je závažným porušením povinnosti advokáta, neoznámí-li změnu adresy své kanceláře advokátní komoře.

Kárný senát kárné komise České advokátní komory rozhodl ve věci K 102/95 takto:

Kárně obviněný JUDr. N. N. je vinen, že

1. jako advokát zapsaný v seznamu ČAK pod č. reg. 0008, se sídlem advokátní kanceláře v P., Novákova ulice 5, nesdělil Komoře změnu sídla advokátní kanceláře, ač k tomu byl ČAK opakovaně vyzýván,

2. nepředložil Komoře klientský spis obce H., ač o to byl opakovaně žádán v souvislosti s vyřizováním stížnosti starosty obce H.,

3. po vypovězení smlouvy o poskytnutí právní pomoci ze dne 1. 5. 1993 ku dni 28. 2. 1995 nereagoval na výzvy starosty obce H. a společné advokátní kanceláře JUDr. V. a spol. k vrácení spisových materiálů obce H., které převzal.

Tímto jednáním

v bodě 1) porušil povinnosti advokáta, uložené mu v ust. § 39 org. řádu ČAK,

v bodě 2) porušil povinnost, uloženou v ust. § 26 odst. 1 org. řádu ČAK,

v bodě 3) porušil povinnosti, uložené mu ust. § 13 a 14 zák. č. 128/90 Sb. o advokacii.

Dopustil se tak kárných provinění a jako kárné opatření se mu ukládá podle § 25 odst. 1 zák. o advokacii vyškrtnutí ze seznamu advokátů na dobu jednoho roku.

Z odůvodnění:

Kárný senát po provedeném dokazování zjistil:

Kárně obviněný ukončil ku dni 31. 5. 1995 svou advokátní činnost ve společné advokátní kanceláři advokátů JUDr. V. a spol. se sídlem v P. Kárně obviněný oznámil Komoře nové sídlo své advokátní kanceláře v P., Novákova 5. Na uvedené adrese se advokátní kancelář kárně obviněného nenachází. Jako bydliště oznámil kárně obviněný Komoře svoji adresu v M. Na výzvy ČAK ke sdělení sídla své kanceláře kárně obviněný přes opakované výzvy nereagoval, ani nepředložil Komoře klientský spis svého klienta obce H. v souvislosti s vyřizováním stížnosti starosty této obce na jeho činnost.

Kárně obviněný se nevyjádřil a k jednání kárného senátu, ač řádně obeslán, se bez omluvy nedostavil, a bylo tedy jednáno v jeho nepřítomnosti ve smyslu ustanovení § 21 odst. 1 kárného řádu.

Z přípisu OS v P. kárný senát zjistil, že soud žádá Komoru o sdělení, kde sídlí advokátní kancelář kárně obviněného s tím, že podle sdělení pošty na kárně obviněným udané adrese v P., Novákova 5, se tato kancelář nenachází. Z dopisů Komory kárně obviněnému z 5. 9. 1995 a 30. 5. 1995 zjistil kárný senát, že Komora vyzývala kárně obviněného ke sdělení sídla jeho kanceláře, dopisy vráceny nebyly a pošta nesdělila, že by se kárně obviněný na uvedené adrese nezdržoval. Z podnětu tajemníka ČAK ze dne 26. 9. 1995 bylo zjištěno, že různé soudy se často telefonicky obracejí na Komoru se žádostí o sdělení sídla advokátní kanceláře kárně obviněného, tento na výzvy Komory nereaguje.

Obec H. svým přípisem z 18. 7. 1995 sdělila Komoře, že kárně obviněný jí poskytoval právní pomoc, po skončení zastoupení žádala vrácení písemností, kárně obviněnému předaných, avšak bezvýsledně. Ze sdělení matričního oddělení Komory zjištěno, že kárně obviněný oznámil ČAK sídlo své kanceláře v P., Novákova 5 a své bydliště v M. Žádnou změnu těchto údajů kárně obviněný neoznámil.

Z uvedených zjištění došel kárný senát k závěru, že kárně obviněný porušil své povinnosti advokáta, uložené mu jednak organizačním řádem ČAK a jednak zákonem o advokacii, jak ve výroku tohoto rozhodnutí uvedeno.

Při rozhodování o kárném opatření přihlédl kárný senát jednak k tomu, že kárně obviněný se dopustil více kárných provinění, polehčovalo mu, že proti němu dosud kárné řízení vedeno nebylo.

Podle § 39 org. řádu je povinností advokáta oznámit bez odkladu po zahájení výkonu advokacie své sídlo a ve spojení s ust. § 32 písm. b) i adresu bydliště jako údaje, které jsou vedeny v seznamu advokátů. Advokát je povinen bez odkladu oznámit ČAK i změnu těchto skutečností. Písemnost, určenou advokátovi, je možno považovat za doručenou i tehdy, jestliže je zaslána na adresu, kterou advokát oznámil ČAK podle § 39 org. řádu jako své sídlo nebo své bydliště.

Bylo proto rozhodnuto, jak ve výroku tohoto rozhodnutí uvedeno.

Připravil JUDr. Vladimír Horný

2) Z kárné praxe Pařížské advokátní komory

I v případě, že odouzení advokáta trestním advolacím soudem bylo amnestováno, zjištěné skutečnosti a listiny, na jejichž základě byl advokát trestně stíhán, mohou opravňovat advokátní komoru k disciplinárním sankcím.

Advokát, který se snaží vyhnout vojenské službě na základě falšování lékařských dokladů podplacenými vojenskými osobami, porušil zásady hodnosti, poctivosti a cti advokáta.

(Kárné rozhodnutí z 22. 11. 1994)

V daném případě 22letý koncipient se snažil vyhnout vojenské službě tím, že použil falšované lékařské doklady, které mu za úplatu vystavili některé vojenské osoby. Advokát byl trestně stíhán odvolacím soudem v městě Orleans a odsouzen k trestu odnětí svobody na 10 měsíců podmíněně, jeho čin však byl amnestován, takže k trestnímu postihu nedošlo.

Toto však nebrání podle ustálené judikatury komory tomu, aby advokát nebo koncipient byli stíháni Pařížskou advokátní komorou disciplinárně.

Disciplinárním rozhodnutím bylo koncipientovi odňato členství jako koncipientovi v advokátní komoře a zakázán výkon advokacie na dobu 6 měsíců. Protože koncipient v době disciplinárního řízení požádal o vypsání ze seznamu v komoře, tento trest se stane účinným od doby, kdy požádá o opětný zápis do listiny koncipientů.

Při rozhodování bylo vzato v úvahu, že jde o mladého člověka, který si zřejmě neuvědomil závažnost svého činu a který své pochybení plně doznal.

O „gremčách“, „předporadách“ a čtení právníckých časopisů

Alkoholik se ke své závislosti nerad hlásá, někteří soudci naopak ano.

Pojďme se nyní zamyslet nad některými výroky, které lze v jednacích síních zaslechnout po vyhlášení rozhodnutí či v průběhu řízení. Příspěvek je redukován na oblast civilního, resp. obchodního soudnictví.

□ □ □

„Už jsem to musela skončit, ale odvolejte se, městečko¹⁾ nám poradí.“

Tento výrok dokumentuje vysokou míru rozhodnosti vyvolanou snahou zbavit se tzv. tříročáku či dokonce tzv. pětiročáku a tím i pravidelného měsíčního zdůvodňování, proč nebylo dosud rozhodnuto. Nejednou je rozhodováno systémem „hop“ anebo „trop“, proto pak následuje úlitba svědomí. Domýšlí se přitom, že ten, v jehož prospěch bylo rozhodnuto tímto způsobem, získává nemalou výhodu v dovolacím řízení?

□ □ □

„Ach, co s tím mám dělat?“

Tento povzdech signalizuje, že o tři roky později může nastat varianta „už jsem to musela skončit...“

Traduje se přitom historka o sudičském JUDr. Ing., který nerozhodné soudkyni medituující nadepsaným způsobem o složitější žalobě o náhradu škody, odpověděl: „Paní předsedkyně, tu fakultu, kterou jste vystudovala, jsem absolvoval také. Nuže, zde je žaloba, tak o ní rozhodněte!...“

□ □ □

„Se mnou to budete mít těžké!“

Jeden z typických příkladů pokusu soudu o smírné vyřízení věci. Zkušenější soudce namísto „ach, co s tím mám udělat?“ dává najevo, že má „předsouzeno“ a účastníku doporučuje zpětvzetí žaloby. Pro advokáta – nehrozí-li promlčení a je-li více žalovaných – tento signál znamená vzít žalobu zpět a příště raději přeměnit odpůrce ad 1) za odpůrce ad 2).

□ □ □

„Na gremiálce nám řekli, že teď se to má soudit takto.“

Představme si situaci, že zkušenější advokát se nenechá zastavit výrokem „se mnou to budete mít těžké“. Jak mu nedat najevo „ach co s tím mám dělat?“ a nenechat se dohnat k „už jsem to musela skončit...“?

Tu přichází pomoc shůry. Přednášet soudcům nižší instance přichází soudce soudu vyšší instance, který spolurozhoduje o opravných prostředcích, podaných proti rozhodnutím soudců – posluchačů přednášky. Na závěr přednášky či gremiální porady je dán prostor ke kasuistické diskusi. Nezřídka pak je možné s tímto soudcem konzultovat i mimo gremiálku, a to třeba i telefonicky.

Zuby skřípají posluchači, má-li přednášející shodný názor jako ten, kdo to měl „mít těžké“. V opačném případě se možnost podat dovolání silně redukuje. Lze očekávat, že soudy obou instancí rozhodnou shodně a dovolání nebude připuštěno.

„Náš odvolací senát zastává teď tento právní názor.“

Tento výrok je užíván v případě, že ten, kdo to měl „mít těžké“, to již těžké měl. Rozhodnutí soudu nižší instance vyznělo v jeho neprospěch, soud vyšší instance je potvrdil. Nyní se nějaký „nedouk“ či troufalec pokouší jít stejnou cestou. Přitom již vím, „co s tím udělat“. Je třeba projevit velkorysost. „Těžké to bude mít“ jen nepoučitelný...

„Zkuste se odvolat, vyměnili nám teď odvolačku.“

Nenechal si poradit a měl to „mít těžké“. Pak ale došlo k nepříjemnému zlomu. Soudce, přednášející na gremiálce byl vystřídán jiným soudcem, poučeným jinak na jiné vyšší gremiálce. A co hůře, nový přednášející bude předsedať senátu, rozhodujícímu o opravném prostředku proti již vynesenému rozhodnutí. Nezbyvá opět než úlitba svědomí...

„Máte to marné, o tom vyšel článek v... od soudce Nejvyššího soudu. Ten si myslí, že by to mělo být tak, jak jsem rozhodla.“

Ach ti soudcové nejvyšší či vrchní. Občas někde něco publikují a jak už to bývá, v rámci časopisecké diskuse vysloví právní názor. Pak ještě ke všemu jsou v časopise jako soudci vrchní či nejvyšší uvedeni. Rázem je zde nové evangelium. Pozor, matení však může pokračovat, diskutuje-li v příštím čísle téhož časopisu jiný soudce téhož soudu. To se však prvoinstanční dobrák poradce dozví až náhodně o půl roku později. Sjednocovací stanovisko vzniklé v mezidobí arcí přináší ve věci zcela nový pohled...

„To se ale nedělá, předkládat soudu doplňující podání až při odvolacím jednání.“

Stačí chodit soudní budovou odvolacího soudu s mírně nastraženými ušima a dozvíte se, že probíhají tzv. předporady. Jak jinak by bylo ostatně možné, aby se senát radil nad stostránkovým spisem pouhých pět minut, když během odvolacího jednání předseda senátu zároveň referoval spis, jeden přísedící studoval spis zcela jiný a druhý decentně pochrupeval?

Traduje se ostatně historka, jak soudce-referent četl referát ze sešitu jako by šlo o domácí úkol a předsedkyně senátu jej vyrušila pološepem slovy:

„Pepíčku, referuješ jiné spis.“

Pepíček zalistoval v sešitě a začal znovu cosi od začátku.

„Ale Pepíku, dej to sem“, nevydržela předsedkyně senátu a provedla tentokrát již správný referát...

Tolik pověst, nicméně co zbývá právnímu zástupci poté, kdy vstoupil do odvolacího řízení veden povzbudivým „máte to marné“, načež mu den před odvolacím jednáním byl doručen právnícký časopis s pro něj příznivým polemickým stanoviskem? „Časopis posterior derogat priori“?

Jistě by bylo možné pokračovat citáty i úvahami, jak mohou takové situace působit na obecnost. To však není smyslem této úvahy. Za zamyšlení stojí spíše to, zda je to pravé tvořit judikaturu shora a „ordinovat“ ji směrem dolů málem formou internátní výuky. Účastníci jsou dle mého názoru takovým postupem poškozeni, neboť jejich „zákonný soudce“ je snahou vyhovět představám soudců soudů vyšších instancí omezován ve svém nezávislém rozhodování našprtanou šablonou. Nebo by snad amicus curiae měl přátelsky radit nezkušenému soudci:

„Jsi-li se svými znalostmi v koutě, vydej se do Koutů“²⁾

Poznámky:

¹⁾ Městečko = Městský soud v Praze

²⁾ Kouty na Šumavě = školící středisko, kde jsou konána školení soudců

JUDr. PhDr. Stanislav Balík

Ještě k problematice využití tzv. pachových konzerv v trestním řízení

V čísle 8/1996 jsme v této rubrice otiskli na toto téma příspěvek JUDr. Štefana Romana spolu s obsáhlou poznámkou redakce.

*Nyní došel ohlas advokáta JUDr. Josefa **Pojezdného** z Dvora Králové nad Labem, který nám zaslal citace z několika rozhodnutí, která vesměs popírají, popř. zpochybňují důkazní význam pachové zkoušky. Jde sice převážně o starší judikáty, protože však problematika zůstává stále otevřená, otiskujeme výňatky z odůvodnění, jak nám byly jmenovaným kolegou zaslány.*

1) OS Ústí nad Orlicí 2 T 511/80

„Kriminalistická věda dosud nezaujala jednoznačné stanovisko k průkaznosti pachové stopy a zkoušky a jednoznačně nebyla prokázána možnost pachové shody více osob.“

2) KS Hradec Králové 5 To 845/81 (k roz. OS Ústí nad Orlicí 2 T 511/80)

„Soud I. stupně všechny expertizy a zkoušky podrobně hodnotí a dospívá ohledně nich ke správným závěrům. Žádná z těchto expertiz neprokazuje nadevší pochybnost vinu obžalovaného.“

3) VVS Tábor T 8/84

„Ze záznamu předsedy senátu bylo zjištěno, že uvedená metoda je metodou výhradně určenou pro potřeby příslušníků SNB a výsledek není důkazem. Z tohoto je zřejmé, že ani z tohoto důvodu nemělo dojít k založení zmíněného dokladu do spisu.“

4) OS Ústí nad Orlicí 3 T 159/86

„Tento druh důkazu neuznává však současná kriminalistika za průkazný důkaz a soud po výslechu pracovníka, který porovnání pachů prováděl, rovněž dospěl k závěru, že vzhledem k tomu, že vědecky nelze zatím prokázat s naprostou jistotou, že by 2 osoby nemohly mít stejný pach, nelze považovat tento druh důkazu za průkazný.“

5) KS Hradec Králové 6 To 825/86 (k roz. OS Ústí n. Orl.)

„Pokud jde o další skutečnost, z níž jest v odvolání Okresního prokurátora dovozováno na vinu obžalovaného, tj. zkoušení pachové stopy, je třeba poukázat

na správné stanovisko okresního soudu, že nejde o důkaz dle trestního řádu, a nestačí proto uvedené zjištění k usvědčení obžalovaného.

V každém případě jde o skutečnost, která jako důkaz nemůže být použita, přičemž z této zásady vychází i běžná soudní praxe.“

6) OS Trutnov 2 T 208/93

„Dále soud přihlédl i k celkové povaze tohoto důkazu, podmíněné zejména způsobem srovnávání pachových stop. Soud proto považuje pachovou stopu za operativně a kriminalisticko technickou metodu, avšak nikoli za důkaz použitelný v trestním řízení.“

7) KS Hradec Králové 6 To 295/93 (k roz. OS Trutnov 2T 208/93)

„Je však třeba souhlasit s okresním soudem v tom směru, že jde o ojedinělou okolnost, přičemž je nutno se ztotožnit se závěrem, že tuto pachovou stopu nelze provést před soudem jako důkaz. Slouží toliko jako operativně kriminalistická metoda, která je podpůrná, ale kterou nelze považovat za důkaz, který je možno použít v trestním řízení.“

Autor dopisu JUDr. Pojezdný připojil tento svůj vlastní názor:

V podstatě jsem toho názoru, že nepřípustnost tohoto „důkazu“ jako důkazu v trestním řízení vyplývá a) z nemožnosti verifikovat motivy ztotožňujícího psa a b) z nemožnosti provést tento důkaz soudem, neboť ztotožňující pes není schopen např. v jednacím síni za přítomnosti senátu, obžalovaného, státního zástupce a obhájce ztotožnění pachových konzerv opakovat vůbec.

Uvítáme další příspěvky k této problematice buď ve formě vlastního stanoviska nebo ve formě judikátů, které případně otiskneme.

Redakce

Ohlédnutí za dobrým člověkem a vynikajícím advokátem JUDr. Jaroslavem Radimským

Dne 12. prosince 1996 by se dožil JUDr. Jaroslav Radimský 80 let. Jeho životní dráha byla ukončena v říjnu 1986, krátce před jeho sedmdesátými narozeninami. Vzpomínka na něho je vzpomínkou na dobrého člověka, vynikajícího advokáta, právního teoretika a výborného kolegu.

Celý svůj život zasvětil advokátní činnosti a již krátce po přijetí do advokacie se stal u klientů vyhledávaným advokátem a v odborných právních kruzích uznávaným odborníkem. Jeho odborný zájem byl intenzivně soustředěn na obor práva občanského a rodinného. I když v r. 1973 nastoupil jako odborný pracovník na tehdejší Ústředí české advokacie, zůstal věrný advokacii moravské, kde zejména v Brně měl nejen mnohé klienty, ale i řadu výborných přátel mezi advokáty.

Při svém působení v Praze se věnoval s plným elánem studijní a publicistické činnosti, především na úseku občanského práva. Byl organizátorem a jedním z hlavních pilířů tehdejší občanskoprávní sekce studijního kolegia. Významně se podílel na odborné úrovni tehdy vydávané interní publikace Zprávy advokacie a později časopisu Bulletin advokacie, jehož byl řadu let výkonným redaktorem. Působil jako autor a spoluautor odborných pomůcek a vzorů pro advokáty, jako dopisovatel odborných právnických časopisů a publikací. Podílel se na zpracování Komentáře k občanskému zákoníku a byl hlavním autorem Komentáře k zákonu o rodině. Podílel se i na tvorbě tehdejšího zákona o advokacii. Spolupracoval s televizí i s rozhlasem a byl v široké obci posluchačů uznávaným odborníkem a oblíbeným rádcem.

Svých rozsáhlých praktických zkušeností a teoretických znalostí plně využíval při výchově mladé generace advokátů. Měl dar a schopnost pedagogické práce a nezištně se věnoval výchově advokátních koncipientů a mladých advokátů. Výchovnou práci v advokacii považoval za samozřejmou povinnost vůči mladé generaci. Jeho schopnost zaujmout posluchače při řešení právních problémů a naučit je aplikovat právní normy v praktickém výkonu advokacie mu přinášela zaslouženou autoritu. Jeho široký všeobecný rozhled a kultivovanost jeho projevu byly vzorem i pro řadu dalších přednášejících.

Poslední cestou jeho života byla cesta na Českomoravskou vysočinu do Svatky mezi mladé advokáty na občanskoprávní seminář. Tam uprostřed plné práce a životního elánu ukončil náhle svoji životní pouť.

Personalia

Osobnost JUDr. Jaroslava Radimského splynula s advokacíí, stala se pro ni pojmem a pro mnohé, kteří ho znali, vzorem. Vzpomínáme na něho se smutkem, s láskou i s díky.

JUDr. Miloš Jodas

Sleduje a komentuje V. Mandák

Druhého prosince se konal sněm České advokátní komory. Komora vydala pro ČTK a zaslala všem reprezentativním celostátním médiím informaci o sněmu, obsahující podrobné údaje. S politováním však musíme konstatovat, že sněm byl jen výjimečně zaznamenán některými celostátními deníky, a to stručnou notickou bez bližší informace.

Po skončení sněmu Komora uspořádala 3. prosince tiskovou konferenci za účasti předsedy ČAK Dr. K. Čermáka, všech tří místopředsedů a tajemníka ČAK. Přítomni byli zástupci ČTK a některých ústředních deníků, dále s kamerou ČT.

Přestože Dr. Čermák a ostatní funkcionáři advokacie podrobně informovali o průběhu a výsledcích sněmu, je charakteristické, že přítomní se zajímali zejména o poklesky advokátů, dotazovali se na počet stížností a způsob postihu za kárná provinění. Ve stejném duchu pak byly i ohlasy tisku, které charakterizují následující titulky: „**Stížnosti na advokáty**“ (LIDOVÉ NOVINY), „**Lidé si stěžují na advokáty**“ (ŠPÍGL), „**Stovky stížností na advokáty**“ (HALÓ NOVINY), „**Počet stížností na advokáty roste**“ (SVOBODNÉ SLOVO).

Zapadá sem i kritická, bohužel však pravdivá noticka, otištěná 4. 12. v HRADECKÝCH NOVINÁCH, kterou i s nadpisem přetiskujeme v celém znění:

„Zodpovědnost projevili hlavně při večerní recepci na Hradě“

V pondělí se v Praze konal historicky první sněm České advokátní komory. Aby mohl přijmout konečné usnesení, bylo nutné mít určitý počet hlasů. Jak jsme se dozvěděli, potřebný počet dam i pánů byl zaprezentován, část jednání absolvovali, nedočkali však závěru, a když mělo být přijato usnesení, necelé dvě stovky advokátů chyběly. Ačkoli se čekalo a bludné duše sháněly, vše bylo marné. Sněm nebyl usnášeníschopný a nemohl přijmout závěrečné usnesení. Pikantní je, že na večerní recepci v prostorách Pražského hradu už takový počet zdaleka nescházel. Páni advokáti prokázali zodpovědnost pouze v druhém případě, v tom příjemnějším. Tím se však na včerejší tiskové konferenci nikdo nepochlubil.“

3. 12. v „jednadvacítce“ ČT2 přinesla nikoliv zprávu o sněmu, ale stručný rozhovor s předsedou ČAK, zaměřený opět na stížnostní agendu v advokacii. V krátkém šotu reprodukovala ještě informaci, kterou na tiskové konferenci na přímý dotaz podal tajemník Komory Dr. J. Klouza, že v roce 1995 bylo na advokáty podáno asi 300 stížností, v roce 1996 pak přes 500 a že během tohoto období skončilo 170 věcí před kárnou komisí uložením trestu, přičemž 8 osob mu-

sela Komora vyškrtnout ze seznamu advokátů. Televize se též zajímala o konkrétní případ jednoho královéhradeckého advokáta, který je trestně stíhán a konstatováno, že přes toto trestní stíhání jej Komora nijak nepotrestala. Na vysvětlenou je třeba uvést, že trestní stíhání bylo tehdy ještě stále ve stadiu přípravného řízení a dříve zahájené kárné řízení bylo z toho důvodu přerušeno do doby skončení trestního řízení, což je běžný postup.

Kladně zaznamenáváme alespoň to, že některé deníky informovaly stručně o etickém kodexu, který přijalo představenstvo Komory v říjnu t. r. V ZEMSKÝCH NOVINÁCH to byl dvousloupec s nadpisem „**Advokáti s novým etickým kodexem**“ (4. 12.). V HOSPODÁŘSKÝCH NOVINÁCH byl otištěn obsáhlejší článek redaktora právní rubriky *dr. Vopičky* „**Pravidla hry pro advokáty při výkonu právních služeb**“ (rovněž 4. 12.). ■

Týž den a na tomtéž místě otiskl tento list kritickou glosu pod názvem „**Banální epizoda**“, jejíž celé znění přetiskujeme:

„Bylo dohodnuto jednání v kanceláři advokáta na půl devátou ráno. Účastníci: ředitel firmy, advokát tuto firmu zastupující a občan – zákazník firmy. Zákazník se v určenou hodinu ohlásí u sekretářky advokáta. „Musíte počkat, prosím, pan doktor dosud není přítomen,“ sdělí sekretářka. Asi po patnácti minutách vysloví zákazník zdvořilý dotaz, jak dlouhé může být jeho čekání. Sekretářka věcně odpoví, že neví.

Po uplynutí půlhodiny od dohodnutého začátku jednání tento jediný přítomný účastník požádá (napadlo ho totiž, proč tu vlastně není ani ředitel firmy?) o telefonát s panem ředitelem. Dozví se, že advokát onemocněl a že měl o tom zákazníka včera telefonicky vyrozumět. Nevrozuměl, jinak by tu dnes zákazník nebyl.

Advokátova sekretářka se omlouvá a zákazník odchází s informací, že bude dohodnut náhradní termín. Odchází ovšem také s nevyslovenými otázkami. Proč advokát účastníka – a dokonce ani svou sekretářku – o svém onemocnění nevyrozuměl? Proč do své kanceláře nezavolał ani ráno, aby zákazník zbytečně nečekal? Pokud by onoho jediného přítomného účastníka nenapadlo zatelefonovat informovanému řediteli firmy, vysedával by v předpokoji advokátovy kanceláře dodnes.“ ■

4. 12. přinesla zprávu o etickém kodexu advokacie též MF DNES, ovšem opět pouze z pohledu kárného postihu, jak o tom svědčí již samotný název „**Advokáti budou snadněji postižitelní**“.

 ■

V listopadu vyvolal velký mediální rozruch náleží Ústavního soudu ČR v případě vraždy obviněného Z. Růžičky a následný postup Vrchního soudu, který nerespektoval tu část nálezu, z níž vyplývalo, že by po zrušení rozsudku měl obviněný zůstat ve vazbě, pokud věc bude skončena za dalších 29 dnů, které Ústavní soud odečetl od čtyřletého limitu trvání vazby s ohledem na jím konstatované obstrukce obviněného.

Nález otiskujeme s vybranými právními větami a se stručným komentářem v rubrice „Z judikatury“.

Ohlas uvedeného nálezu Ústavního soudu ČR byl značný. Byl předmětem řady více či méně kvalifikovaných komentářů, z nichž převážná část se stavěla za postup Vrchního soudu v Praze. Byly uveřejněny i rozporné názory představitelů Ústavního soudu a Nejvyššího soudu ČR, včetně jejich předsedů. Tisk hovořil o „válce soudců“.

Z komentářů otištěných v denním tisku otiskujeme pouze výňatek ze stati *Petra Uhla*, otištěné v PRÁVU 26. 11., kde autor zaujímá bezprostředně stanovisko k činnosti obhájců. Autor uvádí:

„Ustanovením obhájce Růžičkovi proti jeho vůli porušil VS zákon. Ovšem protiústavnost tohoto kroku, jak ji nalezl ÚS, je už sporná, i když Listina dává přednost volbě obhájce před jeho ustanovením. Mezinárodní ochrana obviněného je ještě slabší: obviněný má právo hájit se sám nebo prostřednictvím voleného obhájce. Navíc zrušením výsledků řízení s nuceně ustanoveným obhájcem posvětil ÚS obstrukční postup, schopný paralyzovat každé trestní řízení.

Bude zřejmě třeba změnit zákon, aby odpovídal Listině a přitom neumožňoval volenému obhájci obstrukci. Trestní řád by měl zaručit možnost ustanovení obhájce vždy, je-li jeho účast na úkonu povinná, pokud není zvolený obhájce či jeho substitut přítomen.“

Autor zřejmě zcela nedomýšlel důsledky této úvahy. Sotva si lze představit, že by soud mohl požadovat na ustanoveném obhájci, aby ihned nebo ve lhůtě kratší, než která je obecně stanovena pro přípravu na hlavní líčení se ujal obhajoby a pronesl obhajovací řeč, například v takové věci, jako byl případ obžalovaného Růžičky, jehož spis čítá stovky, ne-li tisíce listů. Formálnost takové obhajoby s ohledem na faktickou nemožnost náležitě přípravy by byla nepochybná.

K věci Z. Růžičky ještě poznamenáváme, že podle zjištění Komory na postup zvolených obhájců nebyla ze strany soudu podána stížnost na obstrukce, ani na jiné porušení povinnosti obhájce. ■

Aféra s falešnými doktorskými tituly v hromadných sdělovacích prostředcích, která si již získala označení jako „judrgate“ se nepochybně týká i některých ad-

vykátů. Komora k této problematice vydala ihned prohlášení, které bylo zasláno ČTK i předním českým deníkům, avšak ani v tomto případě nedošlo k otištění jeho celého znění. ČTK vydala na jeho základě krátkou agenturní zprávu, která byla převzata v upravené formě jen některými deníky. Celé znění prohlášení otiskujeme v tomto čísle v rubrice „Z ČAK“.

Deník ŠPÍGL 20. 12. otiskl pod titulem „**Falešný titul není trestným činem**“ výňatky z informace podané předsedou Komory JUDr. Karlem Čermákem.

Uvádíme celý text:

Neoprávněné užívání titulu není samo o sobě trestným činem, v souvislosti s jiným trestným činem, například podvodem, by to však mohlo sehrát přitěžující roli. Uvedl to včera předseda České advokátní komory (ČAK) Karel Čermák. Otázkou podle něj však vždy zůstane posouzení, zda neoprávněné použití titulů vedlo k tomu, aby podvedený učinil něco, co by neučinil v případě, že by se pachatel podvodu neprokázal titulem. Komora se podle Čermáka dosud neseťkala se stížnostmi, že by některý z advokátů neoprávněně titul používal. Je však pravděpodobné, že po nynější aféře komora stížnosti obdrží, řekl předseda. Poznámel, že nelze obecně říci, zda by byl advokát komorou v podobném případě postižen. Tento problém podle něj neupravuje ani etický kodex advokátů. Kdyby však neoprávněné užívání titulu vzbudilo veřejné pohoršení, případně by advokátský stav ztratil na vážnosti, cti a pověsti, mohla by komora dotyčného provinilce potrestat, míní Čermák. Dodal, že možné „lákání“ klientů neoprávněným titulem by mohla komora posuzovat jako uvedení klienta advokátem v omyl, případně nedovolenou soutěž mezi advokáty v rámci jejich stavovských předpisů. ■

V Karlových Varech došlo k incidentu mezi místní policejní hlídkou a občanem, který bez řidičského průkazu vezl těhotnou družku do karlovarské porodnice. Podle líčení občana došlo k neadekvátnímu zákroku, přičemž za své chování byl občan obviněn z útoku na veřejného činitele. Případ blíže líčí MF DNES 18. 11. Obviněný občan podle listu uvedl: „Už jsme o pomoc požádali osm advokátů. Když jsme jim řekli, že řidiče napadli policisté, nikdo neměl čas.“ Relata refero. Je-li však informace pravdivá, není pro obraz advokacie příliš povzbudivá. ■

Povzbudivá není ani informace, kterou týž list zaznamenal dne 11. 12. pod nadpisem „**Advokát zaspal a zmařil tak proces s podezřelými zloději**“. Citujeme doslova:

Proces s muži obžalovanými z vykrádání bytů zmařil včera u Krajského soudu v Liberci obhájce jednoho z podezřelých. Přišel totiž k jednání s více než

dvouhodinovým zpožděním teprve potom, co ho soudkyně telefonicky sháněla v kanceláři i v jeho bytě na Jablonecku.

Nakonec ho zastihla doma. „Řekl mi, že zaspal,“ uvedla předsedkyně senátu a doplnila: „S podobnou nehorázností jsem se ještě nikdy nesesetkala.“ Předsedkyně senátu pak nezbylo nic jiného než jednání kvůli nabranému zpoždění zrušit a přeložit. Kromě jiného musela úřednice krajského soudu odeslat 41 telegramů se zprávou o odročení procesu. Obhájce připravil kromě předsedkyně senátu o čas také dva soudce přísedící, státního zástupce, kolegyni advokátku, čtyři muže z eskorty doprovázející zloděje z vazby k soudu, čtyři svědky a tři znalce. Náklady vzniklé účastníkům zrušeného jednání dosáhnou zřejmě několika tisíc korun a uhradí je stát. Není totiž žádný zákon, podle něhož by je musel zaplatit obhájce. Soudkyně nemá ani právo ho pokutovat jako třeba svědky, kteří se bez omluvy nedostaví.

Obhájci hrozí jen potrestání od České advokátní komory, kam si soudkyně může stěžovat. ■

Vyváženější obraz současné advokacie v obecném pohledu se pokusil redaktor této rubriky podat čtenářům SVOBODNÉHO SLOVA 28. 12. pod nadpisem „**Jací jsou vlastně advokáti?**“. Ve stati se vzpomínají negativní mediální soudy o advokacii, a dále se uvádí:

Je dnešní advokacie skutečně taková, jak se zrcadlí v hromadných sdělovacích prostředcích?

I pro advokacii byl významným mezníkem listopad 1989. Tehdejší advokacie, budovaná na principech velmi blízkých družstevnímu podnikání s nízkou společenskou prestiží a s funkcionáři, kteří mohli působit jen se schválením stranických sekretariátů, se změnila ve svobodné povolání s vlastní nepolitickou samosprávnou organizací – advokátní komorou. Dřívější uměle nízké stavy advokátů, dirigované ministerstvem spravedlnosti, byly odstraněny. Platí volný přístup k povolání advokáta, vázaný pouze zákonnými podmínkami, mezi něž patří především potřebná praxe, advokátní zkouška a bezúhonnost. Kdo splňuje tyto podmínky, musí být do seznamu advokátů zapsán. Tak došlo k explozi – místo tehdejších cca 800 advokátů působí jich nyní na území ČR více než 6000. Je pochopitelné, že jak mezi „předlistopadovými“, tak i novými advokáty je – tak jako v každé profesi – řada kvalitních, morálně pevných jedinců, ale jsou tu i tací, kteří se ne vždy plně řídí právními a etickými principy povolání. Obraz, který vytváří o advokacii média, však rozhodně není proporcionální, jak pokud jde o advokátní honoráře, tak i o plnění povinností advokáta.

V další části jsou uvedeny základní právní a etické principy výkonu advokacie včetně zásad pro honorování advokátních služeb. Závěrem se uvádí:

Stížnostní agenda a kárné nálezy advokátní komory nasvědčují tomu, že ne všichni advokáti se právními i etickými pravidly povolání vždy důsledně řídí. Takové případy orgány komory důsledně prošetřují a podle okolností postihují advokáty i kárně. Vzhledem k počtu advokátů a rozsahu právních služeb nejde však o masový jev, jak by se podle poněkud pokriveného obrazu v některých médiích zdálo.

Mgr. Ing. Martina Jankovská
advokátka, Brno

Dobrozdání v americké advokátní praxi

Neexistuje snad ani sebestatnější právní úkon nebo jiné právní jednání v rámci majetkové transakce, které by nebylo zajištěno proti nesplnitelnosti, nepravdivosti, neplatnosti či jiné formě nelegálnosti. Těmito pojistkami jsou různé druhy reprezentace a svědectví o skutečnostech, dobrozdání dané třetí stranou, pojistky (rozuměj doklad o sjednaném pojištění) ve prospěch třetí osoby, svěřenecké smlouvy apod. Vzhledem k tomu, že neexistují žádné veřejné rejstříky, které by na principu dobré víry verifikovaly určité skutečnosti o právních poměrech, pouze smluvní strany prezentují a eventuálně dokládají tyto skutečnosti rozhodně pro platnost a proveditelnost příslušného kontraktu. Tyto doklady se většinou omezují na vlastní tvrzení, svědectví vlastních „úředníků“ (např. sekretář společnosti) a názory, lépe řečeno dobrozdání třetí strany.

Toto dobrozdání lze definovat jako úzus, potvrzený dohodou smluvních stran, ve kterém advokát za svého klienta potvrzuje určité skutečnosti a adresuje je ostatním smluvním stranám.

Dobrozdání má přibližně následující obsah:

- Stručný popis role a charakteru kontraktu (transakce), tedy kdo je advokátovým klientem, jakou hraje v transakci úlohu a co je cílem této transakce.
- Citace prověřovaných dokumentů. Zde se uvádí nejenom, ze kterých dokumentů a skutečností advokát při získávání informací pro toto dobrozdání vycházel, ale tak v jakém rozsahu je nechal prověřit, pokud je nebyl schopen prověřit sám (např. z nedostatku zkušeností v účetnictví či ekonomické analytice), v jakém rozsahu je schopen se na ně spoléhat a důvěřovat, že neobsahují nepravdivé skutečnosti, popř. které dokumenty a skutečnosti neprověřoval vůbec. V této souvislosti se často uvádí, že advokát neshledal žádné skutečnosti, ze kterých by mohl usuzovat na to, že prezentované informace jsou nepravdivé.
- Právní postavení klienta. Zde se popisuje, zda se jedná o osobu fyzickou, právnickou, a to jakého druhu, k jakému typu obchodu je oprávněna, jaký je její autorizovaný kapitál a že její právní postavení jí plně umožňuje se v rozsahu uvedené transakce zavázat a povinnosti splnit.

- ❑ Vztah klienta a kontraktu. Advokát potvrzuje, že smlouva je pro klienta platná, závazná a vůči němu vykonatelná, respektive, že není v rozporu s žádnými zákony, nařízeními, rozhodnutími, s právními restrikcemi, soudními či arbitrážními rozhodnutími, nevyžaduje schválení žádné třetí strany či státní nebo správní autority a neporušuje žádné závazky, které má klient sjednány s jakýmikoli třetími stranami.
- ❑ Insolvenční řízení a hrozící či zahájená řízení. Lze připustit výjimku, že mohou existovat nebo hrozit spory ovšem nikoli takové, které by danou transakci hospodářsky znemožnily („material adverse effect“).
- ❑ Právo smlouvy a případná aplikace (vyloučení) speciálních právních předpisů. Na tomto místě se uvádí, právem kterého státu v rámci USA se smlouva řídí, zda přicházejí v úvahu aplikace některých federálních předpisů (zejména o cenných papírech) nebo, že naopak jejich aplikace je vyloučena, zda se aplikují některé předpisy o regulaci vůči životnímu prostředí a pod.
- ❑ K tomu a pro jaký účel je toto dobrozdání určeno. Výslovně se vylučuje, aby se na tento dokument spoléhal někdo jiný než strana, které je určen.

Vyhotovení a doručení tohoto dobrozdání je prakticky smluvní podmínkou. Toto dobrozdání bývá jmenováno mezi řadou dokumentů, které je ta která strana povinna straně druhé předložit, a to zpravidla v tzv. závěrečný den, kdy dochází k podpisu a zpravidla nastávají právní účinky celé transakce.

Často bývá zmiňováno nejenom právo smlouvy, ale i právo, kterým se řídí vlastní dobrozdání. Toto dobrozdání se totiž řídí řadou výkladových pravidel, které stanoví advokátní asociace a pro jednoznačné porozumění textu jsou rozhodující.

V této souvislosti bych uvedla alespoň stručný příklad z textu dobrozdání a jeho výkladu:

The client is a Pennsylvania business corporation duly incorporated and organized, validly existing and for presently subsisting under the laws of the commonwealth of Pennsylvania. (Záměrně vynechávám překlad, abych předešla nesrozumitelnostem a nesrovnalostem).

The client is a corporation duly incorporated znamená, že klient učinil minimum nezbytně nutných ohlášení u úřadu příslušného státu, které zákon vyžaduje pro to, aby se stal korporací – právnickou osobou. Slovo *duly* pak znamená, že předložené dokumenty vyhovovaly registraci co do jejich formy i obsahu.

The client is a corporation duly organized znamená, že společnost řádným způsobem přijala svůj statut, zvolila ředitele a autorizovala akcie.¹⁾

¹⁾ Existuje totiž rozdíl mezi základním jměním tzv. autorizovaným (tedy prezentovaným v zakladatelské listině, která je předložena k registraci) a skutečně vydaným počtem akcií zakoupených akcionáři, popř. vydaným počtem akcií a stažených zpět společností tzv. do rezervy.

The client is a corporation validly existing and presently subsisting. Tyto výrazy znamenají prakticky totéž a jejich obsah je, že nedošlo k sloučení či k splynutí, a tedy k zániku společnosti, nedošlo k jejímu rozpuštění či zániku uplynutím lhůty, nedošlo k nedobrovolné likvidaci nebo zrušení společnosti soudem či z rozhodnutí jiné autority proto, že společnost nevyplnila daňové příznání nebo nezaplatila příslušnou daň právnických osob, popř. nebyla zrušena tím, že se podířdila jurisdikci jiného státu. Tento výraz bývá také nahrazován výrazem *good standing* podle praxe jiných států. Znamená to především, že neexistují řádná zákonná zástavní práva zatěžující společnost, která by vedla k propadnutí či zabavení jejího majetku.²⁾

Z pohledu naší právní praxe se takovéto dobrozdání může zdát zbytečné, nadbytečné, příliš zavazující advokáta či přinejmenším překvapující. Je nutné si především položit otázku, zda advokát v naší praxi skutečně zná poměry a podnik svého klienta natolik, že by v případě požadavků třetí strany takovéto dobrozdání mohl dát. Dále je nutné si položit otázku, jakým způsobem se zajistit proti tomu, že klient neumožní získat advokátovi potřebné informace pro takovéto dobrozdání a nakonec je nutné si položit otázku, proč by naopak nemohla třetí strana takovéto dobrozdání požadovat. Protože získat skutečně kvalitní informace o protistraně může být v lepším případě časově náročné a drahé a v horším případě i naprosto nemožné. Takovéto dobrozdání může totiž i přimět klienta, aby skutečně učinil všechny potřebné právní kroky a v náležitě právní formě – např. souhlas valné hromady s příslušnou transakcí, vystavení potřebných plných mocí, včasná příprava potřebných finančních prostředků – nakonec slouží i prezentaci vlastního obchodního kreditu.

Mezinárodní seminář „Právník a podnik“ organizovaný sdružením ARPEJE v Paříži ve dnech 18. a 19. 11. 1996

Předmětem semináře byly současné způsoby zajiřtování právních potřeb podniků různými právníckými povoláními a vztahy mezi nimi. Seminář byl určen většinou pro francouzské právníky (advokáty, podnikové právníky, notáře, vyšší soudní úředníky, soudce) a účastnily se ho delegace ČR, Bulharska, Estonska, Mařarska, Litvy, Lotyšska, Polska, Rumunska, Slovenska a Slovinska. Seminář

²⁾ Viz Pennsylvania Legal Opinions Handbook, 1992, The Pennsylvania Bar Institute

upozornil na vzrůstající příkon podnikové sféry k angažování stále většího počtu podnikových právníků, tj. právníků výlučně spjatých s jedním podnikem, a to pracovním poměrem. Služeb advokátů začíná podniková sféra využívat spíše pro specializované otázky. Ve Francii se podnikoví právníci začínají cítit jako samostatný právnícký stav, který má svoje sdružení, sdružující asi 1200 podnikových právníků, kteří mezi sebou mají soukromoprávní smlouvu o důvěrnosti navzájem konzultovaných informací. Akademická sféra bere tento trend v úvahu tak, že připravuje samostatný jednoroční postgraduální kurs pro přípravu podnikových právníků, který bude mít společné osnovy a zkoušky pro celou Francii.

Seminář rovněž upozornil na skutečnost, že dnes je pro právníka samozřejmé, že umí pracovat s počítačem včetně databází legislativních i databází smluvních vzorů. V rámci komputerizace kancelářského života bylo rovněž poukázáno na nový jev v právu: smlouvy uzavírané výlučně e-mailovou cestou včetně tzv. elektronických podpisů, smlouvy, které se nikdy neobjeví na papíře, a podmínkou jejichž prokazatelnosti je uložení u notáře, rovněž v digitální podobě. Konstatovalo se, že ani francouzské procesní právo není na tuto formu smlouvy adaptováno.

Výše uvedené informace zazněly v průběhu dvou dní naplněných v podstatě referáty francouzských právníků. Lze si tedy v podstatě vypočítat, že jedna zajímavá informace se dostavovala přibližně jednou za půl dne. Řídkost obsahová měla být patrně vyvážena nákladností celé akce včetně akcí doprovodných.

JUDr. Pavel Svoboda

Bulletin slovenské advokacie č. 5/1996,

kteřý nám byl doručen v prosinci 1996, má následující obsah:

- Ján Drgonec: Pozitivní závazek státu a možnosti jeho uplatnění při zabezpečení práv přiznaných Ústavou SR
Ludovít Šoltýs: O poddlužnických žalobách
Peter Vojčík: Změny při zápise do obchodního rejstříku v České republice
Ludovít Šoltýs: Krátce ke změně poměrů v procesu (pozn. red.: týká se o. s. ř.)
Ján Kuriačka: Dilema kolem jednoho správního poplatku

Číslo dále obsahuje informaci o účasti předsedy SAK Dr. Š. Detvaie na schůzi Německého svazu advokátů v květnu v Lipsku a o účasti zástupců slovenské advokacie na výroční konferenci Mezinárodní advokátní organizace (IBA).

Předsednictvo SAK zaujalo stanovisko k výkonu společné advokacie advokátem a komerčním právníkem. Tento způsob vykonávání advokacie je porušením

zásad výkonu advokacie (pozn. red.: na Slovensku dále působí odděleně komerční právníci a advokáti).

Číslo dále obsahuje změny v seznamu advokátů a advokátních koncipientů na Slovensku a inzertní rubriku.

V. M.

Jednotný profesní stav – jak dlouho ještě?

(Rakousko)

Tak zní název úvodníku prezidenta rakouské advokacie dr. Klause Hoffmanna v listopadovém čísle Österreichisches Anwaltsblatt. Zamýšlí se v něm nad závažnou otázkou, která se týká nejen rakouské advokacie, ale vzbuzuje pozornost a pochybnosti v celém současném advokátním světě. Je a má zůstat advokacie svobodným povoláním nebo se mění v současném světě na výkon právních služeb spíše na podkladě živnostenském, na pouhý obchod s právem?

Autor mimo jiné píše: Všude, kde advokáti diskutují o budoucnosti svého stavu, je hlavním tématem otázka, zda výkon advokacie má být i nadále svobodným povoláním, nebo zda se má poskytování právních služeb řídit živnostenskými maximy. Až dosud převažuje povolání advokáta jako klasické svobodné povolání, tj. povolání nezávislé, založené na zvláštním vztahu důvěry. Stále však získávají větší prostor ti, kteří právní služby orientují na hospodářské a tržní ekonomické zásady a chtějí pro svou profesní činnost využít všechny výhody, které poskytuje trh – Law Business. Stále více se šíří podnikatelské myšlení, orientující se více na hospodářské zásady než na principy svobodného povolání.

Autor dále konstatuje, že na základě účasti na mezinárodních setkáních, kde jsou prezentovány různé úvahy především o advokacích Evropské unie, dochází k přesvědčení, že povolání advokáta se skutečně ocitá na rozcestí.

Naznačený vývoj oslabuje pozici rakouské advokacie u veřejnosti – není pochyb, že by mohla být ohrožena autonomie advokátního stavu. Důsledkem takového vývoje by mohla být jen polarizace stavu, a to nejen ve slovních rozporech, ale i co se týče hospodářských možností advokátů. Jestliže se zlikviduje jednota stavu, nastane mezi advokáty nespoutaná vzájemně potlačující soutěž, která nemůže zůstat bez následků i pokud jde o posuzování advokátního stavu. Autor jako prezident rakouské advokacie uvádí, že chce učinit všechno pro to, aby byla zachována potřebná harmonie stavu i jeho jednota. To však je podle něho možné jen při pečlivém dalším vývoji advokátního práva a stavovských předpisů, které vyváží rozdílné názory a upraví je podle shodných principů. Přitom půjde

zvláště o nové organizační formy, především o řízení, vývoj, o spolupráci též mimo hranice vlastní země. Také při tomto vývoji musí být zachovány zásady svobodného povolání, především nezávislost advokáta a náročný etos povolání, vyjádřený v osobním nasazení za zájmy klienta při zvláštním vztahu důvěry a zvláštní povinnosti mlčenlivosti advokáta. Už jenom těchto několik zásad advokátní činnosti ukazuje, v čem záleží problém široké meziregionální spolupráce, zejména s jinými povoláními, zabývajícími se poradenstvím.

Závěrem autor uvádí, že tato problematika si vyžádá obsáhlou diskusi, a vyzývá kolegy, aby se na ní podíleli. Proto hodlá uspořádat v roce 1997 shromáždění, na němž budou tyto otázky diskutovány.

V. M.

Z ODBORNÝCH ČASOPISŮ

Řazeno abecedně
Připravuje A. D.

AD NOTAM 1996, ročník 2

Číslo 6

- Jindřich M.: Důsledky přijetí principu vkladu do katastru nemovitostí bez zásady, že stavba je součástí pozemku
Eliáš K.: K některým otázkám souvisejícím se změnou společenské smlouvy usnesením valné hromady spol. s r. o.
Sauer K.: Význam formy při nakládání s nemovitostmi – komparatistické a právně-politické poznámky
Hofmeister H.: Moderní pozemková kniha – základní hmotně a procesně právní otázky (dokončení)

KRIMINALISTIKA 1996, ročník XXIX

Číslo 4

- Osmančík O.: K problémům některých nových forem kontroly kriminality v USA
Jelínek J.: Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy
Vychodil M.: Ještě k problematice právního styku s cizinou (Vazba v extradičním řízení)
Lammich S.: Operativně pátrací prostředky a operativní technika jako prostředek boje proti organizované kriminalitě v zemích střední a východní Evropy
Čírtková L.: Psychologie výslechu

OBCHODNÍ PRÁVO 1996, ročník 5

Číslo 11

- Veselý J.: Nadace a úvahy nad návrhem zákona o nadacích
Řád Burzovního rozhodčího soudu při Burze cenných papírů Praha, a. s.

PRÁVNÍ RÁDCE 1996, ročník IV

Číslo 12

- Šešina M.: Řízení o dědictví
Richter T.: Proč nelze po novele obchodního zákoníku slučovat obchodní společnosti
Čížková L.: Zástupce akcionáře na valné hromadě
Bělohlávek A. J., Jašek V.: Smluvní pokuta v českém a německém právu
Chalupa R.: Indosament ve své rozmanitosti
Taranda P.: Bezúročné půjčky z pohledu správy daní
Nedorost L.: Rozhodovací akty ve veřejné správě
Kompetence ústředních orgánů státní správy (zák. č. 2/1969 Sb. ve znění pozdějších předpisů a souvisící předpisy)
Trnka J.: Výdělečná činnost důchodců a životní minimum
Pelikán M.: Opětovné poskytování hmotného zabezpečení uchazečům o zaměstnání
Barák J.: Legislativní pravidla a legislativní proces (6. část)
Koudelka Z.: Návrh změny zákona o státním podniku
Šimíček V.: Konkurenční ujednání a pracovněprávní kauce v nálezech Ústavního soudu
Vrchna P.: Vzory žalob o vydání majetkového podílu
Vajgant M.: Zástavní smlouva nemůže existovat samostatně

PRÁVNÍ ROZHLEDY 1996, ročník 4

Číslo 12

- Kozel R.: Některé otázky konkurzního řízení po účinnosti zákona č. 94/1996 Sb.
Žďárský Z.: K vyžadování telekomunikačních údajů pro účely trestního řízení
Šnyrch R.: Teoretické aspekty blankosměnky
Kindl M.: Malá poznámka k opravným prostředkům v řízení o pojistném na sociální zabezpečení
Piltz A., Immelmann O.: Právní ochrana názvů televizních pořadů
Jankovská M.: Nekalá soutěž a klamavé praktiky po americku
Eser A.: „Zákonný soudce“ a jeho určení pro jednotlivý případ
Salačová M.: Právní následky vadného usnesení valné hromady akciové společnosti
Doležilek J.: Konkludentní právní úkony a nároky zaměstnance z neplatného rozvázání pracovního poměru
Zrutzký J.: Ještě k otázce konkludentního jednání a nároků z neplatného rozvázání pracovního poměru

- Kolářová L.: Nad jedním rozhodnutím (mají ministerstva právní subjektivitu?)
Arnold R.: Evropské právo v otázkách a odpovědích (a další kapitoly o evropském právu)
Šturma P.: Evropský soud pro lidská práva

PRÁVNÍK 1996, ročník CXXXV

Číslo 12

- Pauknerová M.: Evropská dohoda o přidružení, volný pohyb průmyslových výrobků a technická harmonizace
Ondřej J.: Otevřené nebe, omezení suverenity státu ve vzdušném prostoru
Svoboda P.: Bosman: Fotbal versus evropské právo
Šimíček V.: Ke složení a činnosti volebních komisí (na pozadí zkušeností z voleb do Poslanecké sněmovny ve dnech 31. 5. a 1. 6. 1996)
Kalenská M.: Pracovní právo v koncepci občanského zákoníku
Haderka J. F.: Zamyšlení nad francouzskými tzv. „bioetickými zákony“ z roku 1994

PRÁVNÝ OBZOR 1996, ročník 79

Číslo 3

- Prusák J.: Temporalita a retroaktivita právních noriem
Magurová Z.: Legislativa tretieho (neziskového) sektora na Slovensku (Úvahy de lege lata a de lege ferenda)
Šmíd M.: Slovensko a Antarktický zmluvný systém
Grůň L.: Pětadesiat rokov povojnového vývoja devizovaného práva na Slovensku
Zemanovičová D.: Zákon o ochrane súťaže vyžaduje logický výklad

Číslo 4

- Bonell M. J.: Zásady UNIDROIT a Viedenský dohovor – alternatívne alebo doplňujúce sa nástroje medzinárodného obchodu?
Gaster J.: Najnovší vývoj v Európskej únii so zreteľom na právnu ochranu databáz
Šmíd M.: Implementácia a súdna interpretácia medzinárodného práva v Kanade
Prusák J.: Právo na vlasť v Ústave Slovenskej republiky
Grůň L.: Problematika tvorby a ochrany životného prostredia v normách finančného práva
Žitňanská L.: Podstata a predpoklady existencie hospodárskej súťaže
Jakubčinová O.: Možnosť mimosúdneho riešenia obchodných sporov

SPRÁVNÍ PRÁVO 1996, ročník XXIX

Číslo 5

Bárta J.: K otázce oprávněnosti některých osob k činnostem při výstavbě
Ondruš R.: Příspěvek na bydlení (k některým otázkám aplikační praxe)
Trestní právo 1996, ročník I

Číslo 12

Rizman S., Šámal P., Sotolář A.: K problematice zvláštních alternativních druhů
trestního řízení
Baxa J.: K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení oči-
ma soudce
Teryngel J.: Ještě k rozlišení odpovědnosti právnických a fyzických osob
Hasch K.: Některé aktuální otázky rozhodování soudů při uskutečňování právní-
ho styku s cizinou v trestním řízení
Cejp M.: Některé změny v organizovaném zločinu u nás

1. SQUASHOVÝ TURNAJ české advokacie

Ve dnech 29. a 30. listopadu 1996 se uskutečnil historický 1. SQUASHOVÝ TURNAJ advokátů a advokátních koncipientů České republiky. Ačkoliv se jednalo o druh sportu v jednotlivých krajích málo preferovaný, organizátoři s potěšením konstatují, že se ho zúčastnilo celkem 33 advokátů a advokátních koncipientů a tři advokátky a advokátní koncipientky. Slavnostní zahájení turnaje s rozlosováním proběhlo v Jazz klubu REDUTA za přítomnosti přihlášených účastníků. S ohledem na počet přihlášených byl zvolen herní systém v šesti skupinách každý s každým a podle stanoveného klíče postupovali jednotliví hráči do systému K. O. Vlastní klání mezi kolegy pokračovalo od 9.00 hodin na nových squashových kurtech na ESQUO Strahov a po velice vyčerpávajícím a namáhavém systému turnaje můžeme konstatovat, že zcela jednoznačným vítězem v kategorii mužů se stal Mgr. Martin Honek, advokátní koncipient z Brna, který ve finále porazil přesvědčivým způsobem Milana Poláka, advokáta z Prahy. Je potřeba zdůraznit, že na 3. místě se zcela vyčerpán umístil JUDr. Milan Kodeš z Prahy.

V roce 1996 málo obsazeném, i když doufáme, že v roce 1997 početně zastoupeném turnaji advokátek a advokátních koncipientek vyhrála bez ztráty setu JUDr. Zdenka Romanovská z Prahy, která nenechala nikoho na pochybách, že tento druh sportu je jí velice blízký.

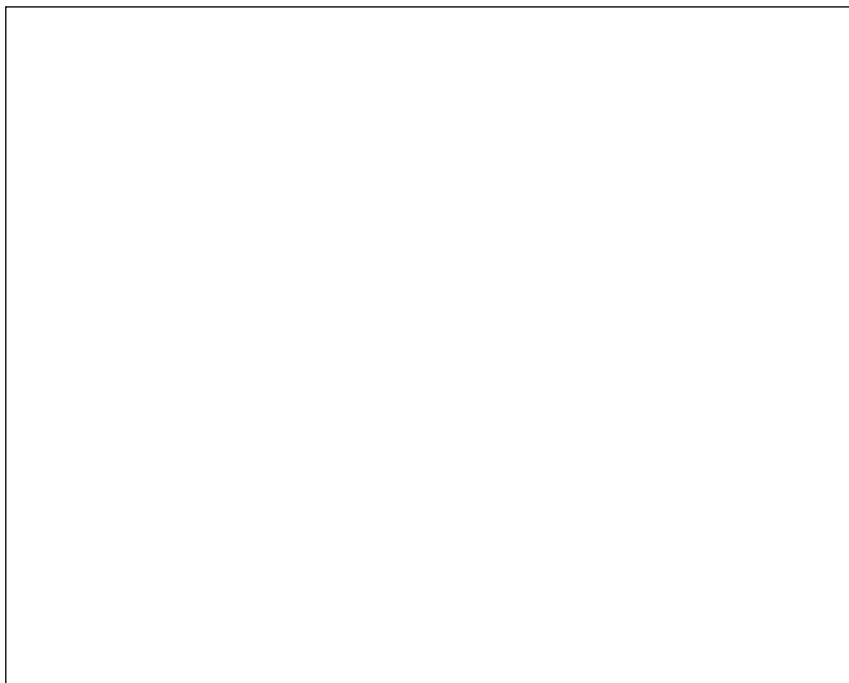
Slavnostní vyhlášení vítězů turnaji se uskutečnilo v restauraci „U SPORTOVCE PIVRNCE“ v Praze 1, Soukenická 1088/4. Tomuto slavnostnímu aktu byl přítomen tajemník České advokátní komory JUDr. Jiří Klouza, který předal věcné ceny vítězům turnaje a ve své řeči zmínil, že Česká advokátní komora považuje tento turnaj za navazující způsob komunikace mezi advokáty, kteří ctí kolegiálního ducha nejen v soudních přích, ale i na poli sportovním. Tímto turnajem chtěli organizátoři navázat na dobré tradice českých advokátů, kteří organizovali své klání na poli sportovním ve volejbale, basketbale, tenise.

Věříme, že tento první historický ročník ve sportovním odvětví SQUASH se stane do budoucna tradicí. Organizátoři mohou příslibit, že v příštím ročníku se opětovně sejdem na squashových kurtech tak, abychom mohli změřit své síly na poli sportovním.

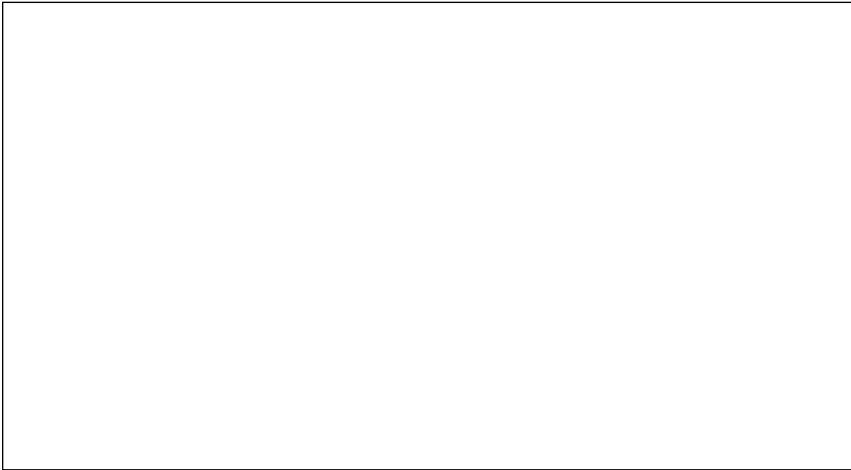
JUDr. Petr Meduna, JUDr. Marek Bánský
organizátoři turnaje

Obrazová připomínka 1. sněmu ČAK

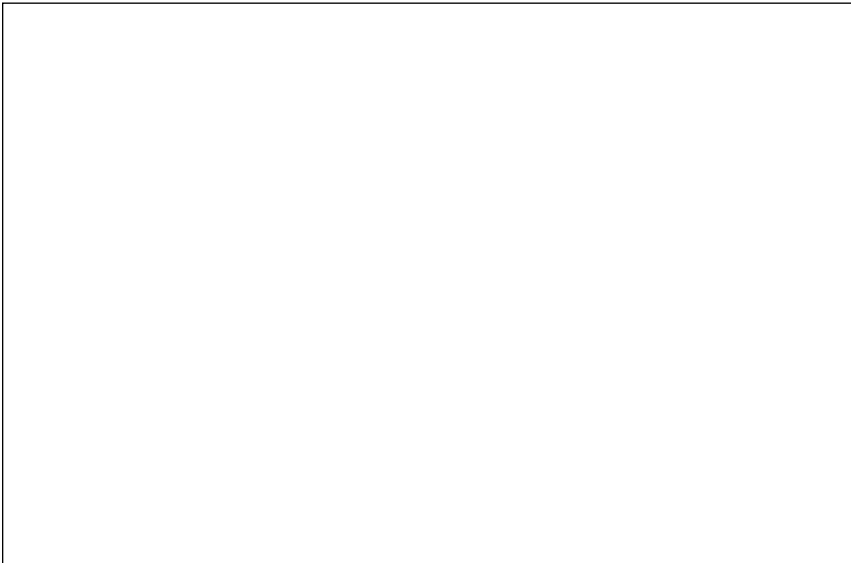
Ještě se vracíme čtyřmi snímky k 1. sněmu ČAK, který se konal 2. prosince 1996 v Praze.

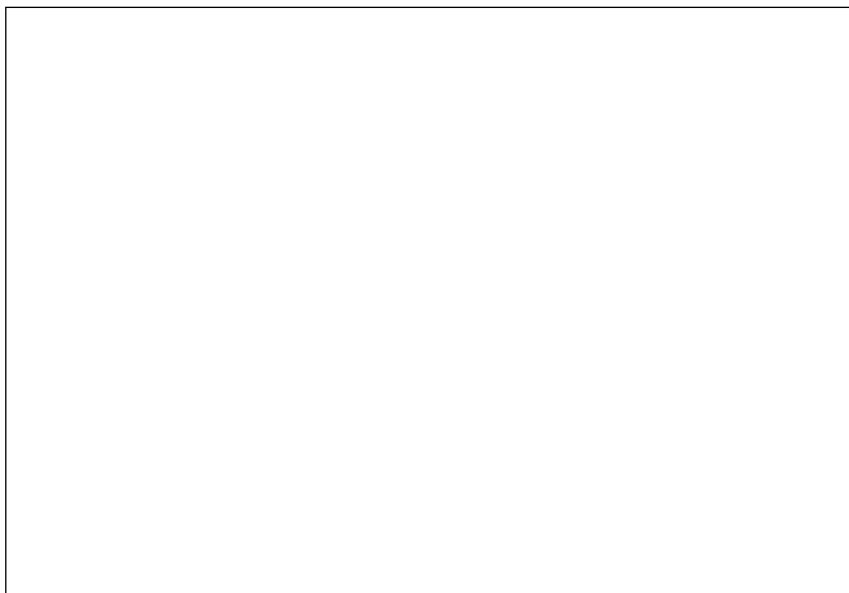
Účastníci sněmu při hlasování

Účastníci sněmu při hlasování

Předseda Nejvyššího soudu ČR JUDr. Otakar Motejl při proslovu ve Španělském sále Pražského hradu

Pohled do Španělského sálu při recepci

Francouzský seminář v Praze

Poměrně pozdě nám Association Masaryk se sídlem v Paříži oznámila, že dne 20. února 1997 od 14.00 hodin se bude konat seminář, při kterém p. Guy Canivet, první prezident odvolacího soudu v Paříži, tedy postavením třetí nejvyšší soudce v Paříži, prosloví přednášku na námět – **Soudce, jeho odpovědnost a nezávislost**. Jde o téma určené hlavně soudcům, účast advokátů je vítána. Přednáška bude simultánně tlumočena do češtiny.

Protože se očekává účast většího počtu soudců ze všech krajů republiky, nebylo dosud stanoveno místo konání. Zájemci o účast na semináři proto nechtě se dotáží na mezinárodním oddělení ČAK.

(dr. Král, H. Linková)

Seminář pořádaný John Marshal Law School v Praze

Oznamujeme, že The John Marshal Law School se sídlem v Chicagu uspořádá ve spolupráci s Českou advokátní komorou seminář ve dnech 14. – 15. března 1997.

Přípraven je tento program:

Profesor **Seng**: Právní etika – Odpovědnost za výrobek; Současná úprava civilního deliktu – Provádění obchodních aktivit a ústava USA

Profesor **Hamann**: Žaloby pro nekalou soutěž, Horizontální a vertikální omezení obchodní činnosti

Profesor **Lousin**: Jednotné principy v mezinárodních obchodních smlouvách a Konvence OSN o kupních smlouvách

Dne **14. 3. v 17.30 hodin** se bude konat recepce v advokátní kanceláři White a Case, Staroměstské nám. 15, Praha 1.

15. březen – 9.00–16.30 hod.

Profesor **Schrager**: Soudem určená omezení o vynutitelnosti kontraktů, veřejný pořádek a nepřiměřená omezení

Profesor John **Leary**: Akreditivy

Cari **Votova**: Bankovní právo v České republice

Přednášky budou tlumočeny do českého jazyka

Seminář se bude konat v zasedací místnosti naší advokátní komory ve 3. patře, od 9 hodin do 16.30 hodin.

Poplatek – 4000,- Kč (slevy pro čtyř a vícečlenné skupiny), platí se předem na bankovní účet č. 108354601/5100 v Investiční a Poštovní bance, a. s., Roztylská 1, 148 30 Praha 4 nebo paltebními kartami VISA/MASTERCARD – doložte jméno karty, číslo a datum platnosti.

Advokátní koncipienti a studenti právnické fakulty poplatek neplatí.

Registrace – Kristina Zamastil (koordinátorka projektu), P.O. BOX 74, 110 01 Praha 1, tel. 673 12 527.

Stáž v Německu

Již čtvrtým rokem nabízí Deutsche Stiftung für Internationale rechtliche Zusammenarbeit tříměsíční stáž v Německu pro mladé advokátky nebo advokáty, resp. pokročilé koncipienty.

Tato stáž bude trvat od 6. 4. 1997 do 26. 6. 1997. Na počátku v době od 6. – 17. dubna se bude konat úvodní seminář o německém právu v Bonnu, v době od 25. – 26. června pak proběhne seminář, na kterém bude stáž zhodnocena.

Veškeré výlohy pobytu jsou hrazeny německou organizací, ubytování bude patrně v některé německé advokátní rodině, penzionu apod. Dále účastníci dostanou kapesné ve výši 800,- až 1000,- DEM. Pořádající organizace rovněž uzavře pro účastníky zdravotní pojistku.

Výlohy spojené s cestou tam i zpět si hradí každý z účastníků sám.

Seminář je nabídnut advokátním komorám v patnácti zemích, v letošním roce však oproti předchozím rokům je nabídnuto pouze jedno místo.

Předpokladem přijetí je velmi dobrá znalost německého jazyka, zájemci budou přezkoušeni na ČAK.

Nabídka přišla teprve nyní s tím, že máme sdělit jméno stážisty, pokud možno do 20. února t. r. Žádáme o prodloužení této lhůty, je však nutno, aby zájemci se **ihned** přihlásili na adrese ČAK.

Máte-li zájem o některá starší čísla Bulletinu advokacie, můžete si o ně napsat na adresu firmy REGO. Čísla budeme rozesílat do vyčerpání zásob podle pořadí objednávek.

Milan HORÁK
firma REGO
P. O. BOX 66, 161 00 Praha 6

BULLETIN ADVOKACIE, vydává Česká advokátní komora v nakladatelství REGO, P. O. BOX 66, 161 00 Praha 6. Vychází 10x ročně. Přetisk povolen jen se souhlasem redakce. Adresa redakce: Česká advokátní komora, Národní třída 16, 110 00 Praha 1, tel. 24 91 36 06.

Šéfredaktor: JUDr. Václav Mandák, CSc. Redaktor: JUDr., PhDr. Stanislav Balík. Redakce: JUDr. Jiří Balaščík, JUDr. Jana Doležalová, JUDr. Milan Holub, CSc., JUDr. Ladislav Krym, JUDr. Jan Luhan, JUDr. Olga Peřinová, JUDr. Tomáš Pohl, JUDr. Luboš Tichý, CSc.

Objednávky předplatného zasílejte na adresu: ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1.

Cena čísla 31,50 Kč, zvýhodněné roční předplatné 262,50 Kč včetně DPH, plus poštovné. Advokátům a advokátním koncipientům se rozesílá zdarma.

Toto číslo bylo dáno do tisku 30. prosince 1996

Sazba: Dr. Josef Ženka, Praha 8.

Tisk: Agrodát, a. s., Nové Město u Chlumce nad Cidlinou.

MK ČR 6469 ISSN 1210-6348

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, č. j. NP 592/1993 ze dne 13. 4. 1993.
